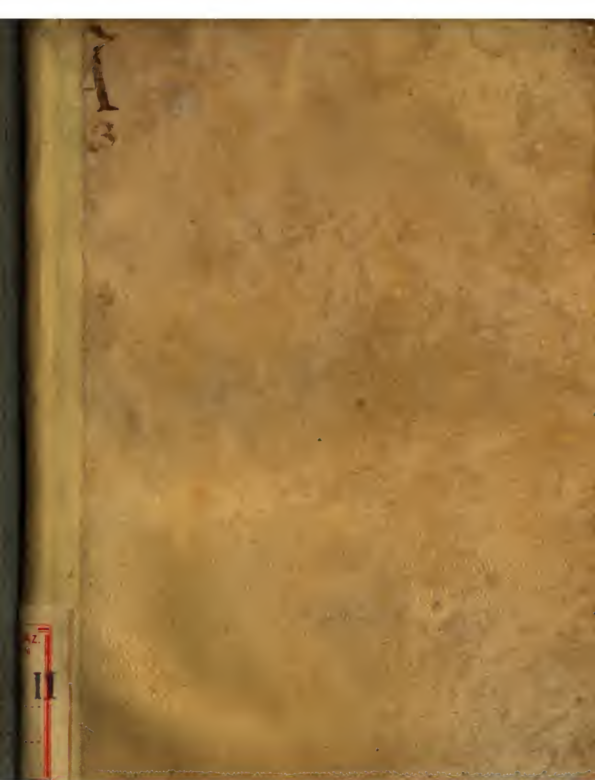

Ex dono R.mi D.ni D. Thomæ
Abb: Alani Angli. &
Neap. 29. Marc.
1629.

Alfonsi
Alois

XLVIII

GEORGII CONÆI
DE DVPLICI STATV
RELIGIONIS
APVD SCOTOS
Libri Duo.

AD ILLVSTRISS.MVM PRINCIPEM
FRANCISCVM S.R.E.
CARD. BARBERINVM
Magnæ Britanniæ Protectorem.

ROMÆ, Typis Vaticanis. M.DC.XXVIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

GEORGII CONÆI

DE DVPLICI STATV

RELIGIONIS

APVD SCOTOS

Libri Duo.

AD ILLVSTRISS.mum PRINCIPEM

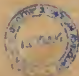
FRANCISCVM S.R.E.

CARD. BARBERINVM

Magnæ Britanniæ Protectorem.

ROMÆ, Typis Vaticanis. M.DC.XXVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
FRANCISCO BARBERINO
S. R. E. GARDINALI.

GEORGIVS CONAEVS S.

ILLVSTRISSIME PRINCEPS,

VPLICEM Catholicæ religionis apud Scotos ſtatum, craſsiori Minerua à me adumbratum, & rudi calamo deſcriptum, tibi Scotorũ patrono clementiſsimo offero: priſcum illum vere fœlicem, & tranquilla pietate florentem: tum alterum longè miſerrimum, egregijs tamen confeſsorum certaminibus; & conſtantia nobilem, ac martyrum ſanguine rubentẽ. Vnde commiſſę tibi gen-

tis in amplectenda propagandaq; catholica veritate studium ac diligentiam ; & in retinenda atq; defendenda ea aduersus fatales nostrorum temporum hæreses constantiam, breuiter perspicies. Exiguum quidem munus; sed multis nominibus tibi debitum. qui, vt priuata in me collata beneficia sileam, tanta benignitate Scotorum gentem in tutelam accepisti, vt omnino & Pontificem ex animi sentẽtia nacti, nec tamen BARBERINVM Cardinalem protectorem amisisse videamur. Quod si tuum nobis patrocinium defuisset; soli in communi orbis lætitia, dum omnes aliæ gentes dignissimum pastorem sibi concessum gloriantur, ereptum nobis patrem optimum, & sollicitũ defensorem lugeremus. Assueta nimirum iamdudum cœlestium fauorum dulcedini Scotica natio, nonnisi sub apum vestrarum præsidio secura conquiescere potuisset: quarum melle libera-

beraliter nutriretur, & aculeo prouide defenderetur. verum ne in breuissimi operis limine longiore præfatione te morer, & in tua tẽpora atq; publica com moda peccem: suscipe hilari blandoque vultu, vt me atque omnia mea soles, hoc qualecunque obsequij deuotissimi pignus, & pij erga patriam meam studij testimonium; cui afflictissimæ te subsidium ac tutelam Deus quam diutissime conseruet. Vale.

ROMÆ in tuo comitatu A. D. XII. Kal. Apr. CIƆIƆC XXVIII.

AD LECTOREM
De ſcriptione ac dedicatione Operis.

EDIDI ante annos tres ſub fœliciſsimis auſpicijs VRBANI VIII, ſacro tum imperio recens admoti, vitam Mariæ Stuartæ: vt hinc pietatis atque obſeruantiæ meæ erga defunctam principem, apud quam nec timori nec ſpei locus erat, non eruditionis, cuius laudem ſatis parce ambio, monumentum extaret. Libellus interim, quamuis, parũ ex voto meo perpolitus, bis terue vt minimum typis editus, me inſcio, imò nolente, qui innumera prioris editionis menda corrigere propoſueram, eruditis viris non diſplicuit. nam vt Cl. V. Gaſparis Scioppij, & Gulielmi Setonij, non minus integrorum quam acrium in Republica literaria cenſorum iudicium prætereã: Ioannes Ciampolus VRBANO Pont. ab intimo Cubiculo, & ſecretis principum epiſtolis, rarum ſeculi huius ornamentum, de opuſculo illo luculentum protulit encomium, in præclaro ſuo poemate de atramento. quod diuini ingenij non minus quam ſummæ erga me beneuolentiæ teſtimonium perpetuum, meo nomini dicatum ex-

tare

tare voluit. huius ego viri sententiam cur non magni faciam? cum nullus sit tam remotus Christiani Orbis angulus, in quem admiranda Ciampoli eruditio atq; singularis humanitas fructifera religionis ac virtutis semina non diffuderit. Musæ profecto Italæ duce Ciampolo tanta metri morumque nouitate, ac tanta stili maiestate sunt instructæ, vt æterni Dei sacris non minus quam sapientiorum ocio interesse & possint, & debeant. post Ciampolum mihi commemorandus magnus ille Iberiæ suæ Apollo, atq; vnicus theatri modimperator Lopes de Vega Carpio: cuius quadraginta & amplius eruditissima volumina, quæ stricta quæ soluta oratione, non Hispania solum, sed cultior orbis cum admiratione legit. nec pauciora edenda asseruat. hic vir ingenio & arte maximus Mariæ Stuartæ vitam elegantissimo poemate heroico cecinit, cui Coronæ Tragicæ nomen fecit: quod ad nostræ historiæ fidem se expressisse fatetur. Deplorat eiusdem Mariæ casum in clarissimo suo poemate de VRBANO in summum Pontificem electo, Franciscus Bracciolinus, vir prisco morum candore & integritate conspicuus: qui heroici carminis maiestatem, & cothurni grauitatem, cum lepore comico tanta felicitate coniunxit; vt in singulis

gulis iure merito de principatu certet: ita deridenda veterum numina socco induit, vt nihil vrbanius suauiusq; aut antiqua aut nostra theatra viderint. Fredericus Valla eandem historiam tragico poemate conclusit, titulo infelicis Reginæ Scotiæ. Ioannes Baptista Gattus Ordinis Eremitarum D. Hieronymi, eruditione iuxta ac pietate clarus, vix absoluto insigni poemate de Virgine dolente, Mariæ Stuartæ ob strenue perlatas calamitates triumphum celebrare cœpit. Nec satis habuerunt laudatissimi vates meam scribendi inscitiam stili eruditissimi elegantijs condire. accessit & aliud beneficium, vt quidem ego interpretor, maximũ: quod communem mecum operum suorum defensorem VRBANVM VIII. elegerunt: ad quem supremæ eruditionis æque ac imperij principatus consentiẽtibus doctorum omnium suffragijs delatus ostendit, venisse tandem tempus, quo, triumphante circa Apostolicum solium eruditione, diuina sub Italo cœlo aut nata aut enutrita ingenia ad verum virtutis amorem iustis præmijs excitentur: vt laudatam veterum doctrinam atque sapientiam Romæ in orthodoxæ religionis bonum promouendum excolant. Quo facilius vt spero mihi ignosces, Lector beneuole, si tam prolixam propitiamq; in clarissimis ætatis

nostræ

nostra luminibus humanitatem expertus, eorundem beneuolentia in rebus meis tutandis augendisque fretus, nouam hanc de Scotis lucubrationem profero. atq; hac de scriptione dixisse sufficiat.

Cur Illustrissimum Cardinalem BARBERINVM huic operi defensorem elegerim, eius rei nullam mihi apud æquiores causam dicendam existimo. quare enim scripta mea quæ sacrum VRBANI nomen atq; tutela tam feliciter hactenus protexit, extra BARBERINAM familiam Mæcenatem aut patronum quærerent? in qua tot scientiarum numerantur fontes, quot hominum capita. neq; enim ita inter suos primus est VRBANVS, vt sit solus: nam prisca BARBERINAE gentis astra quingentis & amplius annis in Tusco cœlo clara fuerunt. & præsentia ita lumen à Sole VRBANO mutuātur, vt suo quoq; splendore coruscent, & minoribus stellis lucē de luce propria effundāt. agmen inter suos ducit FRANCISCVS Cardinalis, egregijs in Ecclesiam Dei meritis vno patruo minor. sunt Francisco germani duo ANTONIVS, & THADAEVS; ille patruo ANTONIO, hic CAROLO parenti dignitate pares. nec tergeminos BARBERINAE Familiæ heroes aliud præter ætatis discrimen dissi-

miles

miles facit. FRANCISCVS certè mirificæ humanitatis, eruditionis & sapientiæ laude clarus, Gallos ac Hispanos præteritis annis docuit, quid facere patique debeant Romanorum Pontificum Nepotes, vbi securitas ac tranquillitas publica in discrimine versatur. illum priuatum adhuc tanto obsequio colui, vt maiore Cardinalem colere nequeam. nihil enim à purpura FRANCISCI animus accepit, nisi virtutis exercendæ materiam: quam aut negat, aut non æque vberem ministrat priuatæ vitæ solitudo. Sed ne aulico more inter Romanæ Curiæ delicias & oblectamenta studium et obsequia mea verbis tralatitijs iactare videar: ipsam ego principis optimi conscientiam appellare possim, quam mihi vita ipsa post officium atq; obsequium fuerit, tam in Gallico quam Hispanico itinere: in quibus prompte & fortiter quantum potui obeundis, talia in amplissimi comitatus curis subleuandis feci ac pertuli; et mea erga FRANCISCVM BARBERINVM caritate atq; obseruantia impulsus, & tanti principis erga me amore & affectu confirmatus, ad quæ nulla humanæ dignitatis spes, nulla præmiorum expectatio me vnquam induxisset. quæ libens prætereo: ne dum maxima illius merita, & summam erga me beneuolen-

uolen-

uolentiam narrare studeo, importunior in proprijs laudibus recẽsendis videar. Id tamen apud omnem posteritatem non leui argumento testatum esse cupio, me non fortunæ sed virtuti FRANCISCI BARBERINI *inseruire; quod nunquam à Sanctissimo ipsius patruo, nunquam ab ipso quidquam ullo nomine postulauerim. quamuis amplissima præclaræ benignitatis, & egregiæ voluntatis testimonia, quibus me vltro ornarunt, ne postulare quidem siuerint. Hæc mihi priuata causa fuit cur hunc ingenij mei fœtum* FRANCISCO *Cardinali* BARBERINO *in tutelam darem: taceo publicam; quod sacræ Scotorum historiæ primitias non sine sacrilegio cuiquam nisi Scotorum Protectori munificentissimo consecrare potuerim. Vale.*

Imprimatur. Si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sac. Palatij Apost.

A. Episc. Bellicastr. Vicesg.

Imprimatur,

Fr. Nicolaus Rodulfus, Ord. Prædic. Sacri & Apostolici Palatij Magister.

E R R A T A.

Pagina 18. linea 26. ceeatus. lege *creatus. p. 29. l. 12. Deiperam. Delparam. p. 36. l. 13. eorunde eorundem p. 40. l. 22. scieret. sciret p. 45. l. 25. se a. a se. p. 70. Miranda Mirandа. p. 73. l. 14. vbi. vti p. 77. l. 22. Vicariam. victoriam. p. 78. l. 18 inde mortui in demortui p. 83. l. 14. dogmatis. dogmatibus p. 85. l. 13. tyrannide profugerant tyrannide vexati profugerant. p. 124. l. 1. suppellectilia supellectile p. 126. l. 15. teneant. teneant. p. 129. l. 8. edebantur edebatur. p. 156. l. 19. dlserta diserte p. 160. l. 21. adhorti. adorti. p. 165. l. 24. indicta indicti. p. 168. l. 18 signia. signa. p. 175. l. 4. quamuis pauciora. quamuis qui pauciora. ibidem. l. 18. imperia. imperuia.*

GEORGII CONÆI DE DVPLICI STATV RELIGIONIS APVD SCOTOS,

Liber Primus.

T est varia rerum facies, ita multiplex ſcribendi materies; in qua ingenij vires experiantur induſtriamq́; probent, quibus animi aut à natura tributa eſt præſtantia, aut à literarum ſtudijs cultura, & dicendi facultas. Res maiorum fortitèr & præclarè geſtas poſteritati commendaſſe, fuit quibuſdam ad nominis immortalitatem gradus. Hi inuentas à ſe ſcientias alijs calamo tradentes à feritate ad ciuilitatem rude mor- *Præfatio.* *Varia hominũ ſtudia.*

talium genus traduxerunt. Illi Cœlos radio metientes Deum vniuersi auctorem suspicere, & venerari docuerunt, religionisq; fræno asperis mentibus iniecto originis suæ fontem contemplari coegerunt. Fuere qui terrarum & marium descriptionibus commercio aditum aperientes, dissociatas ac disiunctas lingua, moribus, ac locorum interuallis nationes vtilitatis reciprocantis vinculo commiserunt atque colligarunt. Laudabili omnes conatu id præstiterunt, quòd virium fiducia, & honesti species suggesit ac imperauit. sed nulli maiore humani generis cum fructu in vllo monumentorum genere desudasse videntur, quàm illi qui patriæ, cui secundum Deum multa, aut certè omnia debemus, ornandæ, aut ab iniurijs temporis omnia exedentis, & densa obliuionis nocte obumbrantis vindicandæ, operam diligentiamq; locauerunt. domesticum enim exemplum posteris concinnarunt, in quod intuentes se actionesq; suas componerent: & familiares adhibuerunt monitores, qui virtutem insererent, & vitia extirparent, ab omni fallendi suspicione liberi. Quæ cogitatio me excitauit, vt primæ huius meæ iuuentutis meditationes, & vigilias Scotiæ, hoc est patriæ meæ, deuouerem. Quod cum non ita pridem in Mariæ Reginæ constantia, pietate, inuicto in rebellionis, proditionis, calumniarum, maximarumq; angustiarum malis perferendis pe-

Vtilis de Patria scriptio.

Vita Mariæ R.

ctore nulli fœminarum fecundæ, vita, & morte narranda aggressus fuerim: illam nunc mihi partem selegi, quæ de Scotorum in Religione Christiana amplectanda, promouenda, constanterq; profitenda, non eo quo par erat studio à nostratibus elaborata videtur. Multi quidem fateor sparsim, & aliud agentes pro re nata illam delibarunt: sed qui ex proposito, & sub vnum aspectum rem totam continua serie spectandam dederit, nullus dum mihi est lectus. Quod quidem eo animo suscepi, cum vt Christianis virtutibus, maiorum meorum pietatem scribendo, meum mihi pectus implere discerem: tùm vt ad pristinũ Catholicæ Religionis cultum amplectendum populares meos inflammarem. Nàm ex quo spreta Christi fide à Romanæ Sedis obedientia defecerunt Scoti, vix credunt exteræ nationes nos, quod sumus, eorum esse sobolem, quorum haud vulgaria apud omnem antiquitatem leguntur cum fortitudinis, tùm constantiæ, in colenda, & ad alios propaganda fide Catholica, encomia. æquum ergo maiorum excitemur exemplo, quos & vitam nobis, & præclara veræ nobilitatis insignia tribuisse gloriamur: eorum quippe, nisi virtutes, studiumq; in numine colendo imitemur, damnare videbimur memoriam; nec aliter de illis, quam de impijs, sacrilegis, & idolorum cultoribus sentire: si nunc tandem fidem quàm Romana Sedes cum vniuer-

Argumentum huius operis.

Scopus Autoris.

so Catholico orbe profitetur, & olim professi sunt maiores nostri, vt adulterinam posteri reijciamus. Fuit & præter has alia mihi laboris causa: vt Ecclesiæ Principibus, quorum in primis interest, pro sui muneris & dignitatis culmine Rempublicam Christianam promouere, stimulos vtcumque admouerem: quo opem, operam, & consilia, ad antiquissimam nationem, hæreseos incendio aliquot iam annos flagrantem, ex tanto ruinæ periculo liberandam communicent: atque intelligant, quantùm incrementi Ecclesiæ sit accessurum, redeunte in sinum piæ matris tot Sanctorum virorum, atque acerrimorum ingeniorum fœcunda genitrice, atque altrice Scotia. nec dubito, quin adeò spero, fore tempus, cum aliquando parentum suorum vestigijs insistentes, & auitæ gloriæ memores Scoti mei, restitutæ in magna Britannia Religionis Catholicæ gloria illustres, Romæ & vbiq; terrarum instauratores celebrandi sint. cum quo quidem omine, ò Scoti Scotæque, quotquot antiqua religio & pietas sibi sacrauit, vestra in primis apud Deum intercessione, modo narrationis meæ telam ordiri animus est.

Alia laboris huius causa.

Britanniæ incolæ.

Britannia Græcis nomine tenus cognita, omnium insularum, quæ priscis innotuere, & situ maxima, & rerum gestarum gloria celeberrima, varios olim populos, non sermone tantùm, sed moribus etiam, atque legibus discrepantes aluit.

Præci-

Præcipui fuere Scoti, Britones, Picti: de quorum origine varij varia tradunt. Ego nullius hac in re sententiam, vt non fero, ita nec impugno: nàm vt facile cuique, atque in procliui est, illa quæ ex maiorum relationibus accepta sunt, in dubium reuocare: ita difficile inprimis existimo, talia pro certis affirmare: noua verò nec prius audita, sine vllis litterarum monumentis comminisci, temerarium prorsus, & eo qui historiæ scriptionem profitetur, indignum iudico. Vnum profectò est, quod de origine nostra, & verè dicere, atque omni conatu defendere tenemur, humanum genus, opifice ac creatore Deo, in Adamo principium habuisse; Et si recentiora cupimus, in Noe prole, dum terras vindex læsi numinis diluuium inundaret, conseruatum. Cæterùm vt ea quæ in sacris litteris traduntur prætereamus, reliqua aut exigua, aut potiùs nulla veritate nituntur. Testes sunt Græcorum fabulæ, Aegyptiorum deliria, figmenta Chaldæorum, ipsorum quoquè Romanorum inania commenta: qui dum primordia sua curiosiùs student dicendo augere, non veritatis modo, verùm etiam rectæ rationis, & probabilitatis limites transgressi sunt. Ego in præsentia antiquas Scotorum origines, perplexos multorum annorum labores, errorèsque, atque fundatum ab ijsdem in Albione imperium silentio prætereo: quod plurimi reperiantur, qui

Indubitata hominū origo ab Adamo.

Fabulosa gentiū origines.

hæc omnia laudabili ſtudio apud noſtrates celebrauerint, & ego ad ea quæ mei inſtituti ſunt gradum facio. Sed operæprecium fuerit in ipſo limine oſtendere qua ratione Britannia toto orbe diuiſa, opportuno maximè, & perneceſſario ſibi tempore reliquo orbi coniuncta ſit. Iàm in proximo erat Seruatoris mundi natiuitas, & promiſſa gentibus ab infimæ ſeruitutis iugo libertas: paranda fuit ſedes æterni liberatoris imperio, & in imperio Petri ſucceſſoribus: aſſuefaciendi indomitarum nationum animi ferendis vnius imperatoris iuſſionibus, quo mollius, & ſuauius capeſſerent æterni regis ſanctiones, in veram libertatem aſſerentis; caſtiganda laſciuientis regnorum ſubiugatione populi inſolentia, vniusq; Dictatoris nutu coercenda fuit multorum ambitio, & ſuperbia, quo miteſcerent indomiti animi, ad pacis Regem verè perpetuum Dictatorem, eiusq; immaculatam legem alacrius accipiendam: congregandæ diù fuerunt diſsipatæ, & barbarie diſcordes nationes vnius & Romanæ linguæ communione; quæ ſalutis ſacra pereunti mundo communia faceret, & caſtas Chriſti Romanas iam factas cœremonias, per vniuerſum orbem Romani præſulis auſpicijs tranſmitteret, & ſartas tectas vbiq; conſeruaret. Has Deo naſcituroq; Chriſto eius gens togata, rerumq; Domina Roma operas præſtitit. Britanniam inſulam ex Romanis primus intrauit

Romani imperium Chriſto diſponunt.

Caius

Caius Iulius Cæſar, qui bellica laude, atq; imperatoria dignitate clarus, non tàm ſuis iter ad gloriam, quàm inſulæ noſtræ habitatoribus viam ad ſalutem muniuit. Cæſarem Iulium ſequuti aliquot imperatores, ductu aut auſpicijs ſuis, proximam Britanniæ partem, vt Taciti verbis loquar, in prouinciæ formam redegere. Verùm vbi qui poſitas ad meridiem plagas habitabant Britones, Romanis vectigales facti ſunt, reliquorũ inſulanorum iuſtum odium, ob proditam cõmunem ſecuritatem incurrere: nec ſegniores Scotos Pictosq; pro libertate, quam Romanos pro imperio certantes inuenerunt. mirum profectò, & niſi hoſtium ipſorum teſtimonio celebratum fuiſſet, vix credendum, orbis domitores in media Britannia imperij ſui fines conſtituiſſe, quibus nec Rhenus, nec Ganges, nec vlla naturæ munimenta aditum prohibuere: vnicamq; Caledoniorum fortitudinem inoffenſo paſſu procurrentes victrices aquilas ſtitiſſe. Sed poſtquàm vacillare in Britannia non nihil Romanorum imperium cæpit, & infeſtantium Scotorum impetus ſuſtinere nequirent Britones, cum nec à ſocijs pacem, nec à Dominis auxilia ſperarent, Saxones Germanorum ſtrenuiſsimos in ſubſidium vocarunt. hi repulſis hoſtibus, armisq; in Britones verſis, magnam Britanniæ partem iuris ſui fecerunt: hanc ab Hengeſti Ducis natali ſolo Angliam vocamus, quæ licet à Danis

Iulius Cæſar primus Britanniã intrat.

Odiũ Scotorum in Britones.

Britones Saxonum auxilium implorãt.

Anglia vnde.

poſtea

postea, ac Normanis occupata fuerit, hac in hodiernum vsque diem nominis appellatione censetur. Scoti verò, qui nunc alteram Btitanniæ partem, cum Orcadibus insulis triginta & vna, ac Hæbridibus quadraginta tribus adiacentibus, tenent, orto cum Pictis bello, non prius conquieuere, quàm Picticum nomen internecione deletum, & inde imperium totius insulæ ad Scotos, Anglosq; reductum in duo sceptra diuisum esset. Qui populi licèt mutuis se damnis, asiduisq; inuicem vexarent cladibus, suos semper sibi reges proprios habuere: donec Maria Stuarta Scotiæ regno, Angliæ ac Hyberniæ iura vniuit. Scotia nihilominùs, vt prius, ita nunc fluminibus Tueda & Solueo dirempta, suas leges, suum senatum, sua imperij insignia reliquaq; Maiestatis decora retinet; Scotiæ non alia denominatione propria sibi perpetuaquè, tàm amicis, & fœderatis, quàm hostibus æmulisque, & reliquo omni terrarum orbi, nota. Sed de his hactenus, vt sine salebris, & obice decurreret deinceps mea oratio, in Religionis Catholicæ primordijs, & incrementis apud Scotos narrandis.

Scoti Pictos delent.

Scotiæ limites.

Postquàm relictis terris ad Patrem redijt victor Dei filius, promissam Sancti Spiritus gratiam Apostolis largitus, illorum pectora tanto diuini amoris incendio inflammauit, tanta animos constantia roborauit, tanta dicendi, docendiq; virtute exornauit,

Virtus S. Spiritus in Apostolis.

nauit, & laxauit ora, vt nullius in posterum minis succumberẽt, nullius timerent potentiam, nullis retardarentur tormentis in obeundo gnauiter Apostolatus munere. Petrus verò, qui Apostolorum Princeps à Domino relictus fuit, cũ in Antiochena Ecclesia septem annis sedisset, Romam ad destinatum sibi ac succesforibus thronum, quo potissimùm oportuit tempore, se contulit, indeque Euãgelij præcones quaquauersus delegauit. Quam in primis ob causam, & mittendi auctoritatem, Gentium Doctor Paulus, Romanorum fidem annunciari in vniuerso mundo scriptum reliquit, quod de nulla alia Ecclesia legimus. Nec vero simile est Britãniam, tùm nouam celebremq; Romanorum prouinciam ab Apostolo prætermissam, quo & Duces, & milites in legionum supplementum non rarò mittebantur. Scribunt quoquè non infimæ notæ historici ipsum S. Petrum, dum Claudij edicto vnà cum Hebræis Roma exulare cogitur, Britanniam intrasse, atquè ibi æternæ vitæ semina iecisse: plurimi verò diuinam Pauli tubam, in intimo Britanniæ recessu annunciantis illis populis salutem, exauditam fuisse. ex quorum sententia Venantius Fortunatus de Sancto Paulo cecinit:

Coniectura de Britãnia cõuersione.

Transit & Oceanum, & qua facit Insula Portum,
Quasq; Britannus habet terras, atq; vltima Thule.

Verum quicquid sit de Apostolorum illis in regio-

 nibus

nibus prædicatione, constat, multos à S. Petro ad fidem conuersos in Britanniam migrasse, vel vt Euangelium propagarent, vel vt prosequutionem fugerent Neronianam. Nàm vt de alijs Britanniæ populis sileam, certum videtur Scotiæ habitatoribus ante mòtam de Paschatis obseruatione controuersiam, hoc est ante Victoris primi tempora, Euangelium illuxisse. Cùm enim Pascha ex Neophytorum Hebrçorũ ritu plurimis annis pertinaciter celebrauerint ex Scotis non pauci, sitq; veritate posterior omnis error, facilè est credere Victorem Pontificem Cycli Paschalis obseruatorem diligentissimum, quiquè Paschatis Catholico more obseruandi ritum sanxit, in Scotia reperisse multos quos salutaribus vndis expiaret, alios quos Iudaisantium infecerat error, in viam veritatis reduceret. Fatendum tamen est, reges ad Donaldi primi tempora, qui Scotorum Rex fuit vigesimus septimus, à veri Dei cultu alienos in idolatriæ cæno, & tenebris immersos, ad cœlestis veritatis lumen caligasse. Hic enim virtutum, quæ in Christianis relucebant, splendore perstrictus, petijt à Victore primo, quem vniuersalem pastorem tota agnoscebat vel habebat Ecclesia, fidei Doctores: à quibus cum ipse, tùm magna aulæ regiæ, & Scoticæ nobilitatis pars salutari baptismatis fonte abluta Christo nomen dederunt. Rex vt extaret aliquod susceptæ à se Christianæ fidei apud

Quando Scoti conuersi.

Ad Ann. CC. Donaldus primus fidem suscipit.

Nummi Cruce signati.

apud posteros monumentum, nummos ab vna parte salutiferæ Crucis, ab alia capitis sui effigie signauit; quod sacra Crux, in qua mundi salus pependit, certissimum fidei orthodoxæ testimonium in nascente Ecclesia haberetur. Optimus autem Pontifex licet errorem de Paschate celebrando nondum inter Scotos extinctum sciret, ob quem Asiæ Ecclesias anathemate percusserat, nullam tamen in Scotos grauioris censuræ protulit sententiam; quod probè intelligeret, teneras Ecclesiæ plantas charitatis ardore fouendas, & silueſcentes errorum ramos prudenti manu paulatim esse amputandos: aridos verò stipites iustitiæ gladio, & seuero ictu exscindendos. Consentiens est Annalium omnium concordia, factam esse hanc insignem ad Christi ouile Scotorum traductionem, ante salutis nostræ annum ducentesimum. Præter cæteros luculentum est vetustissimi Scriptoris Tertulliani testimonium, qui anno post centesimum nonagesimo mollem cum celoci pallio togam commutauit, Christianamquè & veram philosophiam veste & moribus professus, Britannorum inacessa Romanis loca Christo vero subdita esse sua tùm ætate affirmauit. Quæ porrò hæc loca fuerint, docet Hadriani vallum inter Tinæ, & Escæ fluminum æstuaria per octuaginta passuum millia ductum, quo Romanorum prouinciam à populis Septentrionalibus disiunctam fuisse in-

Pont. erga Scotos clementia.

Tertull. lib. contra Iud.

Hadriani vallum.

 se in-

ſe, inter Latinos ſcripſit Aelius Spartianus, e Græcis Herodianus. Aliud quoque, ſed loco diuerſo conſtructum teſtatur Paulus Oroſius à Seuero Imperatore, qui dum *victor in Britanniam defectu penè omnium ſociorum trahitur: vir magnis grauibusquè prælijs geſtis, receptam partem inſulæ à cæteris indomitis gentibus vallo diſtinguendam putauit*. vtriuſquè hodie rudera, vna cum Termini æde in Scotia viſuntur, non tenuia Romanæ magnitudinis veſtigia, & pulſarum à Scotorum finibus legionum trophæa. Vnum vehementer hic mihi & omnibus dolendum, flagrante Chriſtianæ modeſtiæ ſtudio; nimioque latendi deſiderio, erepta poſteritati Apoſtolorum noſtrorum nomina, qui periturorum diptychorum ſcriptionem, aut contempſerunt, aut neglexerunt; contenti ſcilicet legi in libro vitæ. populus enim ad ſimplicitatem factus, in illa religionis apud nos infantia, memoriarum, & penè vocum minùs curioſus, omnes eos qui pietate excellerent Culdæos communi vocabulo vocitare eſt ſolitus, & ſingulorum nomina ſilentio inuoluit. Culdæi tanta apud Scotos veneratione habiti ſunt, vt veritatis hoſtis, & malignus diſſimulator Buchananus fateatur, defunctorum cellas in templa commutatas. verba attexere erit operæpretium. Libro itaque IV. Rer. Scoticar. R. XXXV. agens de ijs, qui in Scotiam ad euitãdum perſequutionem venerant, ſubiungit: *e quibus complures doctrina, & vitæ integritate clari*

Vallum Seueri.

Nomina Apoſtolorum Scotiæ interierunt.

Culdæorũ veneratio.

Buchan. hæretici teſtimonium contra hæreticos.

te clari in Scotia subsliterunt, vitamq; solitariam tanta sanctitatis opinione apud omnes vixerunt, vt vita functorum cellæ in templa commutarentur, ex eoquè consuetudo mansit apud posteros, vt prisci Scoti templa cellas vocent. Hoc genus monachorum Culdæos appellant &c. Quid clarius ad sectariorum calumnias refellendas dici potuit? Qui sanctorum cultum, & monachorum disciplinam, recentia Pontificum Romanorum commenta esse contendunt; inter quos ipse quem citaui, non vno historiæ suæ loco vtrumquè impugnat. Talis est istorum Doctorum genius, qui cæci sunt, & duces cæcorum: vt cupiditatum & vitiorum æstu in cogitationum suarum præcipitia, & voragines abrepti, difficultèr oculos ad veritatis lucẽ attollant. at saltem mendacem, ex veteri prouerbio, memorem esse oportuisset: sed frustra humana industria veritati nebulas suas offuderit, vbi diuina sapientia contra nititur, quæ non solùm ex infantium, & lactentium: sed ex dæmonum etiam, atque his nequiorum, prudentum sæculi huius ore laudem perficit.

Ad Ann. CCC.

Diocletiani impietas.

Iàm centum plùs minùs annis sacris legitimè operati fuerant Scoti, cùm Diocletianus tyrannus, Solis ac Lunæ fratrem se nuncupans, Deus esse, & haberi voluit. huius cum facilè consortium paterentur ij, quos in Deorum numero humana cæcitas venerabatur: soliquè impiam temeritatem abominarentur Christi Dei veri ac vnius cultores,

tores, his bellum indixit Diocletianus, & grauissimè in Ecclesiam Romanam sæuire cæpit: armis cum Christo pro diuinitate certaturus. nec Britãni, qui Romanæ fidei nõ minùs, quàm legibus imperatoris parebant, eius cladis expertes fuere: Quæ egregium Albanum terrenæ militiæ exemptũ cælesti, æternæq; ascripsit, martyrij palma splendidum. Sed immunis omninò ab ea procella remãsit Scotia, vnicumq; nostra in insula Catholicorum asylum: quo plerique Britonum se se recipientes, ob vitæ morumquè probitatem inter Culdæos adnumerati, quod ætatis reliquum erat in sacra illa virtutis palæstra studio non pœnitendo traduxerunt. In Culdæis videre erat idæam vitæ Christianæ, quæ à mundi strepitu hominumque consortio abducta, cœlestium rerum contemplationi tota vacabat: qualem per orientis prouincias eodem & subsequentibus sæculis exercebant gloriosi illi Dei serui, quos Anachoretas & Ascitas dixere apud Aegyptios, Græcos, & Assyrios. atq; si rem ipsam, non sola nomina perpendamus, inueniemus profectò Culdæos verè Ascitas Caledonios fuisse, sicut Anachoritæ illi sancti, Culdæi Aegyptij sine vlla controuersia fuerunt. Mira æternæ illius prouidentiæ opera, hi sub sole ardente, illi sub arctoo frigore, eisdem religiosæ vitæ institutis incubuere, eadem cælestis philosophiæ studia sequuti. Sed habuere Aegyptij, qui sua memoriæ commendarent,

Albanus Martyr.

Culdæorũ & Ascitarum professio eadem.

Culdæos

Culdæos non nisi venerabile silentium excepit : quorum nihil minor debet esse commēdatio apud eos qui rectè sentiunt, & res æstimant non ex sermone hominum, sed ex merito, & veritate omnia dijudicant. Certare diceres Britones cum Scotis, vt olim de Britanniæ, ità in præsentia de coeli imperio. Britonibus certè facilem ad superos viam regali sternebat purpura lictoris gladius: Scoti expeditum spontaneæ paupertatis ingressi tramitem, fragranti virginitatis odore, trahebantur ad cælestem illum sponsum, qui inter lilia pascitur. illi nequissimos humanæ salutis hostes dira quæquè pro Christi nomine ad alienæ crudelitatis libidinem ferendo, prosternebant: hi familiarem mortalium inimicum, membris proprijs ciuili in dicto bello ad deditionem compellebant: vtrique pietate indefessa, assiduisquè precibus corda sua æterno numini sacrando, ea merebantur stipendia, quæ non alia quam diuina manu reddi possunt. Quare nemo vt opinor iure mirabitur ex tàm frugifera Sanctorum insula, Christum elegisse populo suo Ducem, qui non Britanniæ modo, sed vniuerso terrarum orbi potestatē faceret amplissimam, imò felicem imponeret necessitatem Deo vero seruiendi. Hic fuit Constantinus ille verè Magnus, (quidquid contra veritatem omnem, deserta gentilitas in pium Imperatorem scripserit) D. Helenæ Britannæ filius, qui Romanos à ma-

Brit. cum Scotis pia æmulatio.

Constantinus Magnus.

à Maxentij tyrannide ex insperato liberatos, inaudito ad ea vsque tempora exemplo docuit, Romanum Imperatorem nullis sub signis certiorem de hostibus thriumphum sperare posse, quàm sub illis quæ Christus esse voluit debellati tartari insignia, ac salutis nostræ recuperatæ trophæa. Neq; Vrbi pacem securam reddere sibi visus est Constantinus, nisi moderatorem pacis in primis studiosum D. Siluestrum ex cryptis vocatum, in quibus ad eum diem Romani Pontifices latuerant, illi præfecisset: noua sibi, ac futuris Imperatoribus condita in Byzantio ciuitate. Hanc igitur diuino planè consilio Euangelij dispensatoribus Christi Vicarijs sedem præparauit Constantinus, vt fieret Roma palàm veritatis magistra, quæ non modo suis, sed etiam deuictarum gentium erroribus imbuta, totiusque impietatis, atq; idolatriæ schola facta erat: & cui Deus legionum vi erepta sanctorum legum autoritatem, & religionis maiestatem attribueret; quamq; armis diutiùs imperare noluit, sacris cognitum incognitumq; maioribus orbem frænare vellet: essetq; Roma hominum olim vastatrix, rerum tandem tutela, columen & decus: haberet etiàm, & veneraretur suum amplissimum ordinem, in quo purpura pares, moribus, prudentia, annorum canitie veteri illo longè spectabiliores, ex omni orbe selecti proceres sederent: nec deessent tributa, non tàm multa, sed

Roma S. Siluestro data.

Roma Christiana maiestas.

magis

magis innoxia & libera : ad quam concurrerent ab omni terrarum plaga legationes & iura ac sacrorum leges hinc peterent gentes. Ipsi reges, ac principes venirent, inclinarentur, & obnoxia capita vni huic capiti submitterent. Quid homines, aut Principes loquor? Ipsi aerij, terreni, atquè inferi spiritus trepidarent, & vererentur; cælestemquè hanc in terris potestatem, vel inuiti, & reluctantes agnoscerent. Sed ad Scotos meos reuertor : qui sedente ad imperij clauum Constantino publicæ tranquillitatis, qua fruebatur Romana Ecclesia, participes facti, omni opera adnixi id vnum studuerunt, vt à Romano Pontifice pro legitimis fidisquè Ecclesiæ filijs haberentur: quiquè hactenùs imperatoriam in Romano solio maiestatem, insigni fortitudinis constantiæq; laude, post innumeras clades pro patriæ libertate acceptas, contempserant; pontificiæ nec rogati, læto alacriq; animo se prostrauerunt. Quantum nimirùm refert apud barbaras etiàm nationes, quibus artibus imperium quæratur. Constantius postea Imperator, paterni quidem imperij sed virtutum minime hæres, dùm Ariana infectus hæresi Britanniam corrumpere annititur, nouam pietatis materiam Scotis suppeditauit: & hospitalitatis erga aflicta Ecclesiæ membra comprobandæ occasionem præbuit. Crathlintus, qui tùm fortè Scotorum Rex erat, venientes ad se fideles

Scoti Imperat. hostes Pontif. Rom. spōtè subditi.

Constantius Arianus.

Crathlinti R hospitalitas.

omni beneuolentia complexus, tutum ſingulis pro cuiuſquè muneris ac dignitatis ratione refugium tribuit. Huic apud noſtrates æquales fuere Modocus, Priſcus, Calanus, Ferranus, Ambianus, & Carmocus, Dei cultores ſtrenuiſſimi, qui in Scotorum Pictorumque mores diligenti ſtudio aduigilantes, eas gentes ab Arianà peſte illæſas conſeruarunt. Erecta quoquè pio, nec ſilendo Crathlinti Regis labore in Mona inſula religionis chriſtianæ trophæa: in quà, ſi Veremundo credimus, Druides primariam matremquè ſedem ad hanc vſquè ætatem tenuerunt, Phrontiſteria etiàm in quibus ritus, legesque, & populos regendi rationem docerent, atque adeo aſceteria quibus arctioris vitæ exercitia ſanctiorisquè philoſophiæ initia mundo cœleſtium rerum deſiderio renunciaturis traderentur: vnde in Galliam, aliòquè arcana philoſophiæ ſuæ diſciplina imbutos auditores, & diſcipulos ſoliti ſunt tranſmittere. Eiectis Mona Druidibus Crathlintus ſacram nomini Seruatoris ædem extructam (Conſtantini illius magni exemplo, qui Lateranenſem noſtram Baſilicam primariam Chriſtiani orbis ſedem eodem titulo inſigniuit) Amphibalo ſpectatæ ſanctimoniæ viro regendam dedit: hic primus Eccleſiæ illius antiſtes cteatus, multa ad Dei gloriam propagandam, Catholico Præſule digna, per vniuerſam Scotorum regionem præclarè geſsit.

Viri ſācti in Scotia.

Mona Chriſto ſacrata.

Eccleſia S. Saluatoris in Mona.

gessit. Nec sollicito Pastori, in noua hac Christi sponsa ornanda, Crathlinti Regis defuit liberalitas; quem calices, patenas, candelabra, cæteraq; ad sacrorum vsum necessaria, ex auro & argento fabrefacta donasse, altare quoquè cupro æreq; clausum, prouentus insuper ex vicinis prædijs in Ecclesiæ ac Cleri vsum assignasse, legimus. Viderint iam populares mei num præsens sacrorum in Scotia apparatus prisco illi, nec ab Apostolorum temporibus multum distanti æquari possit. Reliquias Sanctorum maximo in precio Scotis semper fuisse consentiunt historici, quorum pietati nec suam deesse mercedem voluit Deus. Is enim, qui facit mirabilia magna solus, Regulum Græcũ Monachum ex Achaia oriundum, pijs virtutibus non minus quàm genere nobilem (hic eorum Monachorum Pater fuit, quos Constantius Imperator D. Andreæ Apostoli reliquijs destinauerat ministros) hunc inquam Regulum sacras agentem excubias cœlesti nuncio monuit Deus, vt ex credito sibi thesauro sublatam partem in Albionem deferret. Paruit diuinis monitis impatiens moræ Christi famulus, atq; Apostoli brachium cum tribus digitis, totidemque alterius pedis articulis ablatum pio furto in vase decenter ornato recondidit. Et nè cœlestia consilia humana retardaret vis, nocte intempesta liburnicam ascendens ex portu soluit, ijs tantum ex socijs comitatui ascitis,

Crathlinti R. liberalitas.

Reliquiæ Sanctorũ.

S. Regulus custos reliq. D. Andreæ.

In Albionem Dei iussu tendit.

qui supernæ voluntatis conscij fuerant. Sinuosos mediterranei maris anfractus, ac vasta Oceani emensus spacia, tandem Christo Duce in Otholiniæ portum (nunc Ciuitas D. Andreæ est, ac Scotiæ Metropolis) secundo cursu peruenit. Ibi egressi Monachi, ac sacro elato pignore Deum adorauere, mox ab ingenti circũfusi multitudine, quam rei nouitas ex vicinis pagis concitauerat, vbi gentem Christianam ex sacro Crucis vexillo, quæ vbique cernebatur, insulam verò Albionem intellexere, sublatis in cœlum oculis manibusque, lachrymas præ gaudio effuderunt, nec minor fuit Scotorum Pictorumq; lætitia, dum Regulum sociosque, è tam remota regione, cum venerando sacrarum reliquiarum thesauro, ad se diuino consilio missos audiuere. Adfuit mox ad tantæ rei nuncium Hiergustus Rex, quem Regulus, veneranda Apostoli Scotiam protecturi pignora exponens, docuit quanti facienda essent ea dona, quæ tàm mirando numinis iussu in Albionem delata fuissent. innumera præterea Apostoli in gentem illam præcinit beneficia; quæ ab ijs qui tùm fortè aderant non minore cum alacritate accepta, quàm à posteris in vrgentibus belli calamitatibus probata fuerunt. Non solum reliquiarum veneratio, sed ipsius quoq; Reguli maiestas animum regium plurimum ad diuinum cultum permouit. nec dubitauit palatium suum Apostolo, dum sacra extruitur ædes

Hiergustus R.

Rex palatium suum Regulo concedit.

ædes, locare: quod Regulo ac Sacerdotibus poſtea donauit,& pro regia mortalis principis in immortalis Dei famulorum habitationem eſt conuerſum. Hanc facinoris heroici laudem æmulatos multos deinceps Chriſtianos principes viros, paria aut ſimilia feciſſe Eccleſiaſtici annales loquuntur. Eo autem pietatis Scotorum erga Sanctum hunc creuit religio, vt ſolus pro numine tutelari, regniq́ue totius præſide habeatur. Regulum in Albionem, aut ſecuti venientem, aut inuentum in Monaſtica vita imitati ſunt Nerius, Euſebius, Merinus, Machabæus, & Silueneus, Monachi apud noſtrates inſignes. Eodem cum his ſeculo floruere Damianus Presbyter, Gelaſius, Thebaculus, & Merinatus, eximiæ probitatis eruditionisq; Diaconi: horum & aliorum, quos recenſere longum eſſet, diligentia in dies auctus eſt in Scotia ſacrorum honos & reuerentia, quantùm, inter arma & prælia, nunquàm pene à Romanis intermiſſa, fieri potuit.

D. Andreas Sco. tutelaris.

Viri pij.

Poſtquàm Ferguſius II. Scotorum vires, & rem in Albione reſtituit, nulla profectò gens maioribus animis in diuinum obſequium incubuit. Rex enim quotiès ab hoſtium incurſionibus temporis aliquid liberum concedebatur, ea omnia, in quibus benè cultæ religionis laus enitere ſolet, maxima quidem ſedulitate, maiore tamen pietate curauit. Aedes ſacras aut vetuſtate collapſas, aut inſano militum furore proſtratas, auguſtiore forma inſtaura-

Ad Ann. CCCC. Ferguſius II. R. pius.

Iona inſ. inſtaurauit: nouas à fundamentis erexit. Ionam inſulã Abbatia nobili, vbi regum ſepulturam eſſe iuſſerat, ornauit. virtuti & doctrinæ, quibus maxime floreſcit religio, non ſolùm præmia, ſed honorem quoquè apud ſe eſſe voluit. Tanta deniquè ac tàm celebris fuit regis, populiq; in fidei rebus promouendis induſtria, vt Cœleſtinus, qui tùm ad Eccleſiæ clauum ſedebat, timens ne humanæ ſalutis hoſtis, qui ſe in Angelum lucis transfigurat, Scotos in animi cultu occupatos, nouæ pietatis ſpecie deciperet, miſit S. Palladium Epiſcopum, qui Pelagianam hæreſin inter Britones pullulantem à Scotorum finibus arceret; atque orthodoxam fidem apud eos paſtorali cura ſartam tectam ſeruaret. In quo omnes ætatis illius Scriptores conſentiunt. Nec diffitetur Buchananus, diligens alioqui fidei antiquæ, & Catholicæ oppugnator Rer: Scot. lib. 5. R. XLII. *Eccleſias adhuc turbabant hæreſis Pelagianæ reliquiæ, ad quas refutandas miſsus erat à Cœleſtino Pontifice Romano, huius Patre Eugenio regnante, Palladius, à quo inſtituti plurimi doctrina & vita ſanctitate clari, ſuccreuerunt.* Quoniam ſermonis aut ſcripturæ cum peſsimo hoc monſtro, niſi cum cineribus agere velim, mihi præreptum eſt commercium, liceat hic, bona lectoris cũ venia, à noſtratibus, quærere qui eiuſdem opinionis, vt viro ſuperſtites, ita præter fas & veritatem, propugnatores audire gloriantur; quas nam Eccleſias hæreſis Pelagiana tunc tem-

Cœleſtinus PP. S. Palladium in Scotiam mittit.

Buchan. teſtimonium cõtra nouatores.

Ad ſectarios.

temporis turbarit dementia? Apoſtolicæ nimirum Sedi à Chriſto ſubiectas. Quis impia Pelagij dogmata pro hæreſibus damnauit? nonne Romani Pontifices? videantur qui hac de re ſcripſerunt, Hieronymus, Auguſtinus & alij. Quis Scotiæ ne Peſte illa inficeretur ſubuenit? Cœleſtinus Papa. Quis afflictam hodie, atq; hæreſi corruptam ad vitæ tramitem reuocare ſtudet? Vrbanus VIII. Romanæ Sedis Antiſtes. eadem vtriuſq; in terris poteſtas, ad diuinum cultum promouendum par vtriq; ſtudium. vtinam Scotiam, quam ille ab hæreſi immunem ſeruauit, hic vndiquè corruptam, qua eminet pietate, & fortitudine, expurget. Si hæreticus Pelagius vel ipſis teſtibus hæreticis, cur eius inſana deliria ſequuntur huius ſeculi nouatores? aut cum ſequantur, cur hæreſis damnari ſe iniquo ferunt animo? in Pelagio præ alijs nefandæ impietatis ſcitis damnatum fuit, quod infantes, etſi non baptizarentur, vitam æternam habere aſſerere ſit auſus. Quid nouatores? Infantes ſcilicet in fide parentum ſine baptiſmo ſaluari. vtrumq; diuinis literis contrarium, vtrumq; damnandum. Primùm ante mille & ducentos annos reiecere Scoti, ſequuti Romanæ Sedis iudicium. at ſecundum Romana Sede reclamante, & diuinam iram minitante admiſit miſero hoc æuo noſtro Scotia, nec pudet. Sed vt ad S. Palladium reuertar hic in Scotia Epiſcopos Apoſtolica auctoritate creauit, cui

Cœleſtini cũ Vrbano VIII. comparatio.

S. Palladius Epiſcopos creat

cui tantum detulère nostrates, vt post habita veteri consuetudine, qua non nisi ex Culdæis sumebantur antistites, non solùm ipsum pro Episcopo admiserint, verum ab illo pariter ordinatos legitimos pastores agnouerunt, & à Deo datos. S. Seruanum infula donatum Orcadibus insulis præfecit. Teruanum verò Pictorum Metropolitam consecrauit. Deniquè vbi ita compositas in Albione res vidit vt suam, absquè fidei damno, ferre absentiam valerent Scoti; In Hiberniam ad fidem illi genti prædicandam traijcere statuit, sed lethali morbo correptus Forduni ad cœlos migrauit: atq; ibi sanctissimi huius viri reliquiæ magna in veneratione ab omnibus semper habitæ, donec væsanus hæreticorum furor in eas, vt in alia omnia, quæ apud nostrates pro sacris colebantur, debacchatus est. Sanctum Palladium Scoti, quia à Romano Pontifice ad ipsos missus fuerat, Apostolum suum dici voluerunt, eundemq; titulum Sanctis Seruano, & Teruano à Palladio sacratis, Picti atquè Orcadienses tribuerunt. Pastoris sui mortem æquiore animo tulerunt Scoti, quod plurimi in gente illa ab eo benè pièq; instituti remanserant. Ex quibus S. Patricius, vt veteres secutus tradit Baronius, Scotus genere S. Martini Turonensis Episcopi ex sorore nepos, reseruatam sibi à Deo Hibernorum conuersionem magno animo aggressus, petito priùs à Romano Pontifice de more

SS. Seruanus, & Teruanus Episcopi.

S. Palladius moritur.

Cur Apostolus Scotiæ dictus.

S. Patricius Hiberniæ Apost.

Apo-

Apoſtolatu, plurimis annis ſtrenuè in fide plantanda apud amicam, & vicinam gentem labores impendit, ac Hiberniæ Apoſtolus vocari meruit. Ex eiuſdem D. Palladij ſchola prodijt, vt multis placet, S. Ninianus Candidæ caſæ Epiſcopus. hic memoriæ D. Martini, quo & ipſe auunculo gloriabatur, templum magnificè extructum piè dicauit: Sedem Epiſcopalem in Galdia primus fixit, omnis quidem ſanctitatis, ſed abſtinentiæ potiſsimùm laude celeberrimus: cuius recordatione Scoti triduanum ieiunium ſine vlla refectione celebrare ſoliti erãt. huius ſacrum corpus cui viuo armatæ hoſtium phalanges ſe proſternebant, hæretica rabies conculcauit. Circa hæc tempora floruit Cælius Sedulius rarâ ſcientiarum omnium cognitione præditus, & eleganti in carmine pangendo indole atq; gloria illuſtris: qui ſub Hedelberto Epiſcopo tùm in Scotia ob doctrinam claro, diuinarum humanarumq́ue literarum fundamenta iecit: Epiſcopo extincto, relicta patria varias regiones diſcendi ſtudio peragrauit, omnem mox operam Eccleſiæ obſequio deuouens, plura cùm ſtricta, tùm ſoluta oratione piè conſcripſit: quem Gelaſius Pontifex ob ſanctiſsima ingenij monumenta venerabilem presbyterum vocauit. Hiſce & ſimilibus pietatis Chriſtianæ ſtudijs, à ſuſcepta primum fide ad ſalutis annum quadrigenteſimum octuageſimum & quod excurrit, ſuos vicinosquè

S. Ninianus Epiſcopus.

Cælius Sedulius.

populos instruendi zelo inclyti fuerunt Scotorum Antistites.

Regum nostrorũ hic ex professo meminisse nõ statui: nisi si quos singularis Christiana virtus sine piaculo præterire non sinit. Talem Conuallum fuisse omnes fatentur, nec fidei hostis Buchananus repugnat qui lib. 5. R. XLVII. vocat eum *virum omnium seculorum memoria dignum*: Et infra. *Nàm præter æquitatem in iure dicundo, & animum aduersus auaritiam inuictum, certabat moderatione vitæ cum monachis, qui ea ætate seuerissima disciplina vtebantur: sacerdotes prædijs: alijsquè prouentibus dotauit.* Hic talis tantusq; vir longè ab ea vitæ cultusquè ratione abfuit, quam sequendam docuit Buchananus. Nàm salutiferæ Crucis signum in sublimibus ciuitatum oppidorumquè turribus, passim per totum regnum erigi statuique curauit: tanquàm indubitatum victorum gentilitatis errorum testimonium, Christique in Albione triumphantis vexillum. quoties aliquò proficiscebatur argenteam seruatoris Cruci affixi imaginem præferri sibi volens, equum ascensurus eam osculari, & comitibus adorandam proponere, consueuit. Sacerdotes vt superiores alloquebatur: legesq́;tulit, vt si quem eorum quacumque de causa quis percussisset, ei manus præcideretur: si occidisset, publicatis bonis viuus cremaretur. Sacris prohibitos hominum etiàm congressibus prohiberi, & petentibus ius negari mandauit, irritumque

Ad Ann. D. Connalli R. pietas.

S. Crucis cultus.

Leges Christianæ.

ritumque illorum testimonium, atquè infamè esse voluit. In Ecclesia nunquam tecto capite conspectus: diuinarum rerum ministris regia liberalitate prouentus annuos impertitus est; nè ob inopiam, parùm decorè viuere, & sacra tractare minore quàm par est reuerentia cogerentur. Tanti Regis fama excitus S. Columba, multorum in Hibernia monasteriorum Pater, in Scotiam cum duodecim ex pijssimi sui instituti comitibus redijt, & magna alacritate quæ de absente audiuerat, coram est admiratus. eratq; opinione hominum maius Conualli in omni virtute percolenda studium: quæ res Columbam mouit, vt regiam munificentiam, in construendis ditandisq; monasterijs, pauperibus alendis, suscipiendis peregrinis, & id genus charitatis operibus, exerceret; nec vlla in re pijs Sancti desiderijs promptum regis defuit auxilium. Certare diceres, vtrum plura Columba petere, an Conuallus dare posset. Clari quoq; erant pietate hoc tempore inter nostros, Cithacus & Ethernanus Sacerdotes, S. Columbæ patrui sui monitis & exemplo ad omnem virtutem efformati. Bathenus & Conimus cænobijs præfuere. Domitius, Ruthius, & Fethus, diuini verbi prædicatione illustre sibi nomen pepererunt. in Iona insula præter alios Scandalaus, Eoglodius, Totaneus, Montesarus, & Galanus, ad omnem opem contra fidei hostes popularibus ferendam intenti, tanquàm in specula excuba-

S. Columba.

Viri Sancti.

cubabant. Verum hos omnes vt dignitatē superauit, ita religione æquauit S. Kintigernus, & parentis suæ D. Thametis Lothi regis filiæ meritis, & proprijs virtutibus conspicuus: Glasgoensis Ecclesiæ primus dùm viueret Antistes; post mortem, ob insignia sanctitatis indicia eiusdem Ciuitatis patronus & tutelaris. Nec reges tantùm, regumq; liberi, Monachi, & Episcopi, rara tùm in Scotia pietatis ediderunt exempla; sed fœminæ quoquè ad veram gloriam excitatæ sexum suum miris virtutibus exornarunt: vt non sola Syria, Ægyptus, aliæq; Orientis regiones Theclas suas, Marias, & Syncleticas, & id genus vsquè ad miraculum sanctitate, & vita supra sexum illustres mulieres; Sed etiã Scotia boreo sub sydere suas Brigidas proferret. D. Brigida quatuordecim tantùm annorum virgo diuini spiritus aura afflata, nobilem parentum domum cum solitudine commutauit: quo cum ad eam plurimæ ex diuersis regni partibus eiusdem vitæ societatem inituræ virgines confluerẽt, in Monam insulam ad Sodoranensem antistitem traiecit: ab illo, consacrata Deo, tunica alba induta fuit, & scortea zona intercincta: capitis tegumentum ex lino candido à ceruice ad humeros deiectum. Sed priusquàm sacra velamina assumeret Brigida, comam sibi præscindi voluit: quia tùm demum mundum ponere dicebãtur virgines, cùm comam ponerent: in qua totius mundi muliebris ornatus locari creditur,

S. Kintigernus Episcopus.

D. Brigida.

tur: vt pulcherrimè more ſuo docet D.Athanaſius in vita S.Syncleticæ: quæ propediem fauente numine in lucem dabitur. Coeleſtem hanc viuendi normam plurimæ ſubinde virgines in Scotia ſequutæ ſunt: quæ licet ſub diuerſis Monaſticæ diſciplinæ regulis Diuarum ſcilicet, Monicæ, Claræ, Scholaſticæ, atque aliarum ſanctitatis gloria inſignium mulierum vixerint, Brigidam ſemper in omni vita, vt integritatis ſpeculum perfectiſsimum, ſibi propopoſuerunt imitandam. Facta autem tàm celebris huius virginis ad poſteros memoria eſt, vt nullam ſecundùm Deiperam pari deuotione Scoti ſint venerati. Sacrum corpus Abrenethi in templo ornatiſsimo eius nomini dicato ſepultum fuit: ad quod Canonici, & Presbyteri Deo laudes canere aſſueti, hæreticorum armis nuper expulſi ſunt. quos cur ſacrilegos non vocemus nihil cauſæ video, vel Buchanano iudice, cui veritas hăc de Donaldo Inſulano, qui flammas ædi ad Blarum eidem virgini ſacræ impiè ſubiecit, vocem violatæ religionis teſtem expreſsit, lib. 12. R C I I I I. *ea ædes quamquàm in illis locis magna ceremonia veneraretur, & ad eum diem inuiolata manſiſſet, ob ſanctitatis eximiæ famam: plùs tamen valuit apud animum immanem præda, quam religio.* addit deinde pœnas Donaldo, & comitibus inflictas, quas manifeſta numinis ira eueniſſe fatetur: *Dux verò Donaldus, animum quamlibet immanem ſubeunte ſcelerum conſcientia, & ſpreta religionis memoria, ex eo die* *Donaldi impietas.*

parùm

parùm compos fuisse mentis dicitur. narrat etiam Diuam à sacrilegis propitiatam piaculis, & muneribus. Laudat nihilominùs sui temporis nouatores, qui plura quàm decem templorum millia vertente anno nõ tantùm spoliarunt, sed etiam diruerunt. Verũ huic scriptori alioquin erudito contigit, quod plerisque omnibus eius farinæ hominibus euenire solet: vt nimirùm suæ ætatis res gestas, aut inani adulatione corrumperet, aut bonorum odio atque inuidia, mendacijs omnia oblíniret: Præteritorum verò seculorum historias, vt à maioribus narratæ sunt, fidelius redderet. Sanctos Colmanum, Priscum, Medanum, Modanum claros vera pietate, & constãti Christi confessione Episcopos, commendat præter egregia merita, Sancti VVinfredi regis filij non vulgaris educatio: quem philosophia cum sacra, tùm profana altè adeò imbuerunt: vt is relicta Scotia, vbi regali stemmati maior honos tribuebatur quàm animi ipsius patiebatur moderatio, peregrè ad Euangelium propagandum sit profectus. Varias in ea peregrinatione regiones obiuit: multos, & voce & scriptis ad meliorem frugem reuocauit: tandẽ Deo charus, & maturus cælo, ad Rhenum diem clausit extremum. eius corpus Augiæ in Sekcensi Monasterio ante aram religiosè seruatur. Giberinus quoque eodem tempore cum omnibus sanguine aut affinitate aliqua sibi coniunctis, Rhemos petens, eius Ciuitatis Episcopus, ob vitæ integri-

Episcopi pietate clari.

S. VVinfredus.

Giberinus Episcopus

tegritatem eligitur. qui post mortem ita miraculis claruit, vt nulli dubium sit probatam acceptamq; supremo pastori viri illius operã in eo munere fuisse. nec iam angustis, vt prius, Britannicarum insularum limitibus concludi poterat ardens Scotorum pietas: quæ Germania, Gallia, atquè alijs regionibus peragratis, non alibi, quàm in coelesti beatorum domicilio quiescere potuit. Aidanum regem, & Deo gratum, & populo charum effecit sedula D. Columbæ in eo instruendo diligentia. Iustitiæ leges multas sanxit, & exactè coluit: easdemque per vniuersam Scotiam obseruari curauit: constitutis iuri dicundo tribus in regni prouincijs, Galloui-dia, Loqhuabria, & Cathanesia, tribunalibus. Tantus porrò fuit principis huius in S. Columbam affectus, vt accepto de felici eius transitu nuncio, ad meliorem etiam vitam, dolore magis quàm morbo correptus, rarò reciproci amoris exemplo, migrauerit. Conuallanus verò Monachorum, qui in Iona insula suæ, ac proximorum saluti piè studebant, Abbas, tantùm luminis ab eo qui cunctos splendoris sui radijs illustrat, ob morum innocentiam hausit: vt futura prædicere, & latentia cordium arcana detegere meruerit. Quæ de S. Baldredo Pictorum Doctore vnanimi consensu historici nostrates tradunt, non vulgarem ipsius sanctitatem arguunt. Nàm cum defuncti corpus efferri deberet, orta est inter Aldamenses, Tinniganenses, & Præstonenses

Aidanus R. pius & iustus.

Conuallanus prophetia clarus.

Miraculum S. Baldredi.

ſes de funeris iure contentio, ſingulis eum honorem ſibi deberi aſſerentibus. Neq; res procùl ab iniuria fuiſſet, niſi pacis auctor Deus, mirando planè conſilio, piam litem diremiſſet. Cuncti ſiquidem in vota & preces effuſi noctem, quæ funus præceſsit, inſomnem traduxere, facturi poſtridiè, quod loci Antiſtes imperaſſet. Sed potens Chriſti dextera Epiſcopi ſententiam præuenit. Mirum dictu. dum ſub creperam lucem pij ſacerdotes ſacrum pignus inuiſunt, ecce tres capſulas cum tribus corporibus, nec magnitudine, nec colore, nec vllo alio indicio diſsimiles, omnium in conſpectu comparent. Habitæ pro tàm inſigni munere Deo grates. lætis deinde hominum acclamationibus, ſinguli populi corpora ſingula, in ſuas quæquè Eccleſias extulerunt. atq; vt tantæ rei fides ad poſteros manaret, tribus in Eccleſijs S. Baldredi reliquias pari honore & cultu, ad hæreſis vſq; tempora, Scoti venerati ſunt.

B. Droſtanus. Droſtanum Aidani Regis auunculum clarioremfecit vitæ profeſsio: quiquum omnibus regni delicijs frui poſſet, monaſterij ſe anguſtijs, & cuſtodiæ ſpontè mancipauit. *S. Conuallus.* Conuallus verò D. Kintigerni alumnus, non indignus tanto magiſtro diſcipulus, florentem tunc temporis Scotorum Eccleſiam, morum integritate, & diuina ſermonis facundia, plurimum ornauit. Hos, & multo plures, quos ego, nè longior ſim, libens prætereo, vitæ ſanctitate & miraculorum gloria celebres ante ſalutis annum

ſex-

sexcentesimum produxit Scotia: qui non modò gentem suam in officio erga Deum, & Ecclesiam continuerunt; sed exteris etiam populis Christi Euangelium cõtentione magnâ, nec minore cum fructu, prædicarunt.

Deuoluto sub hæc tempora ad Anglos Britonũ imperio D. Gregorius, cognomento Magnus, Romanus Pótifex Saxonicæ gentis iam tum in insulam inuectæ, quod idolis seruiret, paterna commiseratióne ductus, & pastorali affectu laturus auxilium, misit in Britanniam Dei seruos, ex S. Benedicti familia, Augustinum, & Mellitum. atq; hi optima nouæ Anglorum gẽtis conuersioni principia dederũt, vt fusè scribit Venerabilis Beda: quem, quia omnium manibus teritur, exscribere non est animus. Hoc solùm ostendam quàm sedulam operam procurãdæ gentis illius saluti nauarint Scoti. Nec mihi vllus succenseat, si quos apud hunc Auctorem aliosuè Scotos nuncupatos reperio, in hac mea de Scotorũ religione dissertatiuncula, Scotos dixero; atq; si quis, qui Scoti sunt, velit Anglos aut Hibernos interpretari, nolo ego cum eo contentionis funem ducere: tanto enim cumulatior, & illustrior erit gẽtis nostræ laus, quanto sunt plures & acriores, qui Scotorum virtutes admirati, Scotos sibi ciues adoptant, aut ambitioso certamine vindicant. In propagatoribus igitur fidei fuit eo seculo celeberrimus S. Columbanus, qui post quàm nobile

Ad Ann. D C.

D. Gregorius in Angliã mittit Augustinum, et Mellitũ.

SS. Colũbanus, Gallus et Gaudentius.

bile monasterium in Hibernia extruxisset, fundasſetq;ad Candidam Casam Ecclesiam,Pictos Montanos ad fidem conuertit. Inde cum SS. Gallo, & Gaudentio mare traijciens, illum in Germania, hunc in Rhætia ad religionem illis in locis promouendam, reliquit; ipse verò in Italiam profectus Bobiense monasterium à fundamentis erectum, vita inibi magna sanctitatis opinione transacta, sepultura sua nobilitauit (quod verius esse credo quàm in Britannia mortuum, vt scribit Beda) nàm ad Mariani Scoti autoritatem, accedit concors Italorum in hanc sententiam suffragium, & inueterata opinio. Doganus Episcopus sanctitate quidem clarus; sed antiquorum rituum adeò tenax, vt à Beda, & alijs reprehendi meruerit. Verùm quamuis nonnulli inter nostrates doctrina, & pietate nobiles, apud multos scriptores, erroris de Paschate celebrando notati sint, hoc tamen peccatum aliqua parte deterserunt, insigni & memorabili constantia, non secedendi ab Ecclesiæ Romanæ vnione. Sanior interim optimaquè Scotorum pars, ipsam Ecclesiæ Romanæ consuetudinem intactam semper obseruauit:Beda teste lib.3. cap. 26. de Tuda: *qui erat apud Scotos austrinos eruditus, atquè ordinatus Episcopus, habens iuxta morem prouinciæ illius coronam tonsuræ Ecclesiasticæ, & Catholicam temporis Pascalis regulam obseruans*. Nec alterius quam eiusdem venerabilis viri autoritate, ad cæterorum, qui in Paschatis

Bobien. Monasterium fundat.

Doganus Antistes errat in Paschatis celebratione.

Maxima Scot. pars Pascha Catholico ritu celebrat.

ſchatis celebratione errabant, culpam, ſi non excuſandam, ſaltem extenuandam, vtar. lib. enim 3. cap. 4. *ad verum canonicumquè diem tranſlati, quem tamen & anteà non ſemper in luna quartadecima cum Iudæis, vt quidam rebantur, ſed in die quidem dominica, alia tamen, quàm decebat, hebdomada celebrarant. Sciebant enim vt Chriſtiani reſurrectionem Dominicam, quæ prima ſabbati facta eſt, prima ſabbati ſemper eſſe celebrandam, ſed quando eadem prima ſabbati, quæ nunc dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant. Verùm quia gratia charitatis feruere non amiſerant, huius quoq; notitiam ad perfectum percipere meruerunt.* Error igitur hic inſcitiæ, non malitiæ tribuendus: quod cum optimè intelligeret Romanus Põtifex, ad eos tanquàm filios, & fratres corrigendos ſcripſit. Epiſtolarum ad Scotos ab Honorio, & Ioanne Pontificibus ſcriptarum meminit Beda lib. 2. cap. 19. ſubiungitquè poſterioris epiſtolæ initium. *Dilectiſsimis, & Sanctiſsimis Thomiano, Columbano, Cromano, Dimano, & Barthana Epiſcopis: Chrumano, Hermanoq; Lauſtrano, Stellano, & Segiano Presbyteris, Sarano cæteriſquè Doctoribus, ſeù Abbatibus Scotis &c.* & lib. 2. cap. 14. extat epiſtola à Mellito & Iuſto Epiſcopis ad Scotos ſcripta. *Dominis chariſsimis fratribus Epiſcopis, vel Abbatibus per vniuerſam Scotiam, Mellitus, & Iuſtus &c.* Ex quibus facilè eſt videre, Scotos ab Eccleſiæ Romanæ vnione non fuiſſe ſeparatos. Sed de his ſatis. Venio ad ea quæ in Anglis ad veram fidem conuertendis egere Scoti. Oſualdus qui decem, & octo

Scotor. error de Paſchatis tẽpore.

Honorius & Ioãnes PP. ad Scotos ſcribunt.

Melliti, & Iuſti epiſt. ad eoſdem

Oſualdus Angliæ R. à Scotis Epiſcopũ petit.

totos annos apud Scotos exulauerat; eorundem opera factus Anglorum Rex, *Misit ad maiores natu Scotorum petens vt sibi mitteretur antistes, cuius doctrina, & ministerio gens quam regebat Anglorum, dominica fidei; & dona disceret, & susciperet sacramenta: neque aliquanto tardiùs quàm petijt impetrauit. accepit namq; Pontificem Aidanum summæ mansuetudinis, & pietatis, ac moderaminis virum, habentemq; zelum Dei.* Hæc Beda, lib. 3. cap. 4. & paucis interiectis. *imbuebantur præceptoribus Scotis paruuli Anglorum cum maioribus studijs, & obseruatione disciplinæ regularis.*

Aidanus Anglorũ Episcopus Aidanus verò, cuius res gestas fusè describit Beda, Episcopatũ in Anglorum prouincia fundauit, cui ipse decem, & septem annis præfuit. huic successit Finnanus, Finnano Colmanus pariter Scoti; hic *Finnanus, & Colmanus Episcopi* relicto Episcopatu postquàm vniuersam Europam peragrasset, per Austriam rediens à fidei hostibus martyrio coronatus fuit. Cæterum in Historia Ecclesiastica Anglorum tanta, taliaquè de Scotorum pietate perhibétur, qualia de suis prædicare vetat nostrorum modestia. De Monachis, qui Huensem insulam incolebãt egregia habes, non vno loco, apud Bedã encomiã, qui lib. 5. cap. 16. S. Adamannum eorundẽ Monachorũ præsulem ob vitæ, mo- *S. Adamãnus.* rumq; integritatem plurimum commendat, cuius auctoritate factum ait, vt plurimæ per Britanniam, & Hiberniam Ecclesiæ ad Catholicam in Paschatis obseruatione vnitatem redierint. Scripsit etiam de locis sanctis librum, quem Beda dixit legentibus vtilis-

vtilisſimum; & ipſe in compendium contraxit. Sed inaudiui integrū in Germania nuper editum Adamannum. cætera quæ de Scotis apud Venerabilem hiſtoricum ſcripta ſunt attexere nolo: cum auctor digniſsimus ſit, qui ab omnibus legatur: nec ego me libenter diffundo. Incidit in hæc tempora S. Bonifacij Itali in Scotiam aduentus, qui, quòd à Romana Sede ad noſtros miſſus eſſet, à populo creditus eſt Papa. Hic, Pelagianam hæreſim à Britonibus quibuſdam in Scotiam inuectam, penitùs deleuit. ac aſſumpto ſibi S. Moloco itinerum comite, multas regni prouincias, docendo incolas quæ ad ſalutem conducebant, obiuit: tandem in Roſmarcheo vico vnà cū ſocio animam Creatori reddidit: vtrumque Scoti magna veneratione coluerunt. Vt Italus Scotiam, ſic Scotus Galliam præclaris virtutibus, eodem ferè tempore, illuſtrauit. Is fuit S. Fiacrius Eugenij regis filius, clarum etiam hac noſtra ætate apud Gallos nomen: qui ſpretis paterni ſolij delicijs, ac poſt habita regni ſpe, patriam egenus propter Chriſtum deſeruit: & locum ſolitarium, in quo lateret, Sancti Pharaonis Meldenſium tùm Epiſcopi liberalitate nactus eſt. Sed amplitudinē rerum à Sācto Fiacrio geſtarū humaniſsima, & religioſiſsima Gallia, in hodiernum vſq; diē prædicat, vt præconio ſuo ſtilū meum hac in parte munus neceſſarium rediderit. ad ſanctam Syram me conuerto, eiuſdem regis Eugenij

S. Bonifacius.

S. Molocus.

S. Fiacrius Eugenij R. filius.

S. Syra.

nij filiam vnicam, fraternæ pietatis æmulam: quæ cum lectissimo Sanctarum virginum comitatu ad Fiacrium in solitudine Meldensi tunc degentem venit, à quo in proposito corroborata in Cãpaniam Galliæ se conferens, magna ibi, vt sanctitate vixit, ità post obitum ab omnibus piè culta est. Sanctos hos Conanus Sodorensis Episcopus, vel hoc solum nomine celebrandus, literis, ac virtutibus instituisse traditur. Celebrabatur iam multos annos, per vniuersam Ecclesiam, communi Christianorum bono recepta S. Benedicti regula, quæ Scotiæ quoq; cæpit allubescere, & probari: nec quidquã antiquius habuerunt nostrates, quàm vt Monachi Culdæi (quibus ante id tempus sola Euangelij Dominici præcepta pro vitæ morumq; regula fuerũt) concinnatam illam ex diuinæ legis præscripto, digestamq; monasticæ conuersationis formam amplexarentur. Clarus in nouo hoc Deo militandi genere fuit Seginius presbyter, Helluensis Monasterij Abbas, & Disibodius, qui abdicato Episcopatu, adscitisquè aliquot ad verbum Dei prædicandum socijs in Germaniam demigrans, strenue, diuq; in populis illis ad meliorem frugem reuocandis, laborauit; ac tandem quieti locum, in Fuldensi Monasterio, elegit: vbi venerabilia eius ossa conduntur. S. Romanum præsbyterum hoc maximè nomine commendauit antiquitas, quod ad Romanæ Ecclesiæ sanctiones, ritusq; exactè obser-

Conanus Episcop.

S. Benedicti ordo.

Seginius, et Disibodius.

S. Romanus.

obſeruandos,ſuos adhortãdo & cõfirmando multum, nec fruſtrà ſudauerit. Beatum Florentium nobilem inter noſtrates, parentum conditio, nobiliorem verò inter exteras gentes, raræ virtutes fecere. hic in Alſatiam profectus multa in vaſtis deſertisq; ſyluis idola proſtrauit; ſtatutoq; illorum in locum Crucis vexillo, plurimos à vana ſuperſtitione traduxit: tùm Monaſterium non procul à Bruſchio flumine,ad Scotos, eò confluentes, excipiendos condidit: in quo dum laborum ſuorum finem quæreret, ab Argentinenſibus ad Epiſcopatum euocatus, illam ſedem egregiè diuque rexit. Multùm ad augendum inter Scotos diuinum cultum Eugenij ſeptimi regis pietas valuit, qui vt Buchananus lib. 5. R. L IX. *religionis in primis curam habuit.* Sed quia impoſtor ille, cuius religionis rex curam habuerit, malignè præterit:ego quæ in veris hiſtoriarum noſtrarum monumentis ſumma fide narrantur, non minore exſcripta paucis ſubiungam: Antiſtites ac Sacerdotes magna in veneratione habitos, nè cuiuſpiam rei premerentur inopia, prædijs, agriſquè ditauit. Diuorum templa, & altaria neglecta, aut vetuſtate collapſa erigi, ac decori priſtino reſtitui curauit. Sanctorum corpora ſacris in locis reponi; ac eorum res geſtas in tabulis publicis deſcribi iuſsit. Viros doctrina, & virtute præditos ad maiorum annales colligendos, & edendos magnis

S. Florentius.

Eugenius ſeptimus R.

gijs sumptibus in Iona insula, alijsq; regni prouincijs aluit.

Ad Ann. DCC. *Mordocus R.* Eugenio *successit Mordocus, nec in pace modo colenda, sed monasterijs etiam iuuandis, Eugenij æmulus: Candidæ Casæ Cœnobium dirutum restituit;* hæc Buchananus R. LX. me interim vocat, *Donevaldus, & 9. filiæ.* Donevaldus vir nobilis, & diues, qui cum nouem filiabus non procul ab Alecto Oppido, quod Deidunum Scoti nunc vocant, in solitudinem Ogiluiæ secedens, in orationibus & ieiunijs vitam Deo gratam egit. Mortuo autem patre Garnardus Pictorum Rex virginibus, nè alienæ violentiæ, aut libidini eorum pudor expositus esset, ædes Aberthi extruxit, ac dotauit. *S. Bonifacius.* De Sancto Bonifacio primo Moguntiacæ Ecclesiæ Archiepiscopo, Germanorum Apostolo, & Romanæ Sedis per Gallias legato scribendi laudem innumeri scriptores mihi præripuerunt; vt inutilis videri posit omnis deinceps vberior hac de re labor. *Madulphi eruditio.* Madulphum clarum in Britannia fecit non vulgaris eruditio; nàm ad Latini Græciq; sermonis notitiam, diuinarum literarum quas apprimè callebat, adiecit peritiam: & nè sibi tantùm sciret, varias suscepit peregrinationes, tandem in Anglia ad Malmisburiensem Ciuitatem nobilis Monasterij conditor fuit; ex quo non pœnitendus virorum doctrina, & virtute conspicuorum prodijt numerus. *SS. Kilianus Colonatus, & Tholuanus.* S. Kilianus postquam vtilem inter suos annis aliquot prædicando, locasset operam,

Co-

Colonatum, & Tholuanum Monachos, & laborum comites, monuit, vt relicta Scotia in Franciam orientalem secum transirent: nec illi ad hoc opus segniores, quàm ad priora fuerunt. Fortitèr itaquè suscepto confectoquè itinere, strenuum superstitiosis idolorum cultoribus bellum indixerunt; nec priùs ab incepto destitere, quàm defixa vbiq; Cruce, Herbipoli martyrij palma sunt coronati, vbi S. Kiliani (qui prouinciæ illius tutelaris, & Apostolus habetur) sacrum corpus magno cultu seruatur. Habentq; Scoti ob tanti viri memoriam in eadem Ciuitate monasterium. cuius loci patres vitam, salutemq; & monasterij felicitatem meritò se debere fatentur Illustrissimi, & Reuerendissimi Principis Adolphi eiusdem Ciuitatis præsulis dignissimi, charitatis & humanitatis officijs, quæ perenni fluxu in religiosos peregrinæ gentis, hospites & clientes suos liberaliter erogat, deriuat, profundit. Artuillium, & Sedulium Iuniorem præclara vtriusque scripta loquuntur. De S. Virone legimus, quod Pipino regi à sacris confessionibus fuerit, & quod Episcopatum vsque recusauerit, donec à Romano Pontifice, nè pascendarum animarum labores defugeret, moneretur. à multis multa de sancto hoc auditu mira scribuntur; Sed ego antiqui apud Surium scriptoris verbis contentus ero. *Scotia fertilis Sanctorum virorum insula, & stellarum numerum propè æquans patrocinio sanctorum virorum,*

Scot. Herbipoli Monasterium habent

Artuillius et Sedulius iunior.

S. Viro.

Patto Abbas. *produxit Sanctum Vironem.* Patto Amarbarienſis Abbas in Saxonia contra impietatẽ fortitèr pugnauit, hoc nomine Carolo Magno fidei defenſori vigilátiſſimo charus in paucis, ab eodẽ Verdenſis Eccleſiæ moderationi admotus eſt. Iiſdem temporibus Scotia Sanctum Macarium Epiſcopum, Aberdonenſis Ciuitatis tutelarem, produxit; Diuinicum quoq; Archidiaconum, Coganum, & Donſtanum Abbates. Verum me, Achaij Regis inſignis memoria, ictumq; inter Gallos, & Scotos fædus, ad Caroli Imperatoris nunquàm non celebrandam virtutem inuitat. Carolus cum plurima, tàm de inſigni Scotorum pietate, quàm de militari gloria inaudiſset; non dubitauit, illorum quos Oceanus, & interiecta Anglia à reliquo orbe quam longiſsimè remouiſset, Societatem, miſſa vltro ad Achaium Regem legatione, petere. Fœderis hæc cauſa fuit: pugnante contra Saracenos Chriſtiani nominis hoſtes Carolo, Anglo-Saxones, qui relegatis in Cornuualliam Britonibus, illorum prouinciam armis occupauerant, Gallicum mare infeſtare, ac in continentem nonnunquam, qua anguſtiſsimum eſt inter Iccium, & Dorobernium fretum, populabundi traijcere auſi, pium imperatorem à longinquis bellis, ad Galliam ab iniurijs defendendam, non ſine magno Chriſtianæ fidei damno reuocabant. Carolus itaq;, cum ægrè ferret tot ſibi victorias, ac rei benè gerendæ occaſiones, eorum,

S. Macarius Epiſco. Aberdon.

Caroli M. cum Achaio R. Fœdus.

Fœderis cauſa.

qui

qui Christo nomen dederant, infestationibus eripi; statuit cum Scotis, quos non minùs in fide constantes, quàm in armis strenuos sciebat, Fœdus perpetuum inire. Quo nullum sanctius, antiquiusue vllæ gentes coluerunt. nec ab illo tempore, vnquam Galliam armis impunè lacessiuère Anglo-Saxones. atq; tùm primùm gentilitia Scotorum insignia duplici liliorum ordine circundata, & corona, quæ ad ea tempora valli militaris specimen præferebat, in regij diadematis formam effigiata, & quatuor ex auro crucibus, totidemq; lilijs paribus interuallis affabrè compositis ornata, fuit. Nec contentus Achaius Caroli Magni latus ab hostium incursibus protexisse, misit insuper Gulielmum fratrem spectatæ fortitudinis virum, cum quatuor Scotorũ millibus, qui Imperatorem quocumq; duceret sequeretur. Hunc Carolus in magnis sæpe discriminibus comitem habuit, multa præclara bella Scotus, sed Franci auspicijs, absens gessit; multasq; retulit victorias, quas virtuti tanti Principis, non suis tribuebat meritis Gulielmi modestia. hinc charus adeò Carolo fuit vt illum nullus apud imperatorem, aut honore, aut diuitijs antecelleret. Huius rei non exigua argumenta, quod in Italica expeditione, dum Carolus Leonem III. Sacrilega Romanorum iniuria pulsum in sedem pontificiam restituit, Gulielmo nobilissimæ Florentiæ Barbarorum armis miserè vastatæ

Gulielmus Achaij R. frater.

Florentia à Gulielmo restaurata.

reparationem commiſerit. Hæc ab omni retro memoria humaniſsimorum virorum,atq; diuinis planè ingenijs illuſtrium parens, ſingulari omninò grati animi recordatione Leonem rubrum Scoticæ gentis ſtemma, nō minùs quàm Lilium Francicum in honore, & delicijs habet : cuius decora maieſtatemq; ad miraculum pene præterita, atq; hac ipſa noſtra ætate adauxerunt Mediceæ gentis globi, quibus ſplendor, & ſecuritas nobiliſsimæ Vrbi parta eſt: hanc Italiæ delicium, & Principum flos Ferdinandus Secundus, ijs virtutibus, ad quas in ſumma dignitate conſtituti homines raro aſpirant, non minus quam Regio, Cæſareoq; ſanguine inclitus perpetuam, æternamq; faciet. nec poſteris vlla de Florentiæ euerſione controuerſia erit regnantibus illis vere magnis Hetruriæ Ducibus,qui Barbaros Chriſtianæ fidei hoſtes in remotiſsimis regionibus quærere, ac debellare, detractaq; impietati ſpolia religioſis manibus exercituum Dei altaribus appendere ſoliti, formidoloſum, ac terribile Mahometicæ perfidiæ Thuſcum nomen effecere. Militibus deinde Scotis, aut morbo, aut ingraueſcente ætate ad reditum minus idoneis, opima per Italiam prædia fuerunt attributa. Florentiæ multis annis clari fuere Barones, Sauonæ Riarij: Bononiæ & Senis Mariſcotti : Placentiæ Scoti : Mantuæ Scotia. atq; hi omnes originem ſuam modo à Scotis repetunt, quam ad Caroli

Globi Medicei.

Ferdinandus II. Magnus Hetrur. Dux.

Hetruriæ Ducũ contra Barbaros virtus

Familiæ Scot. in Italia.

roli Magni tempora omnes Italicarum rerum ſcriptores referunt. Paparones quoque & Cantelmi, nobilia per Italiam nomina Scotici sãguinis ſunt. Sed ego ad Gulielmum redeo, qui poſtquàm in caſtris Domini exercituum iam propè conſenuiſſet coniugij expers, cum nullam videret virtutis in bello pro Chriſto exercendæ reliquam eſſe materiam, hæredem eum elegit, cuius amore, & gloriæ proferendæ ſtudio, hæredes procreare neglexerat; atque fundatis in Italia, & Germania plurimis, ad Dei famulos ex Scotia recipiendos, cænobijs, ea prædijs & agris ad ſumptus opime dotauit. Tantæ magnificentiæ reliquias noſtrates in Germania vix tria habent Monaſteria, reliqua quindecim, aut ab hæreticis impiè vaſtata, aut à Germanis, neſcio quo iure, poſſeſſa detinentur. Venerant vnà cum Gulielmo ex Scotia togati inſignes quatuor viri, prudentia atq; omnium ſcientiarum cognitione celebres: Rabanus, & Alcuinus, qui legatione peracta in patriam rediere: Ioannes, & Clemẽs, quos Carolus duabus ſe ànuper fundatis academijs præfecit, illum Ticinenſi, hunc Pariſienſi. Duo itaque illa celeberrima ſcientiarum emporia Scotorum ope & vigilijs ad eam gloriam ſunt euecta, quam orbis terrarum fatetur maximam. Nàm poſt Clementem Rabanus philoſophia, Rhetorica, Aſtrologia, & Theologia inſtructiſsimus, in Galliam reuerſus, omnes ingenij ſui neruos

Gulielmus cœlebs mõnaſteria Scotis fundat.

Rabanus, Alcuinus Ioannes, & Clemens.

neruos in Parisiensi academia exornãda impendit: ac vbi eam scholam Doctoribus, omniq; literarum supellectile instruxisset, in Germaniam transiens, Fuldensis Monasterij statim Abbas primum tirocinium in S. Benedicti regula exercuit, Moguntinensis deinde Ecclesiæ Archiepiscopus creatus, in eo munere piè fungendo reliquum vitæ consumpsit. Tanco quoq; ex eiusdem D. Benedicti familia, ad Saxones conuertendos diuino zelo inflammatus ad Amarbaricense Monasterium profectus, summa fratrum voluntate eidem præponitur; mox Patone Episcopo vita functo, Verdensem Ecclesiam moderandam suscepit. Sed dum gregis sui vitia ardore pastorali insequeretur, ab ijs quibus vitam dare cupiebat, morte fuit affectus. vtriusq; Diuorum in numerum relati meminit sua in historia Crantzius.

Fulden. Monast.

Tanco Episcopus.

Ad Ann. DCCC.

Kennetus R.

Eiusdem Ecclesiæ, & martyrij hæredes venere ex Scotia, licet diuerso tempore, Kortilla, & Harrucus. Floruitq; inter suos Kennethus Rex tum pietate tum iustitia insignis; hic Ecclesias multis donarijs, & reditibus ornauit. Leges insuper condidit quarum aliquas non alio fine hic attexere placuit, quam vt degenerem nostratium modo hæreticorum, qui vt tàm sanctarum legum, ita & totius iuris antiqui contemptores in præsentia viuunt, ab auita pietate defectionem coarguam, & si fieri posit, ò vtinam posset, semisopitos animos

eorum aliqua ratione excitare, ac commouere valeam. Poſt varias itaquè ad ciuilem regni ſtatum pertinentes has ſubiungit. Aras, templa Diuorum, ſtatuas, oratoria, ſacella, ſacerdotes, omnesq; ſacræ familiæ viros ex animo venerator. Feſtos & ſolemnes dies, ieiunia, & vigilias, & omnifarias ceremonias, quas Chriſto regi, & ſacratiſsimæ eius militiæ decreuit humana pietas, multo honore obſeruato. *Kennethi R. pia leges.*

Lædere Chriſti ſacerdotem dicto factoue, exitiale ſit.

Agrum, quo quis fortè occiſus ſepultus fuerit, ſeptennium incultum relinquito.

Sepulchrum omne ſacrum habeto, idquè Crucis ſigno ornato, quod ne pede aliquando conculces, caueto.

Defuncti funus habita facultatum ratione curato.

Inſignis viri aut qui de Republica optimè fuerit meritus, celebri, lugubri tamen pompa funus efferto.

Harum legum edendarum autores Regi, vt opinio eſt, fuere Geruadius, & Glacianus Epiſcopi, quos in hæc tempora annales noſtri conferunt. vterque non pietate modo, ſed rerum quoquè ſcientia probatus. horum optima conſilia adiuuere Modanus, & Medanus ſanguine, & Monaſtica profeſſione frarres. Iniquior videar, ſi dum alios *Geruadius, & Glacianus Epiſcopi.*

recen-

Adrianus & Stolbrandus cum socijs mart. recenſeo, Adrianum & Stolbrandum Epiſcopos egregiosq; Chriſti martyres ſilentio præterirem, qui vnà cum Caio Archidiacono, alijsq́ multis, quorum nomina in libro vitæ ſcripta ſunt, à Danis Ethnicis (qui tum Britanniam inuaſerant tanta feritate, vt nec ætati, nec ſexui parcerent) in Maia inſula ad fauces Forthæ freti ſita, ob conſtantiam in profitenda fide Chriſtiana interempti, martyrij gloria coronati ſunt. *Donaldus VI. R.* Habuit præter laudatos Scotia hac ætate Donaldum VI. non minus Chriſtianis virtutibus, quàm regali faſtigio celebrem. Hic legem in blaſphemos ſanxit tanto principe non indignam: vt nimirum ſi quis diuinum nomen iure iurando violaſſet, ei labrum candenti ferro inureretur. *Ioannes Scotus.* Regnante Donaldo Ioannes Scotus, ſecretioris Græcæ linguæ ſcientia accenſus, Athenas ſe contulit: atq; inde poſt aliquot annos à Ludouico Imperatore in Galliam vocatus, adeò ei charus extitit, vt menſæ regiæ adhiberetur: quem cum Imperator inter fercula vrbanè interrogaſſet, quid inter Scotum, & Sotum, quod Gallicè ſtultum ſignificat, intereſſet, ille menſam reſpondit; placuitq́; in primis Ludouico lepidum, ac liberum viri ingeniũ; Imperatoris rogatu tranſtulit primus in latinum opera Dionyſij Areopagitæ, extatq́; hodie eius trãſlatio. Miſſus poſtea fuit à Carolo Tertio in Angliam, ad pacem inter Anglos, Francosq; componendam. Alu-

redus

redus, is tùm Anglis imperabat, vt legatum eximijs honoribus ornauit: peractà legatione in Angliam magna humanitate reuocauit, vbi dum corruptos adoleſcentes ad meliorem frugem ſtuderet mouere: ab improbis, qui eo viuo iniectum licentiæ ſuæ frænum calumniabantur, in Malmesburienſi Monaſterio, ſtilis cerographijs confoſſus, interijt. Hunc Pontifex, rem vrgente Aluredo, martyrum albo aſcribi iuſsit. Aluredus ſplendido tumulo in eodem quo occiſus fuit Monaſterio honeſtauit defuncti reliquias. memorandum hoc ſeculum apud Scotos reddidit cruenta Pictorum euerſio, quorum regnum, à celebratis Kennetho & Donaldo regibus, non pietate quam fortitudine illuſtrioribus, funditus euerſum fuit, anno centeſimo ſupra milleſimum, poſtea quam Sedes nomenq; in Albione habere cæperant. hoc de induſtria moneo, ne præclaros Scotorum in fide Catholica promouenda labores, qui communes hactenus cum Pictis, ob arctum inter vtramq; gentem fœdus & amicitiam, videri nonnullis poterunt, confundendi in poſterum remaneat occaſio. *Picti deleti à Scotis.*

Inter cætera Chriſtianæ fidei decora ſilendus minimè videtur ordo equitum D. Andreæ, ſeu Cardui, longè apud Scotos hac ætate celeberrimus. Cuius originem ad Hungi regis priora his tempora referunt ſcriptores non pauci. huic cõtra Althiſtanum Anglorum regem pugnaturo, Crux D. *Ad Ann. D. CCCC. Ordo Equitũ D. Andreæ.*

Andreæ cœleſtibus effigiata radijs optatæ victoriæ nuncia comesq; apparuit;quam Rex, ne tanti beneficij memoria periret, in labaris, vexillis, clypeis,atq; ipſis regiæ maieſtatis inſignibus poni curauit. regem ex prima nobilitate ſequuti Scoti, Pictiq;, eadem teſſera ſua ſtemmata ornarunt. Ita paulatim creſcente apud Chriſtianos Principes, Caroli Magni Imperatoris virtute atq; induſtria, ſacræ Militiæ diſciplina, Scotorum reges equitum ſuorum ordinem pijs legibus, ac viuendi regulis ornarunt: quorum inſignia monumenta, quod Catholicam Ortodoxamq; pietatem redolerent, ac noua Sectariorum deliria vetuſtate ſua, atque maieſtate deſtruerent, à Cnoxio Apoſtata, eiuſq; ſequacibus omninò deleta fuere. Ordinis huius balteus ex carduis erat aureis fibulis inter ſe compoſitis, ex quo pendebat imago D. Andreæ vtraq; manu Crucem, iu qua pro Euangelica lege occubuit, præferentis. Nec carduus minore in æſtimatione apud Scotos eſt, quàm lilium apud Gallos, & apud Anglos Roſa. Suntquè in antiquis fæderum noſtrorũ monumẽtis lilia carduis implicata;& ætate hac noſtra roſæ ijſdem carduis inſertæ, pacem Britanniæ vnius imperium admittentis abundè teſtantur. In nummis præterea antiquis carduum inuenio cum Elogio, *nemo me impune laceſſet.* virgultum enim illud aculeis vndiquè armatum lædere ſe volentem priùs lædit; & hæc cauſa cur

Scotis

Scotis tanto in honore fuerit carduus. fuit quoque aliud equitum sodalitium in Scotia famosum, Rutæ sertum nostrates appellant, sub eiusdem D. Andreæ tutela, cuius torquis ex rutæ folijs auro affabrè alligatis in antiquioribus numismatibus visitur. Sed de his hactenus. Constantinus III. post varios in bello, ac pace pro Scotiæ salute perpessos labores, se regno abdicans in Cænobio D. Andræ cœlestis patriæ desiderio incensus vitam Deo sacrauit. Duffum regem, duo illa supremæ maiestatis insignia æquitas, & religio, adeò commendarunt; vt aliàs nunquam in Scotia, aut sacris maior honos, aut minus securitatis hominibus sceleratis fuerit. Huius dum animum nulla humana industria à propositæ rectitudinis tramite flectere possunt improbi, corpus magicis veneficijs affligere tentant. Sed post quàm deprehensis, debitoq; affectis supplicio sceleris diabolici ministris Rex pristinam valetudinem recuperasset, à Donevaldi mortalium pessimi necessarijs iugulatus interijt. Eius corpus à parricidis in spelunca absconditum, totos sex menses latuit, quo tempore nec sol, nec luna Scotorum fines illustrauit, inuentum tandem intactum plane & illæsum fuit, sumptumq; promeritum de impijs parricidis supplicium. Nec silendum videtur Moueani antistitis in regis peccatis arguendis constantia. is vbi intellexit Kennethum III. principem, si cætera spe-

Rutæ sertum.

Constantinus III. R.

Duffi R. iustitia et religio.

Moueanus Episc.

ctes, bonum, contra ius fasq; Malcomum Duffum Cumbriæ regulum occidisse, vt Nathan alter, palam neque vllis adhibitis ambagibus Regem commissi sceleris redarguere non destitit, donec ille patrati sceleris noxam acerbis lachrymis, alijsq; pœnitentis animi indicijs nouus Dauid purgauerit. Memborinus in Colonia fidem, bonosquè mores propugnauit, qui vnà cum socijs Ebergero Archiepiscopo gratam adeò operam præstitit, vt is S. Martini celebre Monasterium Scotis tribuerit, quod piè, nec sine laude Mẽborinus plurimis annis rexit. In Scotia verò claruerunt Vigianus Monachus eruditus, & magna sanctitatis fama illustris: Medanus, Blanus, Englatius & Colmocus Episcopi in Domini gregem insigni diligentia inuigilarunt. Cleri pietatem posteris commendauit, Ouani Diaconi singularis prudentia; & in claustris monasticæ vitæ gloriam maximam adeptus est Conganus Abbas. Atquè huiusmodi religionis apud nostrates status, octingentorum, & ampliùs annorum spatio inter varios, & multiplices cùm ab ethnicis, tùm ab hæreticis excitatos in Britannia persecutionum fluctus in Romanæ Ecclesiæ obediẽtia orthodoxa perseuerauit: in quo narrãdo, si cui videor fuisse prolixior, sciat eam me scribendi rationem affectasse, vt plura prætermissa esse quàm scripta fatendum sit. & quia sequentium quingentorum res à multis vbertimq; tra-

Memborinus.

Viri clari.

ctatæ

ctatæ minùs habent obſcuritatis & controuerſiæ compendio, vt cœpi, earum ſumma capita ſtrictim delibabo.

Dum itaq; Scoti non domi tantum, ſed exteris quoque in regionibus Chriſti regis gloriam ſudore, & ſanguine promouerent, inuidia, quæ virtuti ſemper comes eſt, Heliam Monaſteriorum, quæ noſtri Coloniæ habebant, Abbatem cum vniuerſis penè fratribus perdidit: nàm ità maleuolorum calumniæ Pelegrini Archiepiſcopi animum contra innocentem accenderant, vt is paſtoralis mãſuetudinis oblitus, de Helia tollendo, & Scotis omnibus ex illis Monaſterijs pellendis cogitarit. quæ vbi Helias reſciuit; conuocatis vnum in locum fratribus, periculi in quo verſabatur magnitudinem expoſuit: lætus deinde omnes bono animo eſſe iuſsit: Nàm ſi Chriſtus inquit in nobis peregrinis eſt, Pelegrinus nunquàm viuus Coloniam reuertetur. Cuius repentina mors ſceleratam impiorum coniurationem diſſoluens, Dei famulos metu omni, & cura liberauit. Crudelius multo religioſorum hominum quietem in Scotia turbarunt Dani, qui occupata Anglia arma in Scotos verterunt. tanto patriæ diſcrimini ſeſe opponens Malcolmus Rex, victoriàm de ſæuiſsimis hoſtibus, non ſine diuina ope retulit: quam cum D. Moloci patrocinio, cuius auſpicijs bellum geſſerat, acceptam referret; vt tantæ rei extaret memoria,

Ad Ann. M. Helias, et ſocij.

Dani Angliam occupant.

Malcolmus R.

ria, Murthalacensem Ecclesiam in Episcopatum conuersam, Deo, sub D. Moloci nomine dedicauit. hanc S.Beanus Episcopus pietate atque eruditione celebris plurimis annis moderatus, Donortio viro tanto munere dignissimo reliquit: vterq; apud nostrates religiosè colitur. Fuldense Monasterium in Germania decorauit Ammichabus, non ingnobili in Scotia loco natus, qui paterno relicto solo, post varias piorum itinerum exanthlatas difficultates, tandem ab omni mortalium Societate, quo melius immortali Deo frueretur, separatus, ad Fuldam angustissimæ se cellæ inclusit. raro quidem exemplo, sed laudabili: vt Theodorus ille, & Daniel, à Græcis persimili constantia dicti sunt stylitæ, sic hic noster Ammichabus inclusus solemni nomine audiuit. Fuldensis verò Monasterij Abbas Sigisbertus, qui Egeberto successerat, ita hoc ipso tēpore cunctorum animos scientiæ, & virtutum suarum radijs illustrauit, vt Moguntinenses eum sibi in Archiepiscopum communibus omnium suffragijs expetierint. Æternam in Germania mercedē indefessi in Dei gloria promouenda studij Paternus Monachus obtinuit, quem vt è medio tollerent (proh scelus impij) duo Monasteria, in quorum altero Paternum esse sciebant, subiectis ignibus combusserunt. Regalis maiestatis splendore, alijsq; virtutibus patriam suam hoc seculo illustrauit Malcolmus cognomine

S.Beanus & Donortius Epis.

Ammichabus inclusus.

Sigisbertus Antistes.

Paternus

Malcolmus Canmore R.

ne Canmoire, cuius egregia in Edgarum Angliæ regem Sancti Edoardi nepotem, afflictamq; regiā familiam hoſpitalitas tanta fuit; vt ab ipſis hoſtibus ſingularem laudem meruerit. Nàm à ſuis deſtitutum, & ſiuè caſu, ſiuè conſilio in Scotiam delatum Edgarum, quàm potuit affectu maximo ſuſcipiens Malcolmus, ipſius Sororem Margaritam, miris animi, corporisquè dotibus virginem, & poſtea in diuorum numerum relatam, ſibi matrimonio iunxit: eadem prorſus animi dignatione, qua ſi florentes in Anglia Edgari res fuiſſent. Simili prorſus benignitate in omnes qui Regem ex Anglia ſecuti profugerant, vſus; eos & hoſpitio accepit, & opimis agris, pro cuiuſque conditione, donauit. Sed præſtantiora erant quæ in vna Margarita ab Edgaro accepit Malcolmus, quàm quæ regia munificentia profuderat Anglis beneficia. Illa ſiquidem perfectiſsimum virtutum omnium exemplar, & nitidiſsimum ſanctitatis ſpeculum marito exhibens: ità eum ab omni errorum labe continuit, & ad omnem pietatem refinxit, vt nunquā pàr ſanctius viderit orbis, aut in Dei laudem propenſius. Duæ à Malcolmo fundatæ Epiſcopales ſedes, vna in Morauia, in Cathaneſia altera, reliquæ ſex S. Andreæ, Morthlaci, vbi D. Beanus Epiſcopus ſedem ſuam olim habebat, Sodorenſis, Orcadenſis, Candidæ Caſæ, & Glaſcoenſis varijs beneficijs, & immunitatibus ornatæ. Dunelmenſe quoq;

Margarita R.

Morauien. & Cathanē. Epiſcopatus fundati.

Dunfermilingen. Monasterium,

quoq;templum eiusdẽ liberalitate refectum; & noua ædes in Dunfermilingensi oppido, expensis regijs magnificè extructa, & sanctissimæ Trinitati dicata fuit; iuxta quam cœnobium, pro Benedictinæ regulæ & instituti sectatoribus, qui perpetuas laudes Christo canerent à fundamẽtis ædificatũ, & amplissimis prouentibus dotatum. Extincto tandem Angli militis fraude Malcolmo, Margarita quæ eodem ferè tempore Eduardum filium amiserat; post quatuor dies, ne diù marito defuncto superstes esset, in Edimburgensi, siuè puellarum Castro, diem clausit extremum. quam post obitum in Diuarum societatem ascriptam sanctissime venerati sunt Scoti: & ad hunc vsque diem, vel aduersarij nunquam mentionem illius, nisi cum summa sanctitatis laude facere solent. extantq; nostra memoria fontes & riui aquarum, quæ S. Margaritæ appellatione vocatæ, à pijs non sine deuotionis, & miraculorum effectu visuntur. Sed vtriusq; res gestas Turgottus D. Andreæ Episcopus fide maxima scripsit: & Sanctissimæ eorum reliquiæ inter reliquias regias S. Laurentij ad Escuriacum à pientissimo, & prudentissimo Philippo II. Hispaniarum rege magno labore conquisitæ, & proprijs iconibus extrinsecus in capsula positæ sunt, cũ hoc elogio. S. Malcolmus Rex. S. Margarita Regina. ò venerabile factum cœlestis prouidentiæ: quas vilis plebècula spreuit reliquias, Monarcha alienus in

Malcolmi & Margarita mors.

Eorum reliquiæ in S. Laurentij Escuriacen. seruãtur.

regijs

regijs collocauit. Commoueantur animi veſtri conterranei mei, ſi modo vllus ſupereſt in tàm ſiliceis pectoribus ſenſus, & dolori meo qui iſta ſentio, & cum lachrymis vos modo compellaui, pro humanitate veſtra, hoc quod à me in acerbitate cordis dictum eſt, concedere dignemini. De Machetado tradit Marianus Scotus celebris hiſtoricus, quem tamen regem Scotiæ vocat, ego ex annalibus noſtris deducta ratione regis tantùm filium puto, Romam ad loca pia inuiſenda profectum, tanta copia eleemoſynam in obuios pauperes profudiſſe; vt argentum tanquam ſemina per vias, qua tranſibat, cerneretur. Ad hanc quoq; ætatem ipſum Marianum Scotum, cuius ingenij monumenta qualis fuerit ſatis teſtantur, referre placuit; qui prima doctrinæ, & pietatis fundamenta in Fuldenſi Monaſterio, ſub Ricardo Abbate gentili ſuo feliciter iecit: atq; vbi ætate & ſcientia adoleuiſſet Mogontiam profectus eſt, & vitàm ibi ſolitariam, ſed minimè ocioſam, triginta annis quibus vixit, omni cum laude tranſegit. Cormachus etiam Murthlacẽſis tùm in Scotia Epiſcopus, ita mores ſuos ad omnem pietatem, ita ingenium ad bonas artes compoſuit, vt ſanctiſsimus ſimul, & doctiſsimus ab omnibus iudicaretur.

Machetadus R. filius.

Marianus Scotus.

Cormachus.

Quemadmodum ſuperiorem ætatem DD. Malcolmus, & Margarita, ſic præſentem eorum liberi, vt paterni ſolij ſubinde hæredes, ita & vir- *Ad Ann. MC.*

tutum imitatores, mirum in modum illustrarunt. *Edgarus R.* Ex his Edgarus ad auitum solium iure euectus, voluit à Godrico D. Andreæ Episcopo, sacro oleo dùm coronaretur iniungi: ea ratione, quam Vrbanus Pontifex, in D. Margaritæ gratiam, Scotorum regibus præscripsit. regnum adeptus patris liberalitatem in Ecclesias, eorumq; Ministros imitando exæquauit. Hunc sequutus frater eius Alexander Rex Sconæ Monasterium extruxit; atquè *Alexander R.* aliud in Euonia insula D. Columbæ sacrum ædificari curauit. Cœnobij D. Andreæ facultates, & latifundia non parum auxit: & quæ à fratre, aut patre pro religione inchoata inuenerat, perfecit. *Dauid 1. R.* Alexandro sine liberis extincto, Dauid filiorum Malcolmi natu minimus, regia insignia accipiens, priorum regum munificentiam liberalitate (heu quod verbum emittendum incogitanti) pene nimia superauit, *Monasteria XV. extruxit.* solus enim monasteria quindecim magnis sumptibus extructa, opimis reditibus auxit. Quorum nomina perlegere, mi lector, ad tantæ liberalitatis memoriam, non tibi alioqui graue futurum spero. Calco, Iedburgum, Melrosia, Neubottelia, Halaculstrania, Dundraua, S. Crucis ad Edimburgum, vbi modo regis aula, Campus Kenethi, Killosia, Fermilodunum, Holma, duo ad nouum Castrum, vnum Præmonstratensium, monachorum D. Benedicti alterum. pro virginibus autem Deo sacris duo fundauit, vnum ad Carlilum,

alterum

alterum ad Beruicum. Episcoporum etiam numerum auxit, quatuor Episcopalibus sedibus de nouo institutis, erectisquè Rossense, Brechmense, Douncheldense, & Dounblacense, quas annuis, & amplissimis fructibus ornauit: Murthalacensem quoque Cathedram, Aberdoniam celeberrimum orientalis maris emporium, transtulit. nec ijs tantum, quos perfectionis studium pauperes fecit, bona sua elargitus, in miseros pariter, quos dura necessitas grauissimo egestatis iugo oppresserat, liberali copia singulorum inopiam subleuabat. ita exhaustis piè regijs thesauris, profusoq; propter Christum regali patrimonio, malus sanctus pro Corona vocari cepit, ab ijs qui terrenis immersi curis, omnem in caducis bonis felicitatem ponunt. insignem hanc charitatem reliquæ in Dauide comitabantur virtutes, ac in primis regnorum custos iustitia; nàm vniuersum regnum pertransiens, sedulo curauit, vt lex illa, quæ vnicuique suum tribuit diligenter seruaretur; constitutis in singulis prouinciarum tribunalibus iudicibus integerrimis, qui ius dicerent: sed ipse pauperum causas dirimebat, quorum libenti & prompto animo preces audiens, seueritate magna vindicabat iniurias. Ita aulam suam habebat ordinatam, vt Cœnobium diceres, non regiam. Venit ad Dauidem in Scotiam Henricus Angliæ princeps, vt à tàm insigni Catholicæ fidei propugnatore arma

Episcopatus IV. instituit.

Henricus Ang. princeps fit eques D. Andreæ.

militaria,ſeu virilia acciperet: quem Dauid omnibus regiæ humanitatis officijs acceptum, inſignibus equitum D. Andreæ, qui Cardui equites vulgò dicuntur; coram omnibus regni proceribus ornauit. Hoc alijsq; honoribus decoratum Henricum, ac de Catholici principis munere ſerio admonitum, in Angliam ad ſuos remiſit. plura de Rege hoc habes apud mellifluum Bernardum,in vita D. Macharij. *Matildis Bona R.* Matildis, trium, quos recenſui, regum Soror, Henrico Angliæ Regi matrimonio copulata, ita parentis D. Margaritæ mores eſt æmulata,vt Bonæ nomen,tàm ab Anglis,quàm Scotis retulerit. Poſt egregios hos, omniq; fama dignos Principes D. Gualterus, regio,& ipſe *D. Gualterus.* Sanguine ortus magnam,ob excelſam animi moderationem, laudem meretur; is ſeculo renuncians, D. Andreæ monaſterio ſe incluſit; nec ad Eccleſiaſticam vllam admittēdam dignitatem,niſi inter Monachos quorum Abbatem ſe in Melroſſenſi Cœnobio fieri paſſus eſt,induci potuit: tandem vita, miraculis, atquè adeò ſcriptis ſanctorum catalogo adſcribi meruit. Inter Epiſcopos, magnum *Nectanus Epiſcopus* habitum fuit nomē Nectani, qui Aberdoniæ præerat: ſingularis prudentiæ, & æſtimationis Antiſtitis. hic rupta plus ſemel inter Scotos Angloſque fœdera compoſuit: Clerum ſuum omnibus pietatis, & doctrinæ ſtudijs incumbere voluit; & Eccleſiam nuper fundatā vtili legum ſacrarum præ-

ſcripto

scripto muniuit. De Richardi à S. Victore Ordinis Canonicorum D. Augustini apud Parisios admirabili eruditione alij latius; ego tantum Epitaphium æneis literis in ingressu Abbatiæ S. Victoris excisum apponam. *Richardus à S. Victore.*

Tellus quem genuit felici Scotia partu:
Hunc tegit in gremio Gallica terra suo.

quam sui similes, ætate hac, in Germania fuerint Scoti, testatur optimi Principis Henrici Austriæ Ducis, non vulgaris erga ipsos liberalitas: hic Monasterium Viennæ à fundamentis extructum, & amplissimis dotatum prouentibus, Scotis concessit; Sanciens nè vllus ex alia natione in eo aleretur; retinetq; ad hæc vsq; tempora nomen à Scotis, licet contra pijssimi fundatoris voluntatem, Germani illud occupent. Aliam Scotorum Coloniam Herbipoli instituit Embricho eius Ciuitatis Episcopus: cui B. Macarium miraculis insignem præposuit, de quo alibi. Malcolmus Rex DD. Malcolmi, & Margaritæ pronepos, in hoc abauo, auoq; illustrior, quod virginitatis candorem ad obitum vsq; illæsum seruarit, suasu, vt creditur, Eduardi Aberdonensis Episcopi, qui Regi pijs adhortationibus, & castissimæ puritatis exẽplo, tantæ gloriæ adipiscendæ animos fecit. vtriq; præmium sua virtute dignum in Cœlis à iusto iudice concessum; mansitq; regi ad posteros speciosus virginitatis titulus; qui Malcolmus virgo hodie *Scoti in Germania.* *B. Macarius.* *Malcolmus virgo R.*

etiam

etiam inter suos dicitur. Legatum ad Eugenium III. Pontificem Maximum apparatu planè regio decreuit, qui ad sanctissima pedum oscula procumbens, Malcolmi, totiusq; Scotiæ erga Apostolicam Sedem reuerentiam, regis ac regni nomine humillimè exposuit. Oratorem summus Pastor omni honore, ac pluribus sacris muneribus cumulatum, ad Malcolmum remisit. Imperium Scotiæ tenente Gulielmo Hugo Cardinalis à Pontifice in Britanniam missus, legati munus per Angliam obiuit; conuocatosq; vtriusq; regni Episcopos Northamptoniam, hortari cepit, vt Eboracensi Archiepiscopo, in cogendis Synodis, ac in reliqua Ecclesiastica disciplina obedirent. intellecta Cardinalis voluntate; Gilbertus Morauus non minore pietate quàm doctrina præditus, erudita modestaq; oratione respondit, *Scoticam Ecclesiam multis annis prius, quàm Angli gentem in Britannia fecissent, in catholica veritate fundatam, atq; Apostolicæ Sedi subditam, nullius præterquam vniuersalis pastoris autoritatem agnoscere debere; iniquum planè, eos qui Anglorum magnam partem ad fidem perduxissent, neophytorum quasi iugo premi: non eadem iam esse tempora, regnante ambitione, bellisq; inter Scotos, & Anglos, quæ olim florente pace cernebantur. Se quidem ac Scotiæ clerum, quibus gratius esset parere quam imperare, nullius catholici præsulis imperia detractare: Sed alium longè planèq. contrarium regis ordinumq; regni esse sensum, quibus satisfacere necesse erat. Hos eadem in Anglos, ac potiora forte imperij iura,*

Hugo Cardinalis.

Gilbertus Morauus

iura, quam Angli in Scotos aſſerere; Aemulos gloria vtrosq; libertatem armis defendendam ſuſcepiſſe. Pontificem Maximum communem nationum parentem importunis Anglorum precibus exoratum, vt ea à Scotis peteret, qua ipſi ſine graui libertatis iactura concedere non poſsint; huius tamen arbitrium, vt in alijs omnibus ita in hoc quoq; negocio ſponte admiſſuros ſe, vbi Sanctitas ſua vtriuſq; populi iura rationesq; maturo conſilio perpendiſſet. erudito Oratori ob prudentiam Cathenenſis Epiſcopatus præmium fuit. quo in munere tàm piè vixit, tàm gloriosè obijt, vt miraculis clarus in ſanctorum album fuerit relatus. huius inſtitutor, ac in omni vita magiſter fuit S. Duthacus Roſſenſis Epiſcopus, & virtute propria, & diſcipuli meritis celebris. quem omnis ſexus, & conditio per vniuerſam Scotiam, Patronum ſibi eligentes; non priuato ſolùm cultu, ſed publicè, frequenterq; ſuſceptis peregrinationibus, venerabiles eius reliquias in Roſsia piorum votis expoſitas, inuiſebant. Ne Cathenenſibus aut Roſſenſibus inferiores eſſent Alberdonenſes, Rodulphi primo Aberbrothei Abbatis, poſtea Aberdoniæ Ciuitatis Epiſcopi, religioſa per omnem vitam pietas effecit. hic eadem modeſtia in dignitate conſtitutus qua priuatus vixit, eandem in Epiſcopatu quàm in Monaſterio viuendi regulam obſeruans: egenus æquè Epiſcopus fuit, ac dùm Monachus eſſet: in omni fortunæ conditione ſibi ſimilis. De Vilhelmo Rege, quem ſuprà tantùm nominaui, ſequentia

S. Duthachus Epiſ.

Rodulphus Epiſ.

Vilhelmus R.

tia

tia non contemnendæ probitatis habemus indicia; quod ad Alexandrum III. Pont. Max. impijs Friderici Imperatoris armis diù multumq; vexatum, legatos miserit, Ioannem D. Andreæ Episcopum, & Reginaldum Abbatem, qui summo Christiani gregis pastori, regium in Apostolicam Sedem animum omnibus deuotis obsequij, atque obedientiæ officijs declararent. acceptam gratamq; Alexandro legationem fuisse, insignis ipsius erga legatos humanitas declarauit, quos priuatis muneribus auctos, & publicis in totius Scotiæ gratiam priuilegijs decoratos, in patriam remisit: addita pro Rege rosa aurea balsamo oppleta, quæ res me non parum mouet, vt hic, sicut in alijs multis, Platinæ fidem requiram, qui Friderico contra Alexandrum mouenti, & Diuionem cum Octauiano Schismatico proficiscenti, Scotiæ Regem (nam de Bohemo, quem eiusdem itineris socium facit, nihil dico) comitem scribit. Extant Clementis, & Cœlestini III. ad Scotiæ Regem epistolæ, quibus eiusdem erga Romanam Ecclesiam fides, & reuerentia constans probatur, atq; Cœlestini, quidem verba sunt, *propter reuerentiam, & deuotionem, quam ad Romanam te habuisse, à longis retro temporibus, Ecclesiam nouimus, præsentis scripti pagina duximus statuendum, vt Scoticana Ecclesia Apostolicæ Sedi, cuius filia specialis existit, nullo mediante, debeat subiacere*. Et Innocentius postea III. haud ignarus quibus studijs ex-

Legatos mittit ad Alexandrum III.

Platinæ locus dubiæ fidei.

Cœlestini ad VVilhelmũ epistola.

colenda

colenda sit plantata in Regum cordibus pietas; misit ad VVilhelmum ensem, & galerum purpureum (hos in nascentis Christi nocturnis sacris apostolica benedictione consacrare solet Romanus Pontifex) cum titulo Ecclesiæ defensoris. nec mirum si Romanis Pontificibus Christi Vicarijs gratus fuerit VVilhelmus, quem Christo carum fuisse probatum in ipso Euãgelicæ illud promissionis oraculum, *super agros manus imponent, & bene habebunt*, liquido demonstrauit: nam Eboraci puellum nobilissimum oculorum altero captum, & sinistræ manus pedisque, atq; omni sermonis vsu priuatum, Crucis signo sanitati pristinæ restituit. Hæc fusius, quam præsentis tractatus breuitas admittebat, ne Rex pientissimus vllius in matrem Ecclesiam erroris accusari posset. idẽ mouẽte in Iudæã expeditione Ricardo Angliæ rege, ei comitem Fratrem suum Dauidem cum lectissima Scotorum manu dedit. ob cuius optatum reditum, quem cœlitibus acceptum referebat, Monasterium Lendoriense, Deo matriq; Virgini sacratum, opulenta manu dotauit. Duo præterea Cœnobia erexit, Aberbrothi vnum in D. Thomæ Cantuariensis honorem, quo puer familiariter vsus erat, Abermorenochti alterum. Episcopatum similiter Argadiensem fundauit.

Innocent. III. ensem, & galerum ad VVilhelmum mittit.

VVilhelmus ægrũ puerum sanat.

Monasterium Lendorien. & alia duo cõdita.

Argadien. Episcopat.

Alexandrum II. duæ Christiano Principe dignæ exornant virtutes, iustitia & pietas. Iustitia maximè

Ad Ann. MCC. Alex. II. R. iustitia

ximè eluxit in ſumendo de Cathaneſijs ſupplicio, qui Epiſcopum ſuum Adamum crudelitate inaudita occiderant. Nàm autores ſceleris ad vnum omnes necari iuſſit; eorum verò liberos, nè tàm prauæ gentis ſoboles poſteritatem inficeret, teſticulis orbauit; & Cathaneſiæ Comitem, quod periclitanti Adamo non ſubueniſſet, omnibus priuauit bonis. Religionem teſtatur in Gallia degentis cum D. Dominico familiaritas; à quo multis precibus impetrauit, vt ſecum in Scotiam mitterentur, arctioris illius inſtituti profeſſores, qui perfectam viuendi rationem Scotis proponerent. ijs verò qui venerant, ac alijs qui ſanctam illam regulam amplexati, Deo ſub Dominici vexillo militare propoſuiſſent, ſedes in ciuitatibus, quibus ipſi vellent locis, aſſignauit. Eadem Scotorum fuit propenſio in eos, qui à D. Franciſco ad ſe miſsi erant. Et quamuis nec hi, nec illi reditus, vt Monachi admitterent; cunctis tamen vitæ commodis, ita ex quotidianis piorũ eleemoſynis abundabāt; vt ipſi quoq; ingentem egenorum numerum, de micis menſæ ſuæ alerent. Sed ad Alexandrum reuertor, qui Aegidium Cardinalem, ab Honorio Pontifice legatum ad ſe miſſum, honorificè ſuſcepit: petentiq; ſummi Paſtoris nomine pro Hieroſolymitana expeditione ſubſidiũ, magnam pecuniæ ſummam (quam Scotia antequam Indici ſoli viſcera vexarentur, maiore copia quàm aliæ Europæ

Alexand. pietas.

D. Dominici Sodales.

D. Franciſci fratres.

Aegidius Cardinalis.

Europæ Prouinciæ fundebat) liberaliter concesſit. D. Ludouicum in Palæſtinam traijcientem comeatu & milite iuuit: miſsis tribus præſtantiſsimis belli Ducibus, Patricio Merchiarum Comite, Dauide Lindſaio, & Valtero Stuarto, cum electis aliquot Equitum D. Andreæ manipulis, & plurimis peditum cohortibus. Intellecta poſtea exercitus clade, ad Scoticæ legionis ſupplementum, nouum militem, celeritate magna conſcriptum ſubmiſit. Paterni nominis, & regni hæres Alexander III. nō indignum maioribus facinus agresſus eſt, nàm vt intellexit D. Ludouicum iterum in Sarracenos Chriſtianæ fidei infenſiſsimos mouiſſe; habito per Scotiam ingenti militum delectu, exercitum conſcripſit, quem Comitibus Atholienſi, & Carechēſi egregijs ducibus cōmittens ad Ludouicum, ò ſingularem promptitudinē animi! qui nondum auxilium popoſcerat, nec expectauerat, tranſmiſit: non magis de amica Gallorum gente, quàm de Catholica religione meritus. quinque hominum millia mouenti in Sarracenos D. Ludouico ex Scotia miſſa fuiſſe ſcribunt nonnulli autores; alij ſeptem, quidam decem aſſerunt. Sed credibile eſt poſteriores tria illa virorum millia numerare, quæ, diuerſo ab hoc tempore, à Malcolmo III. in Hugonis Galliæ Regis fratris, cum is ad iter Hreroſolymitanum proficiſceretur, gratiā, conſcripta fuerunt. Sed quidquid ſit de militum numero,

D. Ludouicu. in Palæſt nā traycit.

Alexander III. R.

Numerus militum Scoto. ad D. Ludou. miſſor.

Custodia corporum Reg. Galliæ Scotis cõmissa à D. Ludo.

mero, adeo grata certè necessariaq; D. Ludouico Scotorum opera fuit: vt dilectis ex eorum centurijs viginti & quatuor viris corporis sui custodiam tradiderit. nec succedentes Galliæ Reges electionis ab optimo sapientissimoq; principe factæ vnquam pænituit. nam ad hodiernum vsq; diem cohors illa, licet plurima illius imminuta sint priuilegia, idem munus dignitatemq; apud Christianissimos Reges obtinuit. ex qua duo milites, suo quiq; mense mutatis vicibus, sellæ regiæ, dum sacris interest, aut mensæ accumbit, assistunt: dum solenni ritu morbos curat, aut legatos comitatur; tres vtrimq; eius latera claudunt. apud eosdem claues palatij regij noctu deponuntur. hastarum fimbrias habent ex serico albo, quod ipsis cum militiæ tribunis, quos Colonellos vocant, commune est. cohortis Scoticæ præfectus ciuitatum quas Rex ingreditur claues accipit custoditq;: idem in lustratione, siue baptismo, inauguratione, nuptijs, ac funeribus regalibus primarium locum in ordine bellico sibi vindicat: cui vestis inauguralis proprio perpetuoq; iure cedit. Carolus V. prædictis viginti quatuor septuaginta sex addidit. Carolus VII. cataphractorum cohortẽ ex Scotis instituit, cui primum locum in equestri militia tribuit. atq; vtinam Scoti, qui ampla maiorum suorum priuilegia ambitiose iactitant, eius fœderis amicitiæq; originem perpenderent. inuenirent profecto nihil D. Ludouico,

Eorum officiũ apud Regem.

Eorũdem præfectus seu Capitaneus.

Origo fœderis Scotor. cum Gallis à religione cepit.

uico, & priſcis Galliæ Regibus adeo in ipſis placuiſſe: quam conſtans in catholica religione profitenda ſtudium & voluntas. à cuius virtute cùm ita turpiter in præſentia receſſerint, non mirabuntur priuilegijs Scotorum in Gallijs multum detritum. Alexander, poſtquam ſubſidia Scotica pro ſacra expeditione D. Ludouico ſuppeditaſſet, ad fidei cultum apud ſuos promouendum mentem conuertens, Sodales Carmelitanos in Scotiam venientes benignè ſuſcepit; quibus in Perthi ſuburbano ſedes attribuens, de omnibus vitæ commodis diſciplinam illam ſequentibus, abundè prouidit. Atq; inter cætera S. Margaritæ atauiæ ſuæ oſſa, ad quæ populus magno concurſu & deuotione Chriſtum inuocabat, capſulæ argenteæ gemmis affabrè diſtinctæ impoſuit. quam dum efferri, ac loco auguſtiore reponi iuſsiſſet Rex; tàm firmo nexu Malcolmi, mariti quondam ſui tumulo adhæſit; vt nulla inde vi, nulla arte auelli poſſet. Tantæ rei miraculo ſtupentibus cunctis, ſuaſere Epiſcopi Alexandro, vt Malcolmi oſſa eadem capſula diligenter concluſa, ſimul collocari iuberet: non enim debere pios coniuges, quùm illa marito ſuperſtes eſſe noluiſſet, & amborũ animæ in cœlis vna viuerent, in terra vbi ſanctitatis opinione colebantur, ſeparari. Duos inſignes prophetiæ dono, naturalis an diuinæ incertum, Scotia produxit, Michaelem Scotum ſcientijs omni-

Carmelitani.

D. Margarita reliq.

Michael Scot. & Thom. Lermount.

omnibus apprimè doctum, ac Thomam Lermountium: qui plurima de euertenda apud Scotos catholica religione, deq; regis Scotorum ad Angliæ coronam succesſione, quorum vtrumquè probauit euentus, felicitate mirabili prædixit. Faxit Deus, quæ de reſtituenda per Britanniam vera fide eodem ſpiritu ſubiunxit, celerem exitum conſequantur. *Gulielmus Valleſius.* Gulielmum Valleſium ducem ſtrenuiſsimum hæc ætas nobis peperit; qui incredibili fortitudine & viribus ſupra humanas cœlitus, vt creditur, donatus; impotenti Anglorum Scotiam inundantium licentiæ ſe ſe oppoſuit, ac amiſſam pene regni libertatem, priuatus, nec alio niſi ducis titulo inſignitus, propugnauit. Mirandæ planè ſunt, quæ de hoc viro traduntur: cuius geſta iuſtis voluminibus noſtrates deſcripſerunt. cuncta prælia à Dei inuocatione cœlitumquè ope inchoabat. Deiparam ſpeciali cultu veneratus, omnibus fœminei ſexus, pueris, & Dei miniſtris, quamuis hoſtibus parcebat. Tandem amici perfidi dolo proditus, Londini duris cruciatibus necatus, generoſum inuictumq; ſpiritum Creatori reddidit, ea, quæ tantum virum decebat, conſtantia.

Ad Ann. MCCC. Robertus Bruſius R. Propugnatam diù à Gulielmo Scotiæ libertatem, Robertus Bruſius regni hæres, & heroico vir ſpiritu deinde defendendam ſuſcepit. qui licet omnia ab hoſtibus tenerentur, noluit prius in aciem deſcendere, quàm venia à Romano Pon-

tifice

fice, pro occiſo in loco ſacro proditore Cumeno, impetrata, Deum placaſſet. Aduerſam belli aleam ſæpè expertus, ad omnium rerum deſperationem fuiſſet perductus, niſi eum religioſi viri, ingente laborum propoſita mercede, ad omnia, pro Deo & patriæ libertate, tentanda induxiſſent. decies & ter vt minimum prælio victus, caſtris exutus, & ab omnibus propemodum, vxore capta, cæſiſq; tribus fratribus, derelictus, ſequenti diſticho à ſe compoſito mærorem aliquantulum leuabat.

Ni me Scotorum libertas priſca moueret,
Non tantum paterer orbis ob imperium.

Indignatus Eduardus Angliæ Rex, Robertum totiès victum negocium ſuis faceſſere; omne Scotorũ nomen delere ſtatuens, non ex Anglia modo, ſed ex finitimis etiam regionibus conſcripto milite, peditum ducenta, equitum centum millia, omnibus rebus ad pugnandum inſtructa contra Robertum mouet. Ille verò cernens patriæ libertatem in vltimo verſari diſcrimine, collecto quàm potuit maximo exercitu, obuiam proceſsit; atq; ad riuulum Banocburniæ caſtra locans, totam noctem, fundendis ad Deum precibus, conſumpſit. Milites omnes, qui vix triginta millia erant (multi enim Scoti ad Eduardum confugerant, plures rei exitum ex pugna præſtolantes dubij hærebant) adhortante Mauritio Abbate, conſcientiæ expurgatis ſordibus, Chriſtum ſuſceperunt; atq; hoc

Eduardus Angliæ R. Scotiã inuadit.

Militum Scot. pietas.

cœleſti

cœlesti donario, contra quamlibet terrenam potentiam roborati, magnam de victoria spem conceperant. Dùm vterq; exercitus in procinctu esset ad pugnam; Scoti, accepto à rege signo, in genua prouoluti, Dei Virginisq; ac D. Ioannis Baptistæ, cuius Natiuitati sacer erat pugnæ dies, ope implorata, tantis animis hostes inuadunt, vt primam statim aciem pedem referre coegerint: mox turbatis multitudine sua Anglorum ordinibns, victoria ad Scotos inclinauit: quam Robertus nec sua, nec suorum virtute; sed cœlitum auxilio partam fassus, maximam spoliorum partem diuersis per Scotiam altaribus appendit. Liberata externa sollicitudine patria, compositisq́; ciuilibus turbis; dum Robertus exercitum contra Sarracenos ducere pararet, morte præuentus, migrauit ad Christum: curam tamen dedit Iacobo Duglasio Equiti præstantissimo, vt defuncti cor Hierosolyma, cum egregia militum copia deferret. Flagrante bellis Scotia, Ioannes Duns Ordinis D. Francisci, & subtilissimi vir ingenij, in Angliam primum ac postea in Galliam profectus, summæ in omni philosophia & theologia subtilitatis laude clarissimus, vitæ etiã morumq́; innocentia celebris, Coloniæ Agrippinæ immaturo funere elatus fuit, cuius tumulo sequẽs Epitaphium appositum.

Iacobus Duglasius

Ioannes Duns Scotus.

Scotia me genuit; Anglia me suscepit;
Gallia me docuit; Colonia me tenet.

venit

venit quoq; è Scotia in Flandriam Philotheus ex regia familia, Flandri regem vocant, qui ad Patres ordines D. Dominici diuertens, magna inter eos sanctitate vixit; mortuus Valencenis propè Altare maius sepultus fuit. Sepulchrum ornat diadema regium, regij illum sanguinis fuisse certissimum symbolum. Dum reges nostri bello distracti Ecclesiæ fines pro maiorum consuetudine promouere minimè sinerentur: Valterus Stuartus, ad cuius postea familiam iure meritò regni sceptrum peruenit, Pasletum Monasterium, nullis nisi regia liberalitate extructis secundum, erexit, & dotauit. Quod ad priora quidē tempora referendum erat, vbi etiā Alani Stuarti in Saracenos celebris profectio, & Alexandri contra Danos ad Largisium, insignis victoria. Quare parentum gloria, & virtute sua clarus Valterus Stuartus, alius tamen à priore, ex Roberti Brusæi filiola Mariora sibi matrimonio locata Robertum II. Scotiæ regem procreauit, qui Dauidi Brusæo in regnum succedens, Anglorum arma sæpiùs à finibus nostris repulit, & plurima ab ijs vastata monasteria decori pristino restituit. Vnum ex filijs Alexandrum, quod Morauiensem Ecclesiam imprudenti ausu combussisset, perpetuo carceris squallore mulctauit. Nec in Britannia tantum inter regales fasces & sceptra inclita Stuartorum decora fuere. in Gallia Ioannes Stuartus Brocensem comitatum, Ro-

Philoteus.

Pasletum Monasterium.

Valterus Stuartus.

Robertus II. R.

Viri clari in Gallijs ex Stuartorum gente.

bertus vero dignitatem magiſtri equitum, munifice liberaliq; Chriſtianiſsimorum regum dono recepit. & gentium domina, mundique delicium Italia præterita ætate ſuſpexit Bernardum Stuartum Aubinæi dominum a Ludouico XI. magiſtrũ equitum, quem vulgus Comitem Stabuli dicit, & à Carolo VIII. Neapoli proregem creatum: idem ſummus copiarum Gallicarum per Italiam legatus fuit: duxitq; ſub Galliæ regis auſpicijs, exercitum in Britanniam contra Richardum III. qui cum Henrico VII. de Angliæ regno armis certabat. Bernardi filius equitum magiſter in Gallia renunciatus: & frater ſub Ludouico XII. Mediolanenſem Ducatum cum titulo ſupremi moderatoris rexit. horum fortitudine, & prudentia funeſtorum bellorum tempore ſuſtentata apud Italos Gallica res aliquoties reſpirauit. nec nobiliſsimæ familiæ paria, aut maiora apud exteras nationes vel in præſentia deeſſent trophæa: ſi communem cum Italis Galliſq; Catholicam maiorum fidem, tot heroum ſequuti veſtigia, amplexarentur. quid de clariſſimorum Buchamiæ comitum gente dicã, cara apud exteros olim nomina, quæ Galli inter præcipuos bellorum duces, & comites ſtabuli numerare ſoliti erant. Sed altum nunc de priſcis illis Scotorum geſtis ſilentium procurauit hæreſis: & præſentia gentis noſtræ merita, ſi quæ hodie ſuperant, anguſtis Britanniæ inſulæ limitibus conſtri-

Bernardus Prorex Neapolitan.

Bernardi frater Gubernator Mediolanen.

Buchamiæ comites.

Scotor. decora hæreſis oppressit.

ſtricta in glorioſo Chriſtiani orbis theatro comparere aut non poſsunt, aut non audent. Sed ego in Scotiã redeo, cui iterata bellorũ incendia, & crebræ ciuilium diſcordiarũ turbæ plus detrimẽti in diuinis rebus attulere, quàm ſi Neroniana, aut Diocletiana feritas ſacrilega in fidei profeſſores arma mouiſſet. Nã arctior illa viuẽdi norma, & ſedulus erga rem diuinã cultus militum corruptus licentia, à priſtino ſuo ſtatu degenerare cæpit. Vt verum ſit inter arma non ſolum leges ſed religionem etiam ſilere.

Quod cum cerneret Iacobus I. non regia modo autoritate, ſed omnium quoq; literarum notitia prædicandus: quo melius ſuos ad omnem virtutem efformaret, nobile ſcientiarum tàm diuinarum, quàm humanarum emporium, in Ciuitate D. Andreæ olim feliciter cæptum, ita munificentia, & liberalitate auctum præſentia ſubinde regia honorare conſueuerat, vt inter primas Europæ Academias haberi meruerit. leges optimas pro diuino augendo cultu, Eccleſiæquè libertate propugnanda condidit: & vt viris eccleſiarum miniſterio deſtinatis, optanda diſciplinas colendi neceſsitas incumberet; cauit nè cui opimius Cathedralis Eccleſiæ ſacerdotium tribueretur, niſi quem iuris Pontificij, aut Sacræ Theologiæ peritum, Academiarum profeſsores iudicaſſent. Nota hæc omnibus in principe religio, Henrico Vardlao D. Andreæ Epiſcopo animum exci-

Ad Ann. MCCCC Iacobus I. R.

Academia D. Andreæ.

Henricus Vardlaus Epiſ.

 tauit

tauit, vt in prouinciali Synodo Perthi indicto nimiam Scotornm, Clericorum præsertim, in victu quotidiano lautitiam, nè dicam crapulam acerrimè castigaret. & Iacobus, nè superiorum regum pia liberalitate vinceretur, nobile Carthusianorum Cœnobium Perthi fundauit, multisq; donarijs amplificauit. Venerat circa hæc tempora in Scotiam e Viclefi impostoris assectis, qui Bohemos superioribus annis impura hæresi infecerat, Paulus Craus: Hic in D. Andreæ celebri Academia, nefandæ pestis semina clàm diffundere cepit. Verum ea erat Scotorum religio, vt nec veneficum occultum, nec diù inultum scelus permiserint. Nàm postquam vecordem fidei desertorem, ex Regis cleriq; mandato, Ioannes Fogus sacrarum literarum professor, ac Melrosensis postea Abbas, ad saniorem mentem adducere, multum sed frustra adlaborasset; habita de reo quæstione, omnium suffragijs igni adiudicatus, pertinacis audaciæ pœnas dedit. Priùs quàm Iacobus Rex subditorum rebellium gladijs occideretur, venerat ab Eugenio IV. Pontifice Maximo legatus Ænæas Siluius, Patria Senensis, gente Picolominus, qui ob egregia merita in vniuersalē Pastorē à Sacro Collegio suo postea tempore electus, dictusq; Pius II. apud quem ampla satis extant de Scotorum rebus encomia. Neque in Scotia modo, verum etiam in Gallijs clarum Iacobi regis nomen ob pietatem virtu-

Craus hæreticus.

Aeneas Siluius legatus.

Margarita Galliæ R.

virtutemq; fuit: quæ res Ludouicum XI. mouit, vt celebri legatione Margaritam Iacobi filiam coniugem duceret: cuius sororem vnam Bononiæ Dux, alteram Flandriæ comes sibi despondit. Scotæ insuper cẽtum quadraginta Gallis in matrimonio locatæ: tanto nimirum apud florentissimam gentem Scotici sanguinis commercium in precio erat. Iacobo I. per nefas interempto parricidij autor, qui ambiguis præstigiatorum oraculis, ex suggestione dæmonum ipsi Scotiæ coronam certo certius promittentibus, fidem adhibuerat, candenti ferro, cum publicis regni imprecationibus, coronatus didicit; Quãto cum damno miseri mortales ea assequantur, quæ malis artibus quæsita, ab humanæ salutis aduersario lucifero, & incendiarijs ministris eius leuiter promittuntur. Iacobus II. interempti filius, vt primum insignia regia suscepit, tres regni status, Striuelingi conuocatos, in Pontificis Romani fidem, præsente Apostolico nuncio, iurare fecit; Verebatur nimirum pius adolescens, ne deficiente maiorum pietate, Scotorum erga Vicarium Christi sedem minueretur reuerentia. Iacobum Kennedum S. Andreæ Antistitem omnibus priuatis & publicis regni consilijs adhibens, legum à Patre latarum obseruantissimus custos, subditos tàm ab exteris, quàm à mutuis & intestinis iniurijs illæsos seruauit. Episcopi per Scotiam clari hac tempestate fuerunt hi, præter nominatum.

Occiso Iacobo sumptũ de parricida supplicium.

Iacobus II. R.

Iacobus Kennedus Episcopus

Turnubolus Episc. minatum; D.Turnubolus Glaſcoenſis Eccleſiæ Præſul, qui præclarum in ea Ciuitate gymnaſium ſuis, ijſq; maximis impenſis primus inſtituit. Thomas Spinſæus Aberdonenſis, & Henricus Lichtonus Morauienſis Epiſcopi, celebrati ambo, & illuſtres in ſua quiſq; prouincia, & ingenij, & pietatis reliquit monumenta. Abbatum verò tantæ opes erant, tantaq; in ijs profundendis liberalitas, vt in Monaſterijs omnis cõditionis homines, nullo aditum prohibente, hoſpitio exciperentur. Sed nimiùs hic fortè ſplẽdor, nimiæ Eccleſiaſticorum diuitiæ, auaræ nobilitati, & corruptæ inertia plebi, res apud Scotos poſtea innouandi, vt ſuo loco dicetur, anſam præbuere. Regnante ſiquidem Iacobo III. ablatum eſt Monachis antiquum illud ius, Præſules, Antiſtites, Cœnobiarchas, Archimandritas aut quocumq; alio nomine dixeris, ſuperiores ſibi eligendi. Et inde mortui Fermidulenſis Abbatis locum, Henricus Chrichtonus regia auctoritate ſubſtitutus, exemplo peſsimo, Cœnobiarcharum electionem à Monachorum ſuffragijs, ad aulæ, atque auræ fauorem tranſtulit. Eligebantur deinceps, qui viris religioſis præeſſent, non quos vitæ morumque innocentia, aut monaſticæ diſciplinæ obſeruãtia commendabat, ſed illi quorum partibus emendicata procerum vota apud regem fauebant. Idem virus quòd monaſteria infecerat paulatim in Epiſcopos deriuari cępit; nàm Patri-

Spinſæus & Lictonus Epiſ.

Abbatum opes.

Ablatum Monachis ius eligendi ſibi Superiores.

Patricius Grabam. iniuria è Sede ſua eiectus.

Patricium Grahamum S. Andreæ Archiepiſcopum, & Scotiæ primatem, à Pontifice ob meritorum famam creatum, tanto odio inſectati ſunt reliqui Epiſcopi, vt non prius ab incepto deſtiterint, quàm crebris ad Principem criminationibus onuſtum, & de grauibus apud Pontificem & Cardinales ſceleribus accuſatum, præſente Huſmanno Sixti IV. legato, e dignitate ſumma in carcerem teterrimum detruſerint. Manſit tamen Romani Præſulis tantus apud Regem Proceresq; cultus: vt nihil eo inconſulto aggredi, nec quidquam eo inuito proſequi tentauerint. quod ex ſequentibus facilè patebit: Dùm crebris Anglorum populationibus vexarentur Scoti; nec vllis legibus ab inferendis iniurijs contineri poſsent iniqui graſſatores; Iacobus conſcriptum extemplo exercitum in Angliam ducit: hoſtibus terrorem, & reciproca dãna illaturus: ſed venienti occurrit nuncius, qui Pontificis nomine ad ſua redire Scotos imperat; ni Dei omnipotentis eiuſque Vicarij indignationem incurrere vellent. Paruit libenter Paternis Papæ monitis Rex; atque iniuriarum non minùs quàm propoſiti ſui oblitus, ſtatim milites in Scotiam reduxit. Sixtus verò vt extaret aliquod paterni ſui in Scotos animi indicium, Glaſcoenſi Epiſcopo Archiepiſcopalia iura, ac Pallium conceſsit: ſub cuius ditione tres Epiſcopatus numerantur, Candidæ Caſæ, ſeù Gallouidiæ, Leſmorenſis, &

Soda-

Sodarensis: cæteri octo, nimirum Aberdonensis, Dunkeldensis Morauiensis, Dumblanensis, Rossensis, Brechinensis, Gathenensis, Orchadensis, D. Andreæ Antistitis, qui regni Primas est, imperia agnoscunt. Innocentius postea VIII. ne in Scotiæ Regibus ornandis Innocentio III. cederet, rosam auream (quam ex antiqua piaq; consuetudine quarta die Dominica Quadragesimæ Romanus Pontifex altari dum sacra solemni ritu peraguntur, imponit) ad Iacobum misit, cum literis humanitatis ac paternæ dilectionis in regem testimonio insignibus. Occisus est tandem à rebellibus Iacobus III. & filius impuber in Patris regnum succedens, grauissima pœnitentia animum corpusque affligere cœpit, & ferreo cingulo vsque ad mortem in perpetuum pœnitentiæ signum vsus fertur, quod suasoribus nobilibus in aciem contra parentem prodijsset. Nec ab vllo consolationem admisit, donec Alexander VI. Romanus Pontifex, misso ad eum Formano, bono animo esse iussit, deriuata in malesanos consiliarios peccati fœditate. orta regnante Iacobo IV. inter D. Andreæ & Glascoensis Ecclesiæ Archiepiscopos cõtrouersia, ipsam penè nobilitatem in factiones distraxit. cumq; res ad regem deducta esset, Constantini illius Magni exemplo, negauit quidquam sibi auctoritatis in eos esse, quos mortalium iudices decreto suo cœli Monarcha fecisset. Reliquos

Iacobus IV. R.

quos Episcopos, & æquali dignitate constitutos conuocarent, negocium ex iure canonico dirimerent. Quæ res si minùs succederet, Romam ad vniuersalem Pastorem mitterent, ad quem supremum rerum Ecclesiasticarum spectaret iudicium. Idem postea ex Margarita Henrici VII. Anglorum regis filia suscepta prole, nè tanti beneficij memoria periret, ad D. Niniani Sacrarium in Gallouidia pedes profectus, Deo omnipotenti acceptum & filium & bonam Reginæ valetudinem retulit. Eandem peregrinationem, vbi per valetudinem licuit, Margarita obiuit: & aliquot post annos Rex ad D. Duthaci in Rusſia fanum religiosa vota suis ipse manibus suspendit. Nec priuatæ religionis studijs contentus, seuerissimis legibus cauit, nè quis hæresim, aut quaslibet numinis colendi rationes à Romana Ecclesia discrepãtes profiteri auderet. Atque vt tantæ virtutis religiosa ad posteros extaret memoria, Iulius II. decreta ad Iacobum legatione, eum Christianæ fidei protectorem declarauit; additis muneribus diademate purpureo, auro margaritisque intexto, ac ense auro gemmisque stellato: hic præteritæ virtutis testis, & auitæ gloriæ stimulus procedenti ad publica Comitia Regi præfertur, vnâ cum sceptro & diademate. Quæ Pontificiæ benignitatis monumenta regem mirandum in modum ad inchoatam pietatem maiore constantia prose-

Qui sint Episcoporum iudices.

Ad D. Niniani peregrinatio.

Iulius II. ensem & diadema in Scotiā mittit.

quendam, animarunt. Quare in prouinciali Synodo Edimburgi habita, cui Pontificis nuncius Baiomanus interfuit, plurima in Romanæ Ecclesiæ fauorem edita decreta, authoritate regia confirmata fuerunt. Ac inter cætera illud, vt opimiora Sacerdotia, quorum reditus annui ad libras quadragenas ascenderent, pensionem decimarum diplomatum nomine soluerent, ad vniuersalis Ecclesiæ necessitates subleuandas. Nec quidquam æquiùs, meo iudicio, videtur; quàm vt membra omnia capiti, à quo vitam incolumitatemque accipiunt, omni ope, operaque succurrant.

Baiomanus Nuncius Pōt.

Ad Ann. MD.

Iacobo Quarto e viuis sublato, siuè hostium, siuè familiarium scelere ambigitur, (vtrumque enim apud nostrates constanti fama perhibetur) non defuere viri in sacris dignitatibus constituti, qui nutantem Rempublicam fortiter sustinere, & factiosos subditos in infantuli regis obsequio, magna solertia, continere studuerint. In his Gauinus Dumbar Aberdonensis Ecclesiæ Antistes, cui magnum apud suos nomen profusa liberalitas peperit. nobile hospitium pauperibus alendis dotauit: Deam fluuium ponte lapideo decem latissimis subnixo fornicibus strauit. maiorem Ecclesiam immensis sumptibus ad vastam amplitudinē perductam dedicauit. tanta deniquè, tàmq; præclara splendidæ pietatis reliquit monumenta, vt

Gauinus Dumbar. Episcop.

nemo

nemo facilè dixerit, priuati opes ad ea suffecisse. quam de se Dumbarrus in regijs operibus reliquit memoriam, Gauinus Duglasius Dunkeldẽsis Episcopus eruditis lucubrationibus consecutus est. Candidæ verò Casæ Præsulis sanctimonia insigni Dei protegentis beneficio comprobata fuit Edimburgi; vbi diruta ingenti ventorum procella æde, in qua sacris operam dabat, ipse incolumis inter rudera inuentus, ex regia, quasi cœlesti voce monitus profugit; identidem congeminans; *Aulam omnis fugiat qui volet esse pius*. Hectorem Boethium, & Ioannem Maiorem celebria vtriusque volumina loquuntur. Iacobus V. vltimus Scotorum Rex fuit; qui & ipse de fidei dogmatis rectè sentire, & quæ diuinæ legi conformia essent à suis exigere potuit. Princeps certè omnium seculorum memoria longè dignissimus, atq; Orthodoxæ religionis propugnator acerrimus. cumq; insigni illa qua pollebat animi prudentia cerneret, Reipublicæ Christianæ vires nulla re magis, quàm alternis principum odijs, crebrisque inter Orthodoxæ fidei professores bellis eneruari; omnem adhibere diligentiam statuit ad eorum animos mutuæ pacis amorisq; vinculis colligandos, quorum authoritate tranquillitas publica, & Christiani Orbis incolumitas potissimum nititur. Et Iacobus certè ad Pararij regij munus natus omninò putabatur. In eum quippe adeò propensa erant diuer-

Gauinus Duglasius Episc.

Candidæ Casæ Epi.

Iacobus V. R.

ſiſſimarum gentium ſtudia, vt certare inter ſe potentiſsimi Monarchæ in hoc vno ornando viderentur. Carolus V. aurei velleris, Galliarum Rex Franciſcus conchyliati torquis, Henricus Anglus Periſcelidos inſignibus decorauit. quorum ſingulos Iacobus, Menenio teſte, Carduano D. Andreæ cingulo prior honeſtarat. Extat in regio Litheoenſi palatio luculentum horum quæ memoraui monumentum, vbi lapideis inciſa tabulis tota res ad viuum habetur. Legum quas in Sectarios fortiter ſanxit cuſtos oculatus. Nàm præter Apoſtatas quoſdam priuatæ conditionis homines, Ioannem Borthuicum equeſtris ordinis, militum tribunum, ac non multo ante Patricium Hamilotonum affinitatem regiam nequicquam oſtentātem, hæreſis damnatos igne puniri voluit. Inſigni exemplo comprobans, nullam humanæ dignitatis rationem habendam eſſe cum ijs, qui in immortalis Dei maieſtatem peccare audent. Redierat in patriam, annis pluribus in exteris regionibus conſumptis Ioannes Scotus, pietatis laude celebris; qui quadraginta dies ieiunus abſque vlla refectione tranſigere ſolitus erat. Rex nè vllus fraudi locus eſſet, hominem in arctiſsima cuſtodia, ſub oculata vigilum cura, totos quadraginta dies detineri iuſsit: habita mox de fide ipſius quæſtione, experientia didicit, quæ de Ioannis ſanctitate fama vulgauerat. Miſſos in Scotiam à Clemente

Hæretici pœnis affecti.

Ioannes Scotus.

Legati Clementis VII.

VII. le-

VII. legatos omni honore suscepit Iacobus, & conuocatis regni ordinibus, Oratoris Pontificij munere in publicis comitijs fungi voluit; atque egregia, facundaquè oratione, omnes qui præsentes aderant, ad Catholicam fidem propugnandam, & fidei hostes insequendos, animauit. Ipse certè Henricum VIII. licèt auunculum, & opulentissimi regni hæreditatem promittentem, vbi anathemate perculsum intellexit, hostem iudicauit; nec vllis suorum precibus induci potuit, vt ad colloquium cum apostata descenderet. Quotquot ex Anglia ob suppliciorum metum Henrici VIII. tyrannide profugerant, illos omnes Iacobus tanta humanitate suscepit, vt peregrinari, non exulare sibi viderentur. Verùm Rex ille quo viuo Scotia ab omni hæresis labe immunis fuisset, immatura morte præreptus filiam vnicam septem tantum dies natam, funestis tragædijs vexandam reliquit. Atque hæc sunt, mi lector, quæ de Scotorum in Catholica fide suscipienda, retinendaq; alacritate sub aspectum tuum danda in præsentia existimaui; non vt integram Ecclesiæ Scoticæ historiam complecterer: opus enim illud est pluribus voluminibus describendum: sed vt quædam ex singulis Christianæ ætatis seculis delibata tibi, si tanti putabis, Scotisq; meis horulæ vnius dispendio legenda proponerem. Ex quibus, tu benè de antiqua Scotorum pietate sentire, & illi *Ad lectorem.*

apo-

apostasin suam, hæresinque ex maiorum suorum institutis deprehendere valeant. Quod si voti mei hac in parte compos euado, est quod numini, totius boni perpetuo fonti, gratias referam: Sin minus, inscitiæ meæ fructum agnosco, & meliora à Christo, qui pro omnium salute mortem subijt, supplicibus votis deposcam.

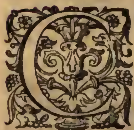
GEOR-

GEORGII CONÆI DE DVPLICI STATV RELIGIONIS APVD SCOTOS,

Liber Secundus.

COGITANTI mihi Catholicæ apud Scotos Religionis initia, progressus, occasum, & decurrentibus aliquot annis, inualescente hæresis scelere, deliquium posteris tradere: in primis vtile, & pene necessarium visum est, summa rerum capita legentem, & e multis pauca decerpentem, parare breui narratione ad vberiores cõmentarios gradum: & sub vnum aspectum lectori subijcere, quidquid præclare maiores nostri superio- *Præfatio.*

apostasin suam, hæresinque ex maiorum suorum institutis deprehendere valeant. Quod si voti mei hac in parte compos euado, est quod numini, totius boni perpetuo fonti, gratias referam: Sin minus, inscitiæ meæ fructum agnosco, & meliora à Christo, qui pro omnium salute mortem subijt, supplicibus votis deposcam.

GEOR-

GEORGII CONÆI DE DVPLICI STATV RELIGIONIS APVD SCOTOS,

Liber Secundus.

OGITANTI mihi Catholicæ apud Scotos Religionis initia, progressus, occasum, & decurrentibus aliquot annis, inualescente hæresis scelere, deliquium posteris tradere: in primis vtile, & pene necessarium visum est, summa rerum capita legentem, & e multis pauca decerpentem, parare breui narratione ad vberiores cōmentarios gradum: & sub vnum aspectum lectori subijcere, quidquid præclare maiores nostri superio- *Præfatio.*

perioribus seculis ad veri Dei cultum augendum, aut infelicibus nostris temporibus ad hæresin extirpandam gesserunt. atq; vt illius ætatis pietatem, & constantiam sine fuco & fallacia retuli, ita nec huius infamem defectionem (quam non sine lachrymis, & acerbissimi doloris sensu animo reuoluo) inani verecundia silebo; faciam profecto, vt qui Catholicam fidem in Albione, sub primum nascentis Ecclesiæ exordium, maximo numinis beneficio plantatam, atque mille & quadringentis plus minus annis illibatam ab hæresi, liberam à schismate, singulari summorum Pontificum diligentia conseruatam, magna cum animi voluptate legerunt; mutatum infælici hac nostra ætate rerum ordinem animaduertentes, & euangelij splendorem atra hæresis caligine offuscatum, sacros Ecclesiæ ritus cæcutientis plebeculæ ludibrio expositos, quicquid denique Christiana pietas in precio aut honore apud mortales posuerat, id omne noua & inaudita insanientium homuncionum væcordia, aut ad nihilum redactum, aut, quod peius est, ad profanos vsus conuersum inuenientes, humanæ conditionis ad lapsum lubricæ, & procliuis memores, cum Scotis vota precesque iungant, vt tandem misericors Deus velit iubeatq;, vt funesta Regi, funesta ciuibus contagione, quæ tandiu miserorum animas depascitur nobilis olim Sanctorum parens, & Euangelij in diuersas orbis plagas

plagas accerrima propagatrix Britannia liberetur. Nec abs re futurum puto, si primum compendio breui complectar quibus malis oppressa, aut admiserit, aut meruerit vltimum istud diuinæ iræ flagellum Scotia.

Eximia Præsulum, Sacerdotum, atque illorum qui solitariam vitam in Scotia agebant, probitas, sanctimonia, ac morum innocentia piorum regum procerumque liberalitatem sollicitauerunt, ad Ecclesiastica Sacerdotia instituenda, Episcopales sedes dotandas, & monasteria in varijs regni prouincijs ædificanda: hæc pluribus annis à nostratibus non mediocri exculta prouentu, nihil aliud erant quam sacræ virtutum palæstræ, & illustria laborum pro fide exantlatorum monumenta. *Scotiæ status ante hæresin.* Verum vbi in mortalium pectoribus frigescere charitas, & celebris illa maiorum pietas languere cœpit; radix omnium malorum auaritia, nobilium animos sensum inuadens, ita omnia infecit, atque corrupit: vt pristinæ ac piæ oblita fæcunditatis Scotia, istos germinarit tribulos, & labruscas, quibus in hanc vsque diem suffocatur veræ religionis seges. Proceres immoderatam primum auorum suorum erga Deum liberalitatem incusare, mox ad peiora progressi, opimiores Ecclesiarum reditus quouis specioso titulo inuadere: Abbates, & Episcopos liberos vix natos, & adhuc à matre rubentes designare: Et si quis ob animi, *Auaritia nobilium.*

 corpo-

corporisue imbecillitatem secularibus curis minus aptus haberetur, is diuino cultui nolens volens sacrabatur. illi vero quibus vitia natalium certam paternæ hæreditatis adeundæ spem præsciderant, in sortem filiorum Dei non adoptati, sed intrusi, de altari quibus vitam luxumq; alerent rapiebãt. hæc nobiles. Vulgus autem natura pigrum & iners, nec cœlestibus rebus idoneum, vt grauem alijs serendi & metendi necessitatem fugeret, nusquam securius, quam in monasteriorum claustris, asylum conspiciens, eo tanquam in montem sacrum secedebat. quamprimum vero ex illa hominum fæce quispiam literarum leuem aliquam notitiam sibi parasset; huius aut illius e proceribus adiutus patrocinio, dignitates in Ecclesia ambire, animarum regimen sibi deposcere, & vicarias trossulis nostris, delicatisq; præsulibus, operas præstare solitus, nil minus quam quid sacrosancti muneris esset cogitabat. sed ventrem replere, syrmata dilatare, & sublimiora occupare subsellia. quid enim aliud facerent, quos nec Deo famulandi studium, nec virtutis amor, nec vlla honesti, iustiue ratio, ad cœlestia ministeria obeunda vocarunt? his omnibus accedebat libido impotens, sacratioris vitæ morumq; lues teterrima. in multorum sacerdotum ædibus scortum publicum, pernoctabant in tabernis viri Deo dicati: nec à sacrilego quorundam luxu tutus erat matronarum honos,

Vulgi ambitus.

Libido Ecclesiasticorum.

honos, aut virginalis pudor. quid plura? celebris illa populi erga religiosos veneratio in ludibrium conuersa: pro mendicantibus manducantes dicti fratres, & si quæ noua ad irrisionem vocabula ab ociosis agyrtis excogitari poterant, monasticæ disciplinæ sectatoribus, modo dicteriorum sale, & aceto adspersa, nihil fuit pensi, aptabantur, fictis criminibus vniuersus religiosorum virorum cœtus inique petebatur: nec proborum insignis pietas, quæ semper inter nostrates resplenduit, ad calumniantium ora occludenda virium satis habuit. Est enim rerum omnium occulta quædam vicissitudo & periodus; & suas, vt Respublicæ, ita religio conuersiones experitur. Atq; huiusmodi fuit rerum apud Scotos status, nulla dum tamen hæresis apertæ suspicione erumpente; cum Martinus Lutherus res nouas in Germania, quæ ipsa quoq; nimia fœlicitatis securitate diù ægra, peccatorum mole diuinam iram prouocauerat, moliri cœpit. Sed profectò si tàm peruersæ impietatis, tantorumq; motuum, qui Christianum orbem exagitarunt, originem altius repetamus; mirabimur tam vecordes fidei desertores, vllum sanæ mentis compotem inuenisse, qui posthabita catholica veritate tales duces, ac huiusmodi errorum dogmata sequeretur.

Contemptus Religiosorum.

Dum Selimus Turcarum Imperator iteratis fæliciter contra Persas, Ægyptios, ac Mamalucos prelijs

Leo X. cruciatam publicat.

prælijs orientem vniuersum tanto nominis sui terrore complesset, vt nullæ vires, nullaq; potentia debellando tam potenti hosti, aut sistendo victoriarum cursui sufficere viderentur: Leo X. ad Ecclesiæ clauum excubans, pro dignitatis munerisq; sui ratione, Christianæ Reipublicæ causam suscepit: Europæ Principes qui mutuis bellis leuissimas obcausas atterebantur, ad pacem sanciendam Dei cœlestiumq; nisi obedirent, intentatis minis compulit. deerat pecunia publica, nec priuatis vnius Principis opibus tanti belli moles sustineri, aut res vti par erat geri potuit: indicta à Pontifice Cruciata, vt appellant, solemne in publicis Ecclesiæ angustijs remedium. Apostolicarũ literarũ cura Ioanni Tezelio ex D. Dominici sodalibus credita, vt is per Germaniam sacros indulgentiarum thesauros Pontificia autoritate reseraret. Ioannes Staupitius religiosorum D. Augustini in Germania Præfectus, ad suos prouinciam illam hæreditario quasi iure spectare contendens, acrioribus concionibus Fratrem Martinum Lutherum, duræ & perfrictæ frontis hominem, vehementis ac præcipitis animi, gloriæ cupidissimum, magnaq; linguæ volubilitate pollentem, ad communem totius ordinis iniuriam vindicandam accendit. ille quo faciliorem impietati, quam meditabatur, viam sterneret, à quæstorum auaritia orsus, prauos indulgentiarum vsus grauiter insectari. grata hæc optimis quibusq;

Ioannes Tezelius

Ioannes Staupitius.

Martinus Lutherus

Origo hæresis Luther.

oratio

oratio fuit: exosum quippè tunc quæstorum, ne dicam Leonis ipsius nomen in Germania: mox indulgentias ipsas, secretam peccatorum confessionem, ac sacræ pœnitentiæ sacramentum damnauit, satisfactionem, & quæ de animarum post vitam præsentem expurgatione traduntur, pro anilibus fabellis explodere; bona opera, & eorum merita omnia reijcere, fidem iustificantem solam admittere; tandem vbi impia dogmata à Leone Pontifice hæreseos postulata, ad Ecclesiæ tribunal vocari animaduertit, Papam, cuius salua auctoritate nullum imposturis suis refugium esse sciebat, totis viribus lacerare, atq; dictitare hominem esse, ac ijs omnibus errorum tenebris, quibus cæteri mortales obnoxij essent, irretiri posse: Petrum nullum in Apostolatu Principatum habuisse. quæ verò Ecclesiæ suæ promiserat Deus, prædicantq; Euangelici commentarij, aut negare omnino, aut falsis interpretationibus peruertere, aut inuoluere: de Peccato originali, libero arbitrio, ac diuinis sacramentis adeo impie differere, vt coactus fuerit sacræ scripturæ authoritatem reijcere, ex qua alia expunxit, vt apochrypha: alia, quamuis D. Iacobum Apostolum scriptorē agnoscerent, vt straminea & apostolico spiritu indigna derisit. & ne vllus monitori in posterum locus esset, eo dementiæ processit, vt assereret doctrinam suam eius esse veritatis, quam nec Angelus cœlo lapsus

Lutherus indulgentias, confessionem, et purgatorium improbat.

Bona opera reijcit.

Pont. auctoritatem negat

Lutheri impudens assertio.

Vota religiosa spernit, & monialem corrumpit.

lapsus impugnare posset. Vota quæ Deo religiosi viri, aut mulieres fecissent, neminem tenere, vt verbo docuit, sic exemplo comprobauit: nam Virginem Monialem improbis & nefandis blanditijs e Monasterio abductam, atq; omnibus hæreticæ libertatis flagitijs corruptam, coniugem, aut scortum verius sibi asciuit. hisce, ac similibus impietatis gradibus apud pessimum quemq; in Germania famosum esse cœpit Lutheri nomen:

Balthassar Hubingerus.

Et Balthassar Hubingerus, eius signa aliquot annos sequutus, vbi tam facili negotio decipi posse mortales animaduertit, ne solus hæresiarcha esset Lutherus, Anabaptistarum sectam promulgauit.

Carolstadius.

Andreas Carolstadius Sacramentariorum Apostolus, à Luthero desciscens, damnatam olim Beringarij hæresim renouauit: quam quod sacris literis ita repugnare videret, vt salua illorum fide defendi non posset, non dubitauit asserere virum humana specie augustiorem sibi apparuisse, qui doctrinam illam veram, & diuinæ voluntati acceptam esse affirmarit. hunc ille Deum Patrem, Lutherus, Cacodæmonem fuisse contendit.

Zuinglius & Oecolāpadius.

Huldericus Zuinglius eandem de venerando altaris sacramento imposturam in Heluetia, & Oecolampadius Basileæ, quam Carolstadius in Saxonia publicauit: quosdam ad hæc ex Nestorij, & Pelagij proscriptis erroribus amplexus.

Philippus Melāthō.

Philippus Melanchthon in plurimis Lutherum deseruit. Bu-

cerus

cerus nunc his nunc illis adhærens, singulis momentis credendi formulas mutabat: in Anglia tandem morti proximus, de Christi aduentu dubitans, in desperationem, quæ hæreticæ prauitatis comes est, incidit. De Augustana confessione hoc vnum dicam, quod numquam sibi similis aut constans, quoties procuditur, noua dogmata parturiat: cum nec Brentius Osiandro, nec Osiander Suuencfeldio consentiat. Matthias Flaccius defluere nimio luxu veteres Lutheri asseclas ratus, Lutheranos rigidos centuriata Magdeburgensi historia instruxit, omnium tamen nequitiam facile superauit Ioannes Caluinus, hic Zuinglio duce, exitiales primum Argentorati, inde in Gallia tragædias exorsus, vbi conatibus suis nec patronos, nec clientes deesse vidit, contempta magistri simplicitate, nouum virus quatuor Institutionum libris Geneuensibus, alijsq; perditis hominibus propinauit. atq; hisce ducibus florentissimæ Europæ Prouinciæ, Gallia & Germania, ad extremam propemodum ruinam perductæ: & vt cætera taceam, Scotia omnino perdita.

Buccerus

Augustana confessio.

Mathias Flaccius.

Ioannes Caluinus.

Quo tempore Lutherus infandum caput contra cælum superosque extulit in Germania, duos habuit Britannia reges, rara virtute, orthodoxa pietate, animorumque præstantia vniuerso orbi terrarum spectabiles, & charos: in quorum salute & incolumitate magna videbatur esse posita spes extin-

Qui regnarint in Britannia tempore Lutheri.

Henrici VIII. virtutes. extinguendi nascentium errorum incendij: Iacobus V. Scotiæ, & Iacobi auunculus Henricus VIII. Angliæ Reges. atq; hic quidem tot regijs dotibus regni sui ornauit exordia, vt beata iure merito diceretur Anglorum gens, cui talem Principem diuina binignitas tribuisset. Exorientes primum Lu- *Scribit cõtra Luthe rum.* theri hæreses authoritate regia ab Angliæ finibus constanter arcuit: & scripto ad Leonem X. de septem Ecclesiæ Sacramentis libello, ab eodem meruit titulum Defensoris fidei, quo augustior nullus *Eiusdem apostasis.* Catholico Principi concedi potuit. Verum prout incerti sunt rerum humanarum exitus, & dubia optimorum etiam virorum in pugnando constantia dum viuitur, insignia illa, ac vere regia principatus Henrici initia adeò prauis atque enormibus deprauata fuere sequentis ætatis sceleribus, vt ex altissimo gloriæ solio, in profundissimam humanæ nequitiæ abyssum præceps rueret, terrenus Lucifer; qui sedem suam in aquilone ponens, similis esse voluit Christo, cui omnis potestas data est in Cœlo & in terra: Christique Vicario Pontifici Romano, cui dominici gregis cura, ac cœlestium clauium custodia in Euangelio commissa fuit. Qui itaque de sapientia cum Salomone contendere pridem dicebatur, fœda libidine Sardanapalum, Neronem crudelitate, impietate Iulia- *Catharinam Reg. repudiat.* num Apostatam superare visus est. nam repudiatæ per nefas Catharinæ Reginæ; cum qua viginti

sex

ſex annos fœliciſsimè exegerat, & ex quà prolem ſuſceperat, Annam Bolenam, filiam multis clariſque rationibus creditam, inceſtuoſis nuptijs ſuperinduxit, nec vllis Romani Põtificis, aliorumuè Principum conſilijs à fœdo propoſito deterreri potuit: ab Eccleſiæ tandē Catholicæ vnione, quæ tãtam nequitiã ferre nõ potuit, anathematis ſententia præciſus, diù multùmque Catholicos afflixit. ſex omnino coniuges habuit Henricus: quarum quinque, aut morte, aut exilio mulctauit; eadem ſors ſextam breui excepiſset, niſi optata tyrrani mors miſeram fœminam imminenti periculo exemiſſet. Roffenſem Cardinalem, ac Morum Cancellarium clariſsima Britanniæ lumina, cum innumeris ex clero & nobilitate, immani ac nunquam audita crudelitate occidi curauit. in D. Thomæ Cantuarienſis, aliorumq; cæleſtium ciuium reliquias, tanta impietate debacchatus eſt, vt cælo ipſi bellum indixiſſe putaretur. Florentiſſimas Angliæ Eccleſias, aut diruit, aut ſpoliauit; Monaſteria euertit, & quidquid antiquam maiorum religionem comprobabat, id ille omni conatu ex hominum oculis mentibuſq; ſuſtulit. Iacobus vero Scotiæ Rex, qui exordia Regni paria cũ Henrico, exitum longe nobiliorem habuit, Lutheranæ impietatis ſectatores adeo diuturnis, grauibusq; pœnis merito proſecutus eſt, vt nullus in Scotia eo viuo, ſecus quam Sedes Romana, &

Annã Bolenam ducit.

Anathemate percutitur.

Henrici coniuges.

Roffenſ. Card. & Morus occiduntur.

Henrici impietas in ſanctos & res ſacras.

Iacobi V. Scotiæ R. virtutes.

Hæreticos punit.

Apostolica præscriberet, de vllo fidei articulo sentire, aut prædicare auderet. Præsulum, quibus Ecclesiarum curam dederat, ne quid detrimenti apud Scotos Catholica maiorum religio pateretur, autoritatem maiestatis regiæ auxilio imperioq; muniuit. De quo Alexander Alesius natione Scotus Martinianæ impietatis mancipium grauissime queritur edito Vitembergæ libro, in quo Scotiæ Episcopos pluribus calumnijs onerat, quod in vulgarem linguam versorum Bibliorum lectionē laicis ignarisq; opificibus negarent. Cuius dementiam insciciamq; Ioannes Coclæus acerrimus per Germaniā fidei propugnator, pio eruditòq; stilo cōpescuit. libellus Dresdæ Misniæ ad Albim IV. Id. Ian. Ann. M D XXXII. inscribitur, *Serenissimo Regi Scotorum Iacobo V. Duci Albaniæ, Principi Hiberniæ, Orcadum &c.* quem apud me habeo, luculentum pietatis, virtutisq; regiæ testimonium. nullus in Europa Princeps adeo pio zelo, & acri studio impiā Henrici VIII. apostasim est insectatus, atqui Iacobus: qui seuerissimis legibus cauit; nè vllus Anglicani Schismatis fautor in Scotia hæreret. porro vt vidit Henrricum occiso Roffense Cardinale, alijsque memoria æterna dignis Præsulibus Anglis, omni opera anniti, vt speciosus Orthodoxæ Ecclesiæ decor, ac maiestas in Britannia penitus extingueretur, Dauidi Betonio spectatæ eruditionis morumq; viro Romanā purpuram

Præsulum autoritati consulit.

Alesij libellus impius.

Ioānes Coclæus Alesio respondet.

Iacob Henrici apostasim detestatur.

Dauid Betonius Cardin. creatur

puram impetrauit à Paulo III. Pontifice Maximo, qui ad tam Catholici Regis preces facilem se in primis ostendit. Et licet præteriti Scotiæ Reges Iacobi maiores diligenter cauerint, ne ciues subditiq; sui Cardinalitia dignitate honestarentur, ob seditionum metum, quæ inter gentium & familiarum capita & Duces oriri posse periculum erat, si vnus aliquis reliquis prælatus, huiusmodi culminis splendore emineret: Iacobus non minus pio quam prudenti consilio Dauidem, nobilem quidem maximo illo honore augendum censuit, non tamen plus præ cæteris habiturum autoritatis, quam virtutes purpura dignæ mereturæ videbantur. Henricus cum eum diu, sed frustra, amplis promissis in partes suas trahere tentasset, minis agendum ratus, de legibus ferendis cogitare cæpit, quibus omnem spem potiundæ olim Angliæ, quam hæreditario iure ad Scotiæ Reges deuolutum iri præuidebat, Iacobo eiusq; posteris adimeret. sed parum momenti apud inuictum Catholicumq; viri animum inanes Henrici iniuriæ habuerunt. ille enim Protectoris fidei elogio plus se se iactabat, quàm cæteris omnibus regiæ maiestatis insignibus. tandem vbi Henricus pollicitationibus mitigandi, iniurijsq; fatigandi incredibilem Iacobi constantiam, spem omnem abiecisset, nobilium quorundam animos, qui nimiam, vt ipsis videbatur, Regis sui potentiam

Henrici in Iacobum odium.

Iacobus fidei protector.

Henricus proceres Scotiæ cōtra Iacobum incitat.

grauem, damnosamq; fore proceribus Scotiæ existimabant, tentat: consiliaq; de bello contra Angliam suscipiendo disturbat. Iacobo enim statutum erat Henrici perfidiam hostiliter castigare. nec defuere qui palam profiterentur se nō nisi inuadente Scotiam Anglo arma suscepturos. habitus nihilominus fuit autoritate regia militum delectus, & subinde Angliæ fines vastati. verum dū æquis viribus in Solinmossæo agro pugnandum fuit, Scotiæ proceres vix illatis signis capi se, ac in Angliam duci permiserunt, exercitusq; non sine clade domum redijt: proditionis causa prætendebatur, (ne in hostis iurati Angli gratiam causam publicam deseruisse putarentur) quod ægrè tulerint proceres imperatoriam autoritatem, & summam totius belli Oliuerio Sinclaro nobili, sed inferioris conditionis viro aulico, ac regis gratioso, concessam. Qui aduersus prælij casus, tanto Iacobum animi dolore adflixit, vt breui contracta ex ægræ mentis agitatione febre extinctus sit. Qua morte Britanniæ res pessum iuerunt, & Catholica religio penè sepulta iacuit. Duas habuit vxores Iacobus, Magdalenam Francisci Primi Gallorum Regis filiam, quæ nullis relictis liberis magnum sui, ob prudentiam & moderationem, desideriū omnibus relinquens, occubuit. Secundis nuptijs duxerat Mariam Guisiam raræ probitatis indolisq; principem: ex qua duos filios

Scoti se dedūt Anglo in Solmoss. prælio.

Iacobus R. moritur.

Iacobi vxores & liberi.

filios sustulit, quorum funera extulit pater, & Mariam filiam, quæ paucis ante Iacobi mortem diebus, in lucem edita fuit.

Sublato e viuis Iacobo, Orthodoxæ fidei & dignitatis Ecclesiasticæ oculatissimo custode, ita vehementibus seditionum procellis agitari cæpit Scotia, vt facile appareret, propensos ad ciuiles turbas iam pridem procerũ animos, Iacobi regis autoritate in officio ad hæc vsque tempora mansisse. & Henricus apostata, quem ad castiganda Brittannorum peccata Iacobo superstitem esse voluit Deus, quo Scoticæ nobilitatis animos opportunioribus dolis in sententiam suam pertraheret, eos proceres, qui in Angliam stimulante scelerum conscientia, regnante Iacobo, confugerant, vel in Solinmossæo prælio capi se, regis regniq; causa miserè prodita, passi sunt, in patriam remisit, muneribus atque intempestiuis honoribus auctos: horum enim opera in contrahendis inter Mariam paucorum dierum infantulam, & Edoardum Valliæ Principem nuptijs, vti decreuerat Henricus; quibus coalituras breui Scotiæ Angliæq; vires certo certius sibi promittebat. Rediere in Scotiam Anglicarum partium fautores Angusius, Cassilius, & Glencarnus comites, Maxuellus, Flemingus, & Graius barones, quos nostri Mylords vocant, vt alios minoris notæ prætercam. hi omnes apud Aranium comitem, cui affinitas

Ad Ann. 1543. *Seditiones in Scotia.*

Henricus Scotos corrumpit.

Proceres exules, & captiuos in Scotiã remittit.

finitas regia Mariæ tutelam, summamq; rerum administrationem in Scotia procurauerat, Henrici causam strenuè, magnaq; fide egerunt; Gubernator quamuis Anglo secretis literis se iam obstrinxisset, tamen quia inscijs regni ordinibus rem tanti momenti transigere non audebat, procerum senatum consulere statuit: & ne quis adesset, qui labentis in ruinam Scotiæ, pupillæq; reginæ causam ageret, Dauidem Betonium Cardinalem sacrilego scelere in D. Andreæ arce carceri mancipatunt Anglicarum partium studiosi: cæteros quibus Dei patriæque honos cordi erat, aut mentita legum autoritate presserunt, aut partim minis, partim blanditijs in sententiam pertraxerunt Henrici. amoto per vim nefasq; supremo per Scotiam animarum custode, mirum dictu quàm latam stragem in dominico ouili rugiens ille leo fecerit, præsertim verò in Santandreana dioecesi, cui præerat Cardinalis: hanc enim tanto impetu celeritateque impietas peruaserat, vt nullus omnino inueniretur, qui, aut sacra aut sacramenta Ecclesiæ Christiano populo administraret. Gubernator vero quamuis orthodoxam religionem profiteretur, indignum profectò catholico viro facinus admisit, dum, vt Anglicanæ impietatis fautoribus placeret, Guilanum quendam Apostatam, in publica concione diuina atque Ecclesiastica iura falsis calumnijs oppugnātem, non modo

Gubernator Scotiæ Anglo fauet.

Card. Betonius fin carcerem coniectus

Religionis prima mutatio.

Gubernatoris impietas.

modo non puniuit,sed præsentia quoq; sua honorauit. ac tum primum latens in multorum pectoribus virus,omni nimirum legum sublato metu, prodere se, ac diffundere cæpit per vniuersas regni prouincias; vt frustra postea in ea tollenda laborauerit Gubernator: tanto nimirum promptiores sunt mortales ad peccata principũ, quàm virtutes sequendas. Anglus interea, qui nullo alio fine verã catholicamq; fidem in Scotia euersam cupiebat, quam vt rebus suis, Angliæq; securitati consuleret, accceleranda per oratores Regni comitia, nè Scotiæ proceribus pœnitendi daretur tẽpus,curauit:in quibus Maria infans Edoardo Henrici filio publica fide promissa fuit. verum Deus qui Mariæ, nobiliorem regio diademate coronam in Anglia parauerat,humana illa consilia cœlesti sua prudentia confudit.Obstabat summa vi Angli conatibus Maria Guisia Reginæ mater,cuius in Orthodoxa fide colenda, defendendaq; constantia nunquam non laudabitur à Scotis. accessere ad Guisiæ consilia, præter Catholicos præsules,Lenoxij Comitis in Scotiam aduentus, qui à Gallo, vt nuptias foedusque Anglicanum impediret,missus erat, & Betonij Cardinalis liberatio: quæ eo gratior fuit, quo minus erat expectata. inter hos actum, vt Regina Galliæ Delfino in coniugẽ daretur. *id Catholica religionis incolumitatem, id arctum inter Scotos, Gallosque fœdus requirere;*

In Comitijs Maria Anglo promittitur.

Maria Guisia prudẽtia.

neque vlla alia ratione Henrici studia de euertenda apud Scotos fide ac libertate eludi posse. Sed Lenoxius comes, qui Galliarum Regis voluntatē propensumq́; in Scotiæ cōmoda animum magnificis verbis primum extulerat, nescio quà mentis inconstantia, Galliæ patriæq; causam deserens, ad Anglum deficit. iacturam tamen minore suo damno experta Guisia, quod Aranius Gubernator, Lenoxij odio ad munus suum rediens, Reginæ Scotiæque tutelam in se receperit: idq́; maximo suo bono: nam Castri Eraldi Ducatus in Gallia fidi ergà principem obsequij præmium ei datus fuit à Francisco I. rege munificentissimo. ita priuatis inter Gubernatorem, & Lenoxium contentionibus tranquillitas publica omnino turbata: regni proceribus, prout apud nostrates moris est, hunc aut illum, pro affinitatum vel amicitiæ ratione sequentibus.

Lenoxius ad Anglū deficit.

Gubernator Anglum deserit.

Ad Ann. 1544.

Inter hæc Paulus III. Pontifex Max. eorum quæ in Scotia gerebantur, certior factus, Marcum Grimanum Patriarcham Aquileiensem, cunctis magno præsule dignis virtutibus ornatum, ad nostrates cum autoritate legati à latere misit. mirum quantum solatij Orthodoxæ fidei professoribus insignis hæc Pontificis sollicitudo attulerit. illud verò in primis gratum bonis omnibus fuit, quod nuptias Mariæ cum Edoardo multis grauibus rationibus improbaret. *Vellent ne Scoti libertatem illam, quam tot inter pericula necesque, tanta cum gloria eorum*

Patriarcha Grimanus in Scotiam missus.

Nuptias Mariæ cū Anglo improbat.

maiores

maiores defendissent, vnico matrimonio prostituere: qui si reginam in Anglia haberent, inde leges ac iura, præmia quoque ac supplicia expectarent necessum fore. eosdem hostes habere, ac dominos, miserum videri; sed potissimum Scotis; qui optimorum regum imperio assuefacti, libertate quadam in regno fruerentur. neminem ignorare quibus de causis Scotorum amicitiam peteret Henricus; vt scilicet eorum opibus viribusq; contra Cæsarem, contra Gallum, ac ipsum Deum, si fieri posset, sese tuetur; cui si resisterent, non defuturam sedulam Romani Pontificis aliorumque Principum operam, cælitesque ipsos, quorum præ cæteris res ageretur, Scotis laturos opem. plurima alia de propugnanda in Scotia Orthodoxa fide magna cum prudentia egit.

Discessurus Patriarcha legati potestatem, quod ea dignitas Scotiæ rebus plurimum conducere videretur, Betonio Cardinali reliquit: cuius egregia illa in statione resplenduit industria: nam suscepta in se religionis promouendæ cura, congregatis Andreopolim regni præsulibus, de singulorum mentibus diligenter inquisiuit. Mox Georgio VVischero, qui hæresim in Scotia, magna cum libertate promouere studebat, diem dixit. is vbi nec ratione, nec minis ab insana mente flecti potuit, flammis puniendus traditur. quem Pseudomartyrum suorum Catalogo ascripserunt Sectarij; quasi suos in omni virtute mimos non haberet tenebrarum Princeps. nam vt eos transeam, qui se idolis immolandos sponte alacriterq; olim obtulerunt,

Card. Betonius legatus in Scotia.

G. VVischerus comburitur.

Pseudomartyres multi.

O quid

quid non Manichęi, Montani, Donatiq; sectatores, cum alijs priorum temporum hæreticis, in impijssimis erroribus stabiliendis pertulerunt? consulatur D. Augustinus, cuius inter cætera hæc aurea verba habentur: *Martyrem non pœna sed causa facit: illa æqualis esse potest, hac diuersa est: vnius causa Zelus, alterius desperatio est: ille occiditur, hic coronatur.* Sumptũ de VVischero supplicium magno terrore res nouas molientes perculit, qui dum lenta viderent Angli in Scotia euertenda studia, tardosque proceres, quos hæresis corruperat, in Cardinalis tyrannide, vt ipsis videbatur opprimenda, priuatis consilijs in sacrum eius caput conspirant. nouem omnino numerãtur impiæ coniurationis socij: nobilitate cæteros anteibant Normannus, & Ioannes Leslæi, Rhothesij Comitis hic frater, ille filius: hærentibus, stupentibusq; ad tantam impietatem iuuenum animis, acres stimulos addebat Ioannes Cnoxius omnium, quos vnquam Scotia protulit mortalium perditissimus: de cuius sacrilegis ausis erit postea dicendi locus. paratis itaq; ad scelus mentibus manibusque summo mane D. Andreæ arcem, in qua Cardinalis tum forte morabatur, ingressi, recta ad ipsius cubiculum ducente Normanno pergunt. huius cum Cardinale singularis familiaritas effecit, vt nil mali suspicarentur famuli. quid plura? occurrentem magna cum humanitate Cardinalem, inaudita barbarie necant; nulla

Sectarijin Card. conspirant.

Occidunt Ann. MDXLV.

vel

vel religionis, vel dignitatis habita ratione. corpus, cui impie ac ſcurriliter aliquandiu illuſerant, ad feneſtræ cancellos, vt omnibus ſpectaculo eſſet, fune appendunt. peracto ſcelere, amicos familiareſque Cardinalis in vincula conijciunt: occupataq; tam ſacra, quam reliqua ſupellectile, arcem firmo præſidio muniunt: quæ, non niſi decimo quinto menſe poſt quam capta fuit Gallorum armis, qui ductu Petri Strotij in Scotiam ſedecim triremibus vecti, vt Reginæ Catholiciſque auxilio eſſent, recepta fertur; ſicarios protegente Henrico VIII. Atqui hos primos apud Scotos fructus produxere reformata Lutheri Caluinique dogmata: quorum cum ratio omnis in armorum vi poſita ſit, facile videmus quantum à mitibus Chriſti in Euangelica lege præceptis diſcrepent.

Corpori illudunt.

Arcem muniunt.

Extincto tandem infelici exitu Henrico VIII. miſeriarum Angliæ, bellorumq; inter eam, & Scotiam vna cum origine extincta credebatur occaſio: quam hominum opinione longe diſpar excepit euentus. nam in patris regnum ſuccedens Edoardus nouem annorum puer, Anglos maximo cunctorum cum damno experiri coegit, Væ illud, quod in diuinis literis populo, cuius Rex puer eſt, prædicitur. hic ſiquidem, nè à paterna impietate degeneraſſe putaretur, Anglicanæ Eccleſiæ non minus, quàm regni Princeps & caput haberi voluit. nec puduit tot ætate, ac doctrina ſpe-

Ad Ann. 1547. Henricus VIII moritur, cui Edoardus ſuccedit.

Edoardus Eccleſiæ Anglicanæ caput.

stabiles antistites, Ecclesiæ imperium ei prodere; cui in minimis regni negocijs, immo in proprijs quotidianisque actionibus, alieno iudicio & ductu viuendum erat. cum itaque nomine solo Rex esset Edoardus; rerum summa Seimero auunculo, is Somersetēsi postea ducatu honestatus fuit, cum titulo Protectoris Regis ac Regni delata. hic schismati quod inchoauerat Henricus, Zuinglianæ hæresis, quā ipse imbutus erat, præcepta addidit; vix enim fieri posse credebat, vt Angli si cætera catholicæ religionis dogmata colere sinerentur, Romani Pontificis Maiestatem autoritatemque in nouennalem puerū transferri paterentur. & hæc causa est, cur in religione mutanda celeritate, quæ in huiusmodi rebus alias semper obfuit, vsum credam Seimerum. Mariæ interim nuptias cum Edoardo omnibus studijs, nec minore diligentia quam Henricus olim ambire cepit. atque vbi frustra legationibus, ac consilijs rem agi vidit, maximo instructus exercitu Scotiæ fines intrat, Regi suo sponsam armis vindicaturus. nostrates, qui nihil vi agere videri volunt, eo pertinacioribus animis, fœderis ab Anglo propositi conditiones, reijcere. *Mariam si Scotiæ proceribus ita videretur, minore longe comitatu in Angliam deduci posse, hisce inuitis inanem esse tanti exercitus ostentationem, quæ hosti quam proco aptior esset. habere illam parentem, habere consanguineos orthodoxe fidei in primis studiosos, hos Henrici amicitiam ob schisma reiecisse; eos-*

Seimerus Angliæ Protector Hæreticus.

Cur Seimerus hæresim propagarit in Anglia.

Nuptias Edoar. cū Maria vrget Seimerus.

Catholici illas nuptias improbant.

dem Edoardi affinitatem propter hæresim auersari. hæ regiorum voces, sed alius omnino erat; nouatorum sensus. *qui negligi Angli potentis, viciniq; Principis æqua postulata querebantur, nihil à Gallo sperari posse nouo hoc matrimonio, nisi quæ antiquis arctissimisq; fœderibus præstare teneretur; eius amicitiam caro semper stetisse Scotis, quorum sanguine aleretur; auxilia vero, aut exigua, aut sera nostratibus semper fuisse; qui ex octingentorum prope annorum fœdere cum Gallo, solas clades pro lucro haberent. Et si Duces, Pares, & Comites Stabuli Scoti in Galliæ annalibus numerentur, paucorum ea esse decora, multorum cædibus, & manifesto totius Scotiæ damno acquisita.* Sic diuisa hominum studia Scotiæ causam perdidere. nam quamuis Catholicorum sententia, qui ducendum contra Anglos exercitum contendebant, præualuerit; effecere nihilominus alterius partis fautores, vt magna Scotorum militum caterua inito certamine pedem referret. Victor Anglus ad Musselburgum vni, ac alteri Castello validum imponens præsidium, exercitum reduxit: captus Huntlæus Comes magnus Cancellarius, cum baronibus aliquot. Ex eo tempore labi in Scotia, ac penè destitui religionis causa, magniq; fieri Angli nomen & impietas cœpit: omnia pro hæresis cultoribus, in maius augentibus sectarijs ministris. Senserunt malum Scotiæ Præsules. sed cum nulla esset inter hæresis professores vna certaq; sententia de fide quam propugnandam susceperant, eo difficiliora appa-

Hæretici probant.

Dissidiū Scotorum exercitū prodit Anglo.

Inualescit hæresis.

apparebant remedia, quo malum ocultius, minusq; notum erat. Antistites tamen coacta Litquoi prouinciali synodo, ne nihil egisse viderentur, cuiusuis hæresis Sectatoribus anathema dixerunt; ac sese Romano Pontifici, sacroque Tridentino Concilio, quod tum celebrabatur, mutuo religiosi sacramenti vinculo, ad vnũ omnes astrinxerunt: quidquid orthodoxus ille præsulum cœtus probaret; damnaretuè, id se probaturos, damnaturosuè spopóderunt singuli. Sed parum apud Sectariorum numerosam multitudinem paucorum præsulum valuit autoritas: nam quà insito mortalibus nouarum rerum studio, quà propositæ libertatis dulcedine, omnes ferè orthodoxæ veritatis disciplinæq; tædere cœpit: eos præsertim quos voti sacra religio à fœdo voluptatum commercio remouerat. horum exemplo cæteri, omnia sibi licere existimantes, in peiora ruebant.

Præsules Scotiæ hæreticos damnant.

Guisia Reginæ mater, cæteriq; qui miserum Scotiæ statum, nec tutum nec cõmodum Mariæ regni hæredi cernebãt, facilè pasi sunt, eã in Gallias ad nurum socerumq;, à quibus magnis votis expetebatur, deduci. profectionem hãc ægerrimè tulit Anglus: qui ab omni nuptiarum cum Maria contrahendarum spe deiectus, Scotorum fidem erga principem per factionis suæ conscios tentandam curauit. Sed cum apertam rebellionem nullis rationibus Scoti essent admissuri, defectio turpis

Ad Ann. 1548. MariaR. in Galliã traijcit.

Anglus Scotos ad rebellionem mouet.

pis honesta religionis specie velata fuit. Primæ querelæ in Guisiæ Gallorumque superbiam: proximæ de solutioribus Ecclesiasticorum moribus; tandem de non ferenda Papistarum, sic illi Catholicos per iniuriam vocare, superstitione & idolatria sermones miscebantur. Venere in Scotiam præter apostatas quosdam, qui ex Saxonia vicinaq; Anglia irrepserant, nonnulli Caluinianæ impietatis ministri, puriora scilicet fidei dogmata, quam Lutherus inter pocula eructauerat, nostratibus propinaturi. his nihil ferè cum prioribus commune erat, præter quam vecors in Orthodoxam Ecclesiam odium, & constans in regnorum tranquillitate euertenda studium. iamque priuatis concionibus ad publicos hominum cætus prodierant nonnulli audacia non minus, quam hæresi armati; e quibus aliquot ad reddendam de fide rationem vocandos curauit præsulum conuentus Edimburgi habitus. impietatis rei non alia pœna damnati, quam vt D. Ægidij vrbis illius tutelaris natali die, hæresim eiurarent. non enim grauiora supplicia illa ferebant tempora. Sectarij, habitis inter se multis congresibus, suos ab ignominia vindicare statuunt; & die nocentium expiationi destinato magno numero in forum, quod publicis supplicationibus lustrabat clerus, tumultuario impetu facto, omnium ordines turbarunt; atq; comminu-

Caluinistæ in Scotiā veniunt.

Leui pœna damnatur Sectarij nonnulli.

Impium & audax hæreticorum facinus.

ta D. Ægidij, quæ circumferebatur, imagine, paucos qui siue conscientia ducti, siue legum metu hæresi renunciaturi aduenerant, subtraxere. atqui tum demum animaduertere ceperunt nostrates, in quantam molem leuia queq; mala, si negligantur, excrescant. auxit nostrorum miserias intempestiuus quorundam præsulum interitus; quorum virtute & doctrina Catholica fides non solum in præsenti rerum turbulento statu defendi, sed etiam instaurari ac promoueri in Scotia poterat. in his Robertus Vuachopus, qui licet subles tum ac tenuem oculorum vsum haberet, insigni tamen vir mentis acumine præditus ea omnia meritis suis est assecutus, quæ ad humanæ vitæ vtilitatem, vel splendorem conducere solent. Diuinarum literarum magister, ac publica professione Lutetiæ clarissimus; in rebus grauioris momenti peragendis paucis suæ ætatis secundus, Legationes ad Cæsarem, ac Galliæ Regem; Iulij, Pauliq; Pontificum nomine, celeriter feliciterq; obiuit. in Armachana Ecclesia, cui Archiepiscopi dignitate præerat, oculatissimi Pastoris munere functus, ter aut quater diebus singulis populum per interpretem, (Hibernici quippe idiomatis erat ignarus) de diuinis rebus alloquebatur, in Tridentina Synodo pij doctiq; Præsulis vice functus, magnum bonis omnibus sui desiderium moriens reliquit. Orcadum quoq;, Brechenensis, ac Rossensis Episcopi,

Moriuntur quidã Præsules Catholici.

Robertus Vuachopus.

ſcopi, ne perituræ ſupereſſent patriæ, in cœlos migrarunt. atq; hi quidem naturæ cedentes glorioſam mortem oppetierunt. Sed Eccleſiæ bono mortuus eſt Iacobus Stuartus, nothus Iacobi V. Regis filius: qui quum ſacræ Eccleſiaſticæ hierarchiæ dignitate & opibus frueretur, (erat enim D. Andreæ Prior) vileſcere ei in tanta morũ libertate religioſum nomen cœpit. factus tãdem Orthodoxæ fidei non modo deſertor, ſed hoſtis etiam proclamatiſſimus Romanæ ſedis, Argadiæ comiti Sectariorum tunc temporis Mœcenati, ſocium ſe in rebus nouandis coniunxit. horum patrocinio tecti de fœce plebis duo, Maſſenius, & Harlaus, ille ex piſtore, hic ex ſartore verbi Dei, ſi dijs placet, præco, cum Grantio Barone viro alioqui manu ſtrenuo, ſed apoſtata inſigni, priuatas publicasq; obibant ædes, plurima in corruptos, heu, ſacerdotum mores, plura in fidem ipſam fictitia pietate differentes, non paucos à veritatis ſemita abducebant.

Iacobus Stuartus à fide deficit vna cũ Argadiæ Comite.

Duo inſignes Miniſtri.

Scotiæ regimen, à filia Galloq; in ſe collatum, Maria Guiſia tum forte ſuſceperat, quæ omnia Regentis nomine, atque autoritate moderabatur. huius in Catholica fide promouenda, potentia magis, quam voluntas deſiderabatur. oblata ei ab aliquot Regni proceribus fidei, quam ipſi falſo nomine reformatam vocabant, capita toleranda, vt videri volebant, pietatis ſpecie, ad fraudem

Ad Ann. MDLIX. Guiſia Regens.

Fidei capita ab hæreticis oblata Regenti.

P cautius

cautius tegendam effičta efformataq; in hanc sententiam fuerunt.

Primum. Vt sacra bibliorum volumina vulgari idiomate edita omnibus legenda offerrentur: nec alio quã patrio sermone sacrificia, Preces, & cætera diuini cultus munia obirentur à Sacrorum curatoribus, ita enim omnibus nota fore, non solum Sacerdotibus, quæ peragerentur mysteria. egregium certe commentum ad imperitam plebem curiosasque mulierculas insignis beneficij specie captandas.

Secundũ. Ne Ecclesiarum Præsules atq; Antistites, aliorum quam Procerum dioecesis cuiusq; suffragijs, ad sacræ Episcopalis sedis regimen admitterentur. quid ad nobilium fauorem aucupandum excogitari potuit accomodatius?

Tertium. Vt qui minoribus, quas Parrochiales vocant, præessent Ecclesijs, nisi singulari doctrina relucerent, sacerdotia sua eruditioribus dimitterent. quid isto acceptius esse potuit sciolis, quibus tunc Scotiã nostra abundabat? exitus enim hoc ipsum cõprobauit. nam plurimos ex tumultuaria iuuentute, qui sibi plurimum sapere videbantur, spe hac in sententiam suam pertraxerunt nouatores.

Quartum. Vt denique illi omnes, quorum vita morum seu improbitatis, aut peccati alicuius labe palam notata esset, ab omni sacrorum cura remouerentur.

Pro regina regijsue nihil petiere, siuè quod illas partes sibi oppugnandas proposuissent, siue

quod

quod illorum fauorem impietatis blanditijs demereri omnino desperarent. Regens singularis prudentiæ mulier, publice prius liberali sententia professa, rerum Ecclesiasticarum & dogmatum definitionem ad se minime spectare, nec quidquã sibi videri reformandum, libellum tamen eorum, dicis causa, examinandũ tradidit ijs, quibus ex officio res sacras dijudicandi ius competit: hoc est, regni Præsulibus, qui Edimburgi ad Orthodoxæ fidei veritatem accõmodatis tempori legibus muniendam frequentes conuenerant. Illi ijs quæ proposita erant, maturo examine discussis, hæreticas fraudes detexere. quis enim non videret pellibus ouium vestitos lupos rapaces? quorum impia consilia eò spectabant, vt nouatoriæ artis ignaros, præclaro reformatæ religionis titulo, in errorum mendaciorumq; præcipitia actos ad quidlibet cõtra Deum Deique electos principes audendum impellerent. responderunt communi consensu Episcopi, sacrorum codicum vsum non temere cuiq; e plebe concedendum esse: sed ijs tantummodo, quorum ea esset doctrina & probitas, vt sanam scripturarum ex mente Ecclesiæ interpretationem à falsis apostatarum deliramẽtis discernere, & cœlestis vitæ verbum, à litera quæ occidit, distinguere noscerent: plurima enim in sacris voluminibus contineri, quæ talium mysteriorum ignaris, aut Theologiæ studio leuiter tinctis pugnare inter se,

Regentis prudentia & pietas.

Episcoporum respõsa ad capita ab hæreticis oblata.

Ad primũ

nonnulla etiam quæ humanis rationibus contraria, prima facie apparerent. accedit vulgarium idiomatum pro cuiusq;arbitratu mutatio freqūes, & de illorum sententia grauissimæ inter homines controuersiæ: quæ etsi in populari sermone vtcunq; ferendæ essent; aliam tamen esse, ac longe disparem de diuinis rationem, quæ humanis misceri sine magna temeritate non possent. Liturgias verò, preces, & sacrificia publica ijs linguis exprimenda, quæ constante nationum conspiratione sacrosanctæ atque inuiolabiles, intactam & integram seruarent eam fidei rituumq; vnitatem in rebus diuinis, quà Christus Ecclesiam suam contra omnem terrenam inferamq; potestatem armauit. In Sacerdotijs conferendis nihil omnino immutandum decreuerunt Præsules, quòd ea quæ Deo olim magna pietate oblata fuissent, non possent secularibus viris, sine fæda sacrilegij nota, subijci. Presbyterorum quorundam inscientiam, ac mores parum decoros se quoque vehementer damnare, responderunt Antistites: plurimumque dolere commune illud orbis Christiani, ac vnum fortasis malum, quod diuina iustitia punitura in præsentia seuero hæresis flagello videretur: eamq; ob causam conuenisse Tridenti, ex omnibus gentibus viros probitate doctrinaq; conspicuos, apostolica autoritate eo vocatos, vt illum cæterosque Ecclesiasticorum morbos salutaribus curarent remedijs

Ad secundum.

Ad tertiū et quartū.

medijs

remedijs. Interim dum œcumenici Concilij oracula, & scita expectarentur, quæ Scotiæ cum cæteris omnibus regnis communia forent, opem operamq; suam in Clero ad omnem virtutem efformando promiserunt.

Hæreticorum impietas. Verum quæ ab illis, aut prudenter dicta, aut fide bona promissa, parum valuerunt apud impios apostatas: quibus propositum erat non prius quiescere, quàm Scotia omnium calamitatum inundatione vastata triste præuaricationis spectaculum Europæ daret. totius impietatis duces ac Coriphæi præcipui numerantur, Ioannes Cnoxius & Vuilloxius, Caluinianæ nequitiæ asseclæ. hi vbi perspectis popularium suorum animis, in fidei rebus dubios plerosque hærere animaduerterunt; non iam de vernacula bibliorum versione, non de Sacerdotiorum collatione, aut de Ecclesiasticorum doctrina ac moribus agendum rati: ad maiora facinora, quibus tempora fauere videbantur, sese accingunt. ac postquam multa contra Catholicam Ecclesiam, eiusque dogmata tumultuarijs concionibus euomuissent, tandem ipsa Orthodoxæ fidei fundamenta crebris mendaciorum arietibus concutientes, fanaticis vocibus, quas suspirijs & lachrymis studiosè mistas, ad affectus simplicis & iam commotæ plebis composuerant, proclamare ceperunt: *Euangelij splendorem, iam à multis sæculis ignorantiæ tenebris offuscatum*

Cnoxius & Vuilloxius res turbant.

Publicè contra fidem concionātur.

tum iacuisse, & latuisse hactenus mortalium aspectus veritatem omnem: Romanam Ecclesiam in omnibus tam fidei, quam morum dogmatibus errasse. quid plura? templa, inquiunt, *vestra, Scoti, non minus quam delubra gentilium idolis, ac inanibus mortalium simulacris,* Christi sanctorumq; imagines designantes, *referta videtis: agite igitur, si viri estis quos vllus Christiani nominis amor tangit, diruite, diripite, incendite hac dæmonum fana: altaria, quæ cum Mosaica lege perire debuerunt, euertite: id cuiq; pro mercede erit, quod primo occupauerit.* Hæc vbi Perthi in conferta multitudine disseruissent, tantus animorum motus factus est, vt nulla autoritate magistratus, nulla sceleris verecundia, nulla deniq; religionis reuerentia, insana nec satis sibi præsens plebecula contineri potuerit, quin armis facibusq; instructa ad Ecclesias rueret: qui viribus cæteris præstabant effractis portis in ea omnia, quæ vsui sibi esse poterant, auidè inuolarunt: direpta Ecclesiarum supellectile, tectis alijsq; operibus quæ ignem concipere poterant flammas iniecere: cætera cuneis arietibusq; prostrata. eadem sæuitia, barbariesq; monasteria peruagata, lugubrem metum spectantibus iniecit. pulsi sedibus suis viri solemnibus votis Deo sacri: quærebant in priuatorum domibus latebras, quorum claustra pro asylis publicis ab omni retro memoria sunt habita: Et D. Brunonis sodales, quibus nihil hactenus cum mortalibus, immo nec sermo ipse communis, ad de-

Perthi sacra euersa.

Monasteria diruta

Sodales D. Brunonis.

ad deuia prolapsi in speluncis & cauernis propositi sui memores latebant: Antichristi furorem mundum inuasisse arbitrati. hi tanto longius quam cæteri ab iniuria aberant, quanto à perditissimorum hominumq; consortio remotiores. decurrentes interim per cuncta publicarum ædium tecta voraces flammæ, vix à priuatis domibus arceri poterant. conuersa itaq; hominum studia ad ignem, quem suis ipsi manibus accenderant, restinguendum: absumpta iam magna oppidi parte, sero incusare cœperunt, tam suam quam ministrorum suorum impiam temeritatem. Sed totius mali duces fuga se iustæ populi iracundiæ subducentes, Andreopolim iuerunt, nouam rei benè gerendæ ac continuandæ occasionem præstolaturi. Guisia Regens audita impietate Perthum aduolat, multis Præsulibus regniq; Proceribus comitata; sed acta iam tragœdia, conclamatumq; & complicatum, vt dicitur, siparium erat.

Sacrę ædes incenduntur.

Ministri Andreopolim pergunt.

Regēs Perthum proficiscitur

Regens ex Catholicorum sententia de sacrilegij auctoribus, & reis inquisitionem fieri curat; Sed ab Argadiæ Comite, & D. Andreæ Priore deseritur; qui Andreopolim maxima celeritate profecti, Regentis in hæresi profliganda consilia sectarijs produnt, operamq; contrà suam in ea stabilienda suam promittunt. nec promissis defuit fides. nam rebellium partes tanta autoritate viribusq; iuuere; vt illi composito agmine Fifam prouinciam

Argadius et Notbus ad Sectarios transeunt.

Fifa Prouincia vastatur.

ciam hostiliter inuadentes, Lendorisium & Belmoræum splendida monasteria, cum reliquis omnibus Ecclesijs, sacellis, ac sacrorum custodibus, direpta incenderint. religiosos sacerdotes nullo discrimine, aut vitæ sanctioris respectu, ab altaribus protractos in compedes & ergastula detrusos, ijs omnibus affecerunt iniurijs, quas armata hæresis excogitare solet. Verum omnium miserrima videbatur conditio earum virginum, quæ cœlesti sponsi amore captæ, in monasticis claustris à promiscuo mortalium consortio semotæ, ætatem Deo superisq; gratam transigere decreuerant. hæ insanientium militari licentia apostatarum ludibrio expositæ, cœlos intueri, auxilium vindictamq;, & quid non deposcere: nunc lachrymis, nunc diris, nunc omnibus omnia fœmineo planctu, & non profuturis quæstibus implentes, popularium suorum, heu, fidem nequidquam implorabant. nec profecto ad tantam impietatem, & dementiam Scotos peruenisse credebant, vt patriæ sacris cum reliquo Christiano orbe communibus, quibus & Danus & Saxo pepercisset, impias inijcerent manus.

Virgines Moniales monasterijs eiectæ.

Guisia quæ relicto Perthi præsidio Edimburgum redierat, consilij dubia, nec quæ tantis malis opportuna essent remedia satis certa; Huntlæum Comitem ad rebelles misit, qui æquis conditionibus eos ad arma deponenda induceret. Illi

Regens pacem cum hæreticis stabilire frustra tentat.

omnes

omnes pacis leges recusare, & regentem quasi supplicem contemnere: & quo maiorem nominis sui terrorem æstimationemq; omnibus inijcerent, Perthanum præsidium magna vi adorti, breui expugnarunt. Inde ad Regium Sconæ monasterium festinatione maxima profecti, sacra ac profana more suo confuderunt. Ecclesiæ vero supellectilem, quam multorum regum pia liberalitas in coenobio illo congesserat, auide expilarunt: Christi Saluatoris, ac sanctorum imagines, quas deuota maiorũ religio suo cultu venerandas proposuerat, aut igne aut ferro consumpserunt, non secus ac si proditorum, aut parricidarum fuissent: ædificia solo æquata: nihil intactum: omnia diruta iacuere. vt longum esset recensere quæ subindo in proximis prouincijs, cis, & vltra Forthæ æstuarium, Stirlingi & Lithquoi ab hæreticis & Apostatis prauitatis & furoris diabolici edita sunt ac patrata argumenta: nullo enim tempore locoue sibi dissimiles, ea sacrilega vi eueitebant, quæ cõmuni gentium consuetudine in captis ab hostibus ciuitatibus intacta permanent: Transiere ad impia signa Glencarniæ Comes, & Boydus baro, cum alijs pluribus: apud quos rerum euentus prosperi, ac prædæ spes certa plus momenti habuerunt, quam æquitas aut religio. horum viribus, nouisq; procerum defectionibus freti, recta Edimburgum, quod regni caput est ac sedes re-

Hæretici Perthum expugnãt Sconæ monasteriũ expilant.

Eandem impietatem inalijs locis exercent.

Quidem nobiles ad sectarios deficiunt.

Q gum,

gûm, proficiſcuntur. Regens, ciuium fide & animis longa oratione exploratis, rebellium victorijs officij ſui immemores factos eſſe animaduertens, Dumbarrum iter inſtituit relicto Edimburgo; in quod fauſtis multorum acclamationibus nouatores recepti, Eccleſiarum quidem theſauros expilarunt, in cæteris tamen maiore moderatione, quam alibi vſi ſunt; ne incolarum, qui ad iniuriam vindicandam pares erant, iram in ſe concitarent. à priuatorum itaque damno temperatum eſt vtcumq; ſed regia domus direpta ac vaſtata; & ærarij præfectus in carcerem coniectus cogitur quidquid facti, infectiue, aut cœlati metalli in numerato eſſet, vna cum typis ac formis, quarum in pecunia cudenda vſus eſt, in publicũ proferre. quibus ex voto geſtis Regenti autoritatem per ſummum nefas abrogant, ſubrogatis in regni moderamine hæreticæ factionis propugnatoribus.

Eccleſiæ expilatæ Edimburgi.

Hæretici in Regiam autoritatẽ peccant.

Obſtupuit ad tam proteruæ audaciæ nuncium Scotia reliqua; & Regens indignationis doloriſq; plena, vocatis ad ſe Hamiltonio Caſtri Eraldi duce, Huntlæo, Bothuellio, & Mortonio Comitibus, cum Setonio, Borthuico, & Leſtrio, alijſq; principibus viris, memorat quanto in diſcrimine totius Reipublicæ Scoticæ conditio verſaretur: *quare ſtatutum ſibi vltima potius experiri, quam ea ab ingratis ſubditis pati, quæ hoſtis victor non intuliſſet, quid*

Regens Catholicos Proceres officij ſui admonet.

quid demum moramur, inquit, *aut quando à tantis malis liberabimur? post direptas ciuitates ac prouincias, ipsum regni arcem tenent rebelles: vbi, regio proscripto iure, omnia pro libidine gerunt. hæc si vt cætera ociosi tulerimus, non relinquetur nobis breui in Scotia locus ab audacissimorum hominum potentia securus. quod si regni huius iura amittenda sint, ea saltem in ijs tutandis agamus patiamurq; , vt posteritas non de inertia nostra, sed de temporum infælicitate conqueri possit.*

Quare educi curat Edimburgum versus Gallorum aliquot cohortes, catholicis Scotorum militibus auxilio futuras: quibus nec virtus, nec fides defuit. nam eodem die, & Leythum oppidum cœperũt, & quingentis ab Edimburgo passibus castra metati sunt, dilata in sequentem diem oppugnatione, atq; tùm demum Sectarij Huntlæo Comiti, cuius inermia consilia insolito fastu prius reiecerant, negocium dedere, vt electis hinc inde pacis componendæ arbitris, res tota sine prælio ac sanguine dirimeretur. nec conditionem oblatam recusandi tempus erat Regenti, cui omnis pacis mentio grata videbatur, cum sciret quam varij atq; incerti aliquando essent bellorum exitus. Conditiones igitur fuere.

Exercitus contra hæreticos disponitur.

Actum de pace.

Conditiones pacis.

I. Vt Sectariorum milites, fautoresq; Edimburgo ad Regentis nutum discederẽt, relictis obsidibus Ruthenio, & Patarto: ciuibus tamen, aut manẽdi aut discedẽdi integrum relictum est arbitriũ. *Prima.*

Vt ærarij bona nuper direpta, vna cũ Palatio *Secunda.*

ac supellectilia regia, summa fide redderentur.

Tertia. Vt Reginæ autoritas nullius religionis prætextu in dubium vocaretur, haberenturq; pro legitimis ea regentis imperia, quæ ad ciuilem regni statum spectarent.

Quarta. Vt Sacerdotibus Catholicis ius esset, suis Sacerdotijs ac prouentibus annuis liberè ac sine vlla molestia fruendi: & cautum seuere ne vlla sacris ædibus vis in posterum inferretur.

Quinta. Vt religionem quam quisque vellet publicè profiteretur; neue hæresis ministri ab vllo magistratu punirentur.

Ad Anh. MDLX. Hisce conditionibus Edimburgo cessere rebelles, donec noua rei fælicius gerendæ daretur occasio. fœdus nihilominus cum Elisabetha Angliæ Regina secretum quidem, nec vllis signatum tabulis iniuere: Germanorum quoq; & Gallorum, qui ab Orthodoxa veritate recesserant, auxilia crebris legationibus sollicitarunt. atque talibus artibus propositæ pacis leges coluerunt, vt ad bellum suo tempore renouandum promptiores fortioresq; essent, quare nihil miror D. Andreæ Priorem negligentiorem fuisse in Francisci Galliæ regis Reginæq; Mariæ consilijs audiendis, quæ ad publicam Scotiæ tranquillitatem procurandam excogitata erant; cum ipsi tam ampla subsidiorum spes ad patriam euertendam vndiq; affulgeret. Oppressæ tot anxijs curis Regenti sollicita

Hæretici subsidia à vicinis petunt.

Nūcius in Scotiam à Pontifice missus.

Roma-

Romani Pontificis cura non defuit: à quo in Scotiã missus Nicolaus Pelleuæus Ambianẽsis Episcopus (qui Cardinalitia purpura clarus postea fuit) cum potestate legati à latere, Orthodoxæ fidei professoribus magnum solatium attulit. nam præterquam quod N. Brochium militaris gloriæ laude insignem, e Gallia secum duxerit, magnum ad factiosos homines in officio continendos momentum; regni antistites Edimburgi congregatos, omni ope, & consilio aduersus hæreticæ prauitatis insidias muniuit. D. Ægidij ædem, quam Sectariorum furor profanauerat, Orthodoxis ritibus expiatam, altaribus & sacra supellectile ornari curauit: vbi peractæ catholico more res sacræ insigni lætitia Regentem, cæterosq; orthodoxæ veritatis studiosos affecere. receptum quoq; in Leythum oppidum, Gallicorum militum, qui Martigij ductu in Scotiam venerant, præsidium; non leue aduersus subitas nouatorum excursiones robur. dum verò his cælestium non minùs, quam mortalium armis, Catholicam fidem tutam in Scotia præstare conatur Regens, Castri Eraldi ducis nunciatur defectio: quæ bonos omnes maximo dolore affecit, ac perturbauit. huius filius Araniæ Comes, Scotorum militum tribunus, ac Chiliarcha in Gallia, e Christianissimi Regis aula, non sine patris vt credebatur imperio, Geneuam profugit: atq; inde per Angliam

D. Aegidij ædes expiatur à Nuncio.

Castri Eraldi Dux ad Sectarios deficit cum filio.

ad

ad suos reuersus, ab Elisabetha Reginâ, qua erat calliditate & turbandarum rerum peritia, apprimè imbibit eas artes, quibus debilitari inter Scotos Regentis, Catholicorumq; vires non magnó negocio possent. huic quoq; vt alijs non paucis ab Angla ingens coniugij regij spes facta ac concepta, hominem ad pessima quæq; in Catholicos audenda compulit. atq; habito cum hæreticæ sectæ fautoribus tumultuario consilio omnes nouandorum tumultuum rationes diligēter perpendens, suo reliquorumq; nomine petijt à Regente, vt Galli ab operibus ad Leythum muniēdum cœptis cessare cogerentur, *nec ferendum, vt exteri cuiuscumq; fœderis, aut amicitia titulo Scotiæ arces munitaq; oppida tentant: Regentem securitatem propriam publicæ regni paci tranquillitatiq; præferre: fœdera Gallorum cum Scotis ad vtriusq; regni libertatem tutandam à maioribus sancita: hanc si in Scotia oppugnare pergant Galli, pro hostibus non minùs, quam olim Angli, futuros.* Regens è contra omnia purgare; *Gallos in Scotiam non tam ex suo, quam ex procerum multorum sensu vocatos, ad seditiones bellaq; ciuilia compescenda; nec aquum esse, vt ij qui socij essent, & amici sine vllo munimento alterius partis iniurijs exponerentur, quam solo aduentu offendisse poterant. mirari se negari Gallis vnam arcem in Scotia, cum Scoti in Gallia regiam, ipsumq; regem suæ fidei creditum haberent. quæ si minus mouerent, recordarentur tandem esse Scotiæ reginam in Gallia, cuius mandatis tam ipsa, quæ mater esset, quam subditi*

Iniqua Aranij postulatio.

Responsū Regentis.

obsequi

obsequi teneretur: ea inconsulta nec dimitti militem Gallum, nec ab opere militari prohiberi posse. Aranius interea cum suis, arma militemq; magno studio parabat, & Regens ne incauta inuaderetur, in Leythum oppidum vna cum D. Andreæ, & Glasgoæ Archiepiscopis, alijsq. Catholicis Præsulibus se recepit. nec rebelles vlla Principis reuerentia obsidionem distulerunt, quibus nimia festinatio exitio fuit. nam tanta celeritate oppidum cinxerunt: vt vallo fossisq; neglectis erumpentibus magno animo præsidiarijs impares, non sine strage magna in fugam versi fuerint.

Regẽs Leythum concedit.

Tum vero Elisabetha dum crescere in Scotia Gallorum vires, regiorumq; partes ad vim non modo propulsandam, sed inferendam quoq; idoneas cerneret, mutuum cum rebellibus foedus publica autoritate ferit; submissis in eorum auxilium terra mariq, copijs: acceptis prius ex prima nobilitate obsidibus: adeo nimirum suspecta amicis etiam est illorum fides, qui fidem numini debitam impia defectione violant. in publicis hisce armorum incendijs, Aberdonia, quæ nullam hactenus sacrorum iacturam passa erat, ab auaris & seditiosis quibusdam baronibus occupata, parem cum alijs ciuitatibus cladem experta est: ab Episcopi solum domo, Gordoniorum, ac Leslæorum autoritate, temperatum. atq; hic vltimus in Scotia locus fuit, qui fugientibus sacris moram fecerat.

Elisabetha fœdus cũ Sectarijs ferit.

Aberdoniæ sacra profanãtur.

Angli terra mariq; contra Scotos veniũt

fecerat. iam classis Anglicana in Forthiæ æstuario non procul à Leytho, VVintheri Præfecti iussu steterat: ac Norfolciæ Dux octo Anglorum millia terrestri itinere in Scotiam deducta, rebellium copijs coniunxerat: cum rogati per nuncios Angli, quo iure iniuriaue Scotiam, nullo indicto bello, inuasissent, fraude inaudita responderunt:

Causam suiaduentus dissimulant.

Se pacem in Scotiam, non bellum ferre: Classem ad Britannia littora contra Piratas tutanda, submissam: reliquum militem ad Angliæ fines contra Gallorum exercitum nulla iusta de causa in Scotia grassantem fuisse conscriptum. nec esse cur de suo aduentu solliciti sint Scoti, quorum salus, atque incolumitas Reginæ Elisabethæ non minus, quam Anglorum cordi esset. Sed impudens hæc simulatio se breui prodidit, nam vbi Scotiam ingredi nulla se vi prohiberi posse animaduerterunt, Leythum oppidũ, Gallorum copijs munitũ, magnis itineribus profecti, castra in colle qui oppido imminebat vallo aggeribusq; munierunt: autoresq; fuerunt rebellibus, vt collectis vnum in locum militibus, ab agrorum populationibus ad Leythum obsidendum conuerterentur. fuere in Sectariorum castris Aranius, Argadius, Glencarnius, & Rothesius Comites, Boydus, Vchiltrius, Lyndsayus, Ruthuesius, Ogiluius, Heresius, barones; ac Scotiæ pestis D. Andreæ Prior: qui omnibus tribulibus ac clientibus more gentis nostræ stipati, ita adiacentes Leytho agros compleuerant, vt nullus cõmea-

Leythum obsidetur ab Anglis

Scoti proceres qui se Anglis iunxerũt.

meatus obsessis terra submitti posset; maritimum subsidium quatuordecim maioribus nauibus impediebat Vinterus. graues tàm in castris quàm Vrbe subinde exortæ strages, dum mutuis se fraudibus hostes caperent, ac caperentur. Æneorum tormentorum nō minus assidua, quam aperta vis fuit vtrinque, quibus promiscua militum ducumque cedes edebantur. nec silendum videtur quod die, qui triumphanti de morte Christo sacer est, in magna hominum frequentia contigit. Scoti Gallique dignitate ac virtute præcipui in maiore Leythi Ecclesia, ad solemne sacrum conuenerant: hoc Andreas Lecho ex D. Dominici familia peragebat: hostis, cui notus erat publicorum votorum inter catholicos ritus, quo securam in maximo hominum conuentu cladem faceret, maiora aliquot tormenta, quæ à colubris nomina habent, tanto artificio contra Ecclesiam disposuit, vt globi fenestra, quæ iuxta altare erat, exciperentur. Sacerdos nisi absoluto rite sacrificio ab altari non recessit, cæterique magna constantia velut confirmati coelitus astiterunt: ita globi dirigente numine per oppositam portam irrito plane impetu delati, nulli penitus nocuerūt. Catholici qui præsens numinis auxilium in maximo illo discrimine fuerant experti, eodem animati, luce proxima in Anglorum castra irruptionem faciunt, superioris diei molestias fæliciori

Angli tormēta ænea in Ecclesiam sine strage explodunt.

Obsessi in hostes erūpunt.

exitu vindicaturi: ibi non dubiæ editæ strages, & Graius baro, qui audacius restiterat pluribus con fossus vulneribus ægrè à suis receptus est. iniuriã hanc Angli primum acri oppugnatione vindica re conati sunt: ad obsidionem deinde conuersi, oppidum tanta ira, ac diligentia cinxerunt; vt obsessi omni commeatu destituti, canibus, equis, gliribus, ac felibus insigni patientia ad dies plures famem tolerauerint, nec vlla hostium vi, aut victus necessitate expugnari potuit miranda illa Catholicorum militum erga principem suam fides: donec pacis conditiones inter Scotos & Anglos corã Galliæ legatis publicè sancitæ essen.

Constantia obsessorum infame toleranda.

Regens, durante adhuc Leythana obsidione, tantis malis atq; angustijs fessa, in morbum incidit, quo ingrauescente, vocatos ad se Catholicos Proceres Orthodoxæ religionis, libertatisq; patriæ pia oratione admonuit; tum vt fidem, quam Reginæ suæ debebant, magno constantiq; animo colerent: ac paulo post in Edinburgensi arce, in quam se vt inter varios bellorum casus tutior esset, prudenti consilio receperat, diẽ clausit extremum, defunctæ funus regia pompa elatum, quod vniuersæ Scotiæ lugubre fuit; sed Ecclesiæ præsulibus planè exitiosum; quorum pauci, qui illa superstite bonis suis potiebantur, defuncta à sectarijs, Sacerdotijs peculioq; nudati, ad extremam rerum omnium inopiam deducti fuerunt.

Ad Ann. MDLXI.

Regens moribũda proceresque fidei sui ad monet.

Sacerdotes bonis exuti.

fuerunt: tandem vbi Galli milites Scotia cessere, non contenti sacerdotum bonis hæresis ministri, omne catholicum nomen delere aggrediuntur. Et Cnoxius cæteriq; Apostatæ nobilibus hæresi corruptis persuaserunt, vt Papistæ, quo nomine se Catholicis inuidiam facere putabant, Edimburgum ad reddendam de fide rationem cogerentur: Venere Aberdonia, quæ postrema inter Scotiæ Ciuitates fidem deseruerat, insignes aliquot viri atque omni posteritatis memoria digni, Ioannes Leslæus Rossensis postea Episcopus, Patricius Mortonus, Iacobus Straquhinius, & Alexander Andersonus. hos, cum Cnoxius, varia de fide quam profiterentur in foro corã proceribus populoq; interogasset: Alexãder Andersonus, suo ac reliquorum nomine, in hunc modum respõdit.

Andersoni de fide Catholica rogati responsum.

Si noua fidei dogmata, aut recentia seditiosorum hominum commenta contra statuta maiorum, legesq; regni huius afferremus: non esset cur de professione nostra interrogantibus respondere, fideique nostræ rationem quærentibus reddere grauaremur. iam vero cum ea nostra sit de religione sententia, quæ mille quingentis, & quinquaginta annis in Europa, in Scotia ducentis minus floruit: ipsa annorum series, constansq; tot sæculorum veneratio, tum prudens piorum ac eruditorum hominum conspiratio efficere, vt non sine admiratione, quæ à vobis de fide nostra in præsentia quæsita sunt, audiuerimus. In Deum credimus cuius virtute creati, cuius sanguine redempti, cuius spiritu sanctificati in sortem filiorum Dei vocati sumus.

credimus Dei Ecclesiam, quam Christus cœlestis doctrinæ normam, sacræ veritatis magistram, ac diuinorum oraculorum fidam interpretem mundo reliquit. in qua fons est viuentis aquæ, quæ nunquam deficit: vitæ verbum, quod nunquam minuitur: lumen deniq; in excelso positum, cuius radij æternæ claritatis splendorem in filiorum Dei mentes transmittunt. Ecclesiæ, cuius nos filij sumus, eadem nunc doctrina est quam Christus reuelauit: quam prædicarunt Apostoli: quam horum successores, aut scripto, aut uerbo ad nos transmiserunt. Ecclesia hæc supra petram ædificata est, quam licet infernus permittente Christo uexare possit: contra eam præualere nulla humana aut infernalis potentia unquam poterit. In medio Ecclesiæ futurum se promisit Christus, à qua usq; ad sæculi consumationem non est discessurus. pro Ecclesia patrem exorauit Dei filius, & exauditus est. Spiritum veritatis ad Ecclesiam misit increata illa sapientia; qui eam omnia diuinorum mysteriorum arcana doceret. ad huius Ecclesiæ tribunal, peccante in nos fratre, causam dicere tenemur; quam qui salutaria monentem non audierit, fidelium Christi consortio, non minus quam si Ethnicus esset aut publicanus, ipsius Domini sententia iam priuatus censetur. Quæ verò Ecclesiæ huius sit doctrina; ex communi totius antiquitatis memoria, ex constanti Asiæ, Europæ, atq; Africæ consuetudine, & ex ipsis Patrum nostrorum annalibus, inuestigemus. Latere forte potuit ea doctrina, quæ in omnem terram, primum ore Apostolorum, deinde Præsulum Doctorumq; prædicatione exijt? quæ tot signis & miraculis claruit, vt omnes merito fateantur eam omnipotentis dextera plantatam, eiusdemq; assidua virtute ali colig. Neque nos

scan-

ſcandalis illis, quibus Eccleſiæ tranquillitas turbatur, ab orthodoxa veritatis profeſsione deterreri debemus: horum viſa prædictaq; in Euangelio neceſſitas fidelium conſtantiam non ferit, ſed ſolatur. viderint interim ne qui huiuſmodi procellis Dei *Eccleſiam agitare ſtudent, væ illud experiantur, quod ipſa veritas in eos per quos veniunt ſcandala, pronunciauit.* Cnoxius ſocijq; (qui Anderſonum aliquoties interpellatum ab Eccleſiæ doctrina auocare ſtuduerant) proceres rogarunt: vt indicto tum ſilentio, eum cum cæteris qui Aberdonia venerant, Edimburgi manere, ac publicis miniſtrorum concionibus intereſſe cogerent. Ita enim nullo negocio fore, vt relicta papiſtica ſuperſtitione, ad puram reformati Euangelij notitiam peruenirent. mox Leslæus, quæ demum ea eſſet reformatio interrogauit? *ſe quidem Eccleſias dirutas, euerſa altaria, ac proculcata per nefas ſacra vidiſſe: nec poſſe eam fidem, quæ talia opera gigneret, non habere ſuſpectam.* Variæ deinde diuerſis in locis Catholicorum cum hæreticis ſequutæ diſſertationes: in quibus VVilloxius, ſacrum inter nouatores caput, à Ioanne Blaco ex D. Dominici familia in frequente hominum conuentu egregiè confuſus, tantum non manus dedit. Verùm quid profuit ratione viciſſe eos, qui omnia aperta armorum vi peragenda ſuſceperant?

Cnoxius inſcitiam ſuam tegere conatur.

Leslæi de reformatione interrogatio

VVilloxius à Blaco victus.

Hæc quidem religionis apud Scotos conditio fuit, quando Maria Stuarta, marito Franciſco Gal-

Ad Ann. MDLXII

Maria Stuarta in Scotiã redit inermis.

Galliarum Rege immatura morte defuncto, in patriam rediјt. quæ Nothi fratris, cui Morauiæ Comitatum iam contulerat, fraudulentis suasionibus inermis planè venerat, nec ijs instructa copijs, quæ ad rebellem seditiosamq; prouinciam in officio continendam, necessariæ erant. ex eiusdem consilio Regina trium ordinum comitia

Comitia Edimburgi habita in quibus decretum iniquum editum.

Edimburgi habenda curauit, in quibus illud sancitum, vt nihil omnino circa religionis statum immutaretur. decreti huius iniquitate consternati Catholici sibi pessima quæq; timere cœperunt: & quamuis magnam spem in regina, quã Orthodoxæ fidei propugnatricem sciebant haberent repositam, vix ausi sunt eam, aut verbo aut scripto monere, quanto in discrimine catholicum nomẽ in Scotia versaretur; ita late omnia metu, terroreque compleuerat Nothus: Archiepiscopus

Iacobi Stuarti nothi impietas & crudelitas in proceres.

D. Andreæ, Aranius, & Bothuellius Comites in carcerem detrusi. Huntlæus comes occisus: cuius filius natu maximus custodiæ perpetuæ mancipatus, alter capite plexus: Sutherlandiæ comes proscriptus cum alijs multis, quos vel maiorum gloria, vel propria merita immortalibus præmijs dignos fecerant. Tum verò Ministri, qui liberum vnicuiq; in diuino cultu, si modo Christum profiteretur, relinquendum arbitrium olim docebant: iam quasi publica autoritate legèque tecti, hæresis suæ formulã omnibus proponere,

fisco, exilio, atque ipsa mortis pœna armatam. Regni proceres, nullius religionis amore odioue ducti, sacerdotum aliorumque proscriptorum bona tanquam publici quæstores occupabant: nullis tamen impiorum prædicantium adhortationibus induci potuerunt, vt vllum vita, solo religionis nomine, priuarent. dum procerum rapinis, ac minis legum, euersam penitus Catholicam fidem arbitraretur Cnoxius, nec vllum esse, qui eius causam tot malis oppressam propugnare, aut posset aut vellet: nobilibus regni obtulit, se, ad cuncta hæresis suæ dogmata verbo Dei, ac grauissimis rationibus firmanda paratum: idque Lithquoi coram frequentissimo ordinum conuentu. Sed Ninianus VVinzetus tam perfrictæ frontis sycophantam catholica veritate fregit, vt is desperata victoria ad solitas calumnias confugiens non ferendam impij VVinzeti audaciam proclamaret: *Se à Deo missum, à Christo ad euangelium reformandum vocatum, nec minorem sibi fidem adhibendam, quàm Amos Prophetæ, aut D. Ioanni Baptistæ: habere Dei spiritum familiarem, cuius secreta inspiratione omnia diuinorum voluminum arcana haberet prospecta: cæcos esse Papistas, ac meros idolorum cultores, qui anilibus fabulis nulla sacrorum codicum autoritate nugas suas defenderent.* VVinzetus insigni hac Cnoxij desperatione minimè contentus, scripto de rebus controuersis libello, octua-

Proceres sacerdotũ bona occupant.

Cnoxius à Niniano VVinzeto confun ditur.

Cnoxij impudentia.

VVinzetus de rebus cõtrouersis librũ edit.

octuaginta tria fidei capita, de tot enim lites mouerant tunc temporis in Scotia nouatores, tanta eruditione ac tam veris rationibus discussit, vt responsum expectare iussus, id etiam num eius posteri expectemus. deriuata tandem in typographum, qui librum excuderat, rei inuidia: is bonis exutus, ac in carcerem deiectus, iracundiæ Cnoxij pœnas dedit. Et Quintinius Keñedus Cassilij Comitis frater, non genere quam virtute illustrior, totos tres dies cum eodem apostata in magna hominum concione de religione disputans, victum tandem arena cedere coegit. idem, præter opuscula quædam, ad rudiorum institutionem, librum edidit de Conciliorum autoritate, & alterum de venerando altaris sacrificio. Sicut Lithquoi & alibi Cnoxius, ita Glasgoæ VVilloxius ignorantiæ suæ infamiam prostituit. nam à Iacobo Maxuello bis terue mendaciorum conuictus, respondit incredibili dementia: *Deum elegisse humilia, vt confunderet fortia, sapientiam mundi insipientiam esse apud Deum, fide deniq; non doctrina homines placere Christo.* quæ insanæ temeritatis non leuia fuerunt argumenta. Hæc annotare volui, vt scirent exteri, fidei causam nunquam à nostratibus desertam, sed per improbas sectariorum artes, latis legibus armorumq; vi, oppressam fuisse. Cnoxius interea, vt auersum à sua impietate Reginæ Mariæ animum

Typographus punitur.

Iterũ vincitur à Kẽnedo.

Kennedus varia de fide scribit.

Maxuellus cum VVilloxio congreditur.

vidit

vidit (quæ nullis vnquam periculis, nulla regnandi dulcedine induci potuit, vt auita maiorum fide relicta hæresi faueret) tam grauia nobilium, plebisq; in eam odia accendit: vt non quieuerint indigni (proh) tali Principe subditi, donec Regno, libertateq; priuatam, in hostium vincula profugere compulerint: à quibus inaudita, sed laudabili morte affecta, de rebelli hæresi immortali nominis cum gloria triumphauit. cuius vitam quia tribus ab hinc annis ipse breuiter conscripsi, plurima hæreticæ perfidiæ documenta isthic à me narrata, hoc opere non persequor. Maria priusquam hæreticorum armis opprimeretur, Iacobum Principem ex Henrico Stuarto susceperat: quem Nothus eodem quo natus est anno, matri auoq; hæredem declarans, regijs insignibus ornauit. ita reseruata sibi rerum omnium potestate maxima, infanti nomen solum reliquit. Conuocatis itaq; Regni ordinibus nouis legibus tyrannidem suam, hæreticamque impietatem muniuit: harum aliquas subiicere statui.

Iacobus Mariæ suf fectus à Notho.

Ad Ann. 1566. Decreta quædam cõtra religionem à Notho in Comitijs sancita.

Vt quæ à Romano Pontifice sancita essent, nullum in Scotia locum haberent.

Vt ne quis Sacerdotium à Romano Pontifice impetrare, ne Romanum tribunal appellare auderet.

Vt quidquid ab vllis Scotorum regibus in reformatæ, vt vocant religionis detrimentum lege

cautum esset, id totum pro irrito haberetur.

Vt si quis Missæ sacrificio interfuerit, aut illud celebrauerit; pro prima vice bonis exueretur, pro secunda solum verteret, pro tertia capite plecteretur.

Vt ne quis Catholicæ religionis professor, aut vt illi Papista, ad magistratus, quæsturas, aut vllas publicas regni functiones promoueretur.

Vt ijsdem priuilegijs, immunitatibus, gratijs, ac fauoribus, prædicatores ipsorum, quos ministros dixere, securè fruerentur, quibus pij olim reges Ecclesiasticum ordinem, ob insignia illius merita, ornarunt.

Vt in tertio consanguinitatis gradu liceret omnibus matrimonium contrahere.

Ad Ann. 1570. Publicata insuper noua fidei professio impietatis plenissima.

Nothus occisus. Quam gratæ numini hæ leges fuerint, autoris exitus comprobauit: nam quiescentibus ad tantam iniuriam Catholicis, Iacobus Hamiltonus, quo gentis suæ contumelias memorabili facinore vindicaret, Nothum Lithquoi in maiore platea magno equitum comitatu septum, glande plumbea inopinatum transfixit. ita qui hæresim tàm assiduis conatibus per Scotiam promouit, ab hæretico homine dignam laboris mercedem retulit. paulo post Lenoxius regens comitia Edimburgi

Lenoxius occisus. indixit; quæ vbi Stirlingum transtulisset, ibidem

occi-

occisus ab Hamiltoniarum partium centurione fuit. Comitia, quæ inchoauerat Lenoxius, Marriæ comes regens designatus absoluit. in his leges cõtra Catholicos iteratæ. Mortonus comes adlaborauit; vt Episcopi in Scotia ad Ecclesiæ Anglicanæ normam instituerentur; nec aliud euicit, quam vt essent qui Episcoporum nomine, ac reditibus honestarentur, nullam tamen in ministros potestatem exercerent. Extincto morte subitanea Marriæ comite, ad Mortonum regiminis summa delata. hic in comitijs Edimburgi habitis autor fuit;

Marriæ comes regēs.

Ad Ann. 1571. Mortonus regēs decreta in Catholicos procurat.

Vt qui hæresim desererent, aut qui Scoticam communionem non admitterent, nisi moniti resipiscerent, infames haberentur.

Vt qui nouæ sectæ aduersarentur ex subditorum regis albo delerentur: quosque ministri anathemate percussissent rebelles dicerentur.

Vt denique Scoti omnes tenerentur patriæ suæ religionem defendere contra quosuis Principes, regna, & Prouincias à quibus Tridentina Synodus recepta esset.

Mortonus quoq; ne cæteris hæreticæ impietatis promotoribus infortunio cederet, primum omni regni moderatione, ac postea vita ipse priuatus, exemplo fuit mortalibus, quam instabilis eorum fœlicitas sit, qui humanæ potentiæ plusquam virtuti fidunt.

Mortoni infortunium.

Ad Ann. 1576. Iacobus R. regimen suscepit.

Infausta hæc Regentium tyrannis, qui cœlum ipsum legibus impijs oppugnare statuerant, succedente in auitum regnum Iacobo VI. pene puero oppressa fuit. Hic à materno sinu per vim atq; iniuriam raptus, paucorum tantum mensiũ puer, cum catholico ritu nomen in Baptismo accepisset, nutricibus primum, mox pædagogis hæresi infectis instituendus traditur. inter hos non minus fuit insignis, tam nequitia quã doctrina, Georgius Buchananus. qui pestifera Caluinianæ prauitatis dogmata orationis sermonisq. elegantia, atq; poeticis lenocinijs delibuta, tàm pertinaci studio menti teneræ inculcauit: vt non mirum fuerit Iacobum, neglecta maiorum pietate, vltimis regentibus, quam priscis regibus similiorem fuisse. quod in primis regni Comitijs ab ipso habitis palã fuit: in quibus in hanc ferè sententiam latæ leges reperiuntur.

Ad Ann. 1579. Decreta Comitiorum à Iacobo habitatorũ cõtra fidem Catholicã.

Vt illi soli, qui fidei in Scotia probatæ formulam, communemq; regni illius sacrorum administrationem profiterentur, veræ Ecclesiæ filij haberentur.

Nullam esse Orthodoxam religionem nisi quam Scoti tum amplecterentur.

Vt nullus nobilis inprimis liberos suos ad exteras regiones transmitteret, aut alio migrare permitteret: nisi impetrata prius à regę venia: eaque exorata, iurarent aut fide iuberent, se mordicus

vbique

vbique religionem (hæresim intellige) quam Ministri in Scotia docerent, retenturos.

Vt vnusquisq; in ædibus priuatis Biblia haberet vulgari Scotorum sermone edita.

In ijsdem deniq; Comitijs à tribus regni ordinibus concessa primum, rataque autoritas ministrorum Ecclesiæ Scoticæ, & Euangelium publicè prædicandi, sacramenta administrandi, moresque reformandi, potestas tributa: & sancitum ne vlla alia iurisdictio Ecclesiastica in Scotia, quam hæreticorum prædicantium agnosceretur.

Noua Comitia regia insequens annus habuit, in quibus illud importunis ministrorum interpellationibus statutum, Ne peregrinationes, ad sacella, altaria, aut alia loca sanctitatis nomine conspicua, ab vllo susciperentur. actum præterea vt dies omnes quos veneranda maiorũ pietas omnipotenti Deo sub Christi, aut Sanctorum memoria sacrauit, inter profestos haberetur: ne cultu aut feriatione solemni celebrarentur. insignem hác perditissimorum hominum impietatem diuino plane spiritu, vt omnia, prædixit Vates Regius psal. 73. *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.* legibus prædictis ex voto compositis, ministri cum omnia exsuo suorumq; arbitrio pendere, fauente & annitente inprimis Buchanano, cernerent: de autoritate sibi apud Regem constanti vinculo stabiliẽda, cogitare cæperunt.

Ad Ann. 1580. Comitia in quibus peregrinationes, et dies festi proscribũtur.

Impiæ ministrorum artes in autoritate stabiliẽda.

runt. impia illorum consilia fouerunt, nutritæ inter proceres discordiæ; suscitata in Magistratu partium studia, ac populus contra Magnates incensus. hisce temerarijs seditionibus, vt natus primum, ita nutritus aliquandiu insolens ministrorũ fastus: nam assueti apud Regentes, quorum precarium & temporarium fuit imperium, omnia pro libidine gerere; idem à Iacobo, cuius legitimum erat in subditos dominium, cõtendere: quod à puero impetrare non vsque adeo difficile erat. verum adultior factus impiam perditorum hominum rebellionem, qui ex leges viuere, nec vllius præterquam immortalis Dei imperijs subesse se iactabant, salutaribus legibus compescuit. habito itaque Edimburgi conuentu decreuerunt ordines. Regem summam plenamque in subditos, cuiuscunque illi gradus aut conditionis essent, nemine excepto; potestatem habere: quam qui ministerij, atque adeo clericatus titulo subterfugere conetur, læsæ maiestatis reum esse. prohibita quoque fuere, vt impia mendacia, ac regum securitati noxia, quæ Georgius Buchananus, tàm in Historia, quam in libro de Iure regni apud Scotos scripserat. hoc fræno coercita nonnihil ministrorum in regem nequitia, primo quoque tempore renascitura. cessisset hæc reformatæ fidei professorum audacia in maximum Catholicæ religionis emolumentum, apud regium animum mansuetudinis

Ad Ann. 1584. Decretaco mitiorum in Ministros.

Prohibita Buchanani historia et Dialogus.

dinis

dinis iuſtitiæq; Chriſtianæ capacem, niſi inquieta quorundam ingenia, atque vicina Angla adoleſcentem à melioribus conſilijs deterruiſſet. Alteris eodem anno coactis comitijs auctoritate regia cautum, præſcripta errantibus pœna publicationis bonorum, vt omnes quarta, & ſexta ferijs, ſabbato quoque, & quadrageſimali tempore, eſu carnium abſtinerent. ſolemnis enim illa patrum temperantia Orthodoxæ Eccleſiæ legibus ſancita, ita è mortalium mentibus profana miniſtrorum opera eradicata fuit: vt neceſſarium eſſet pro communi totius regni bono eam edicto, ac legibus Principis reuocari; quæ, cum cogere poſsint, plus valent apud improbam ſectam, quam mitia Euangelicæ legis conſilia. Quæ res Iacobum in primis mouit, vt ſpei plurimum in legum auxilio, ad impios homines in officio continendos, poneret, vteretur q; fiſci, exilij, atque mortis terroribus ad ea impetranda, quæ Catholici & boni ſubditi, ſponte, & & rectè mentis conſcientia auctore, datis Deo Principibus præſtare ſolent. Quare, dum maledicos rebellionemq; ſpirantes ſermones alerent miniſtri, pleno ordinum conuentu Edimburgi edicitur, morte eſſe puniendum quiſquis verbo aut ſcripto ea proderet, quibus populorum in principem veneratio minui, vel principis ſuæ in populum charitas lædi poſsit. Interea Catholicis ob vetera, nouaq; Comitiorum edicta vehementer agitatis,

Comitia in quibus carniũ eſus ſtatutis diebus prohibetur.

Ad Ann. 1686.

Rex legũ autoritate in miniſtros vtitur.

Religioſi ſacerdotes in Scotiã veniunt.

tis, & magna in sacris peragendis, sacramentisq; administrandis pastorum penuria laborantibus, sacerdotes nonnulli religiosiq; viri ex Diuorum Benedicti, Dominici, Francisci, & Ignatij tum primum instituto ordine, posthabito vitæ discrimine, magna constantia subuenerunt. hi militem aut mercatorem vt plurimum mentientes, fidelium ædes labore indefesso obibant. Atq; ex eo, quod pro gente Scotorum Rhemis fundatum tum fuit Seminarium, operarij strenui in Dei vineam profecti, egregijs sudoribus claruerunt. contra hæc quoque dominici gregis subsidia, leges seueras extorserunt ministri in Comitijs Edimburgensibus. Vt nimirum sacerdotes omnes, ac potissimum Seminariorum alumni, cum Iesuitis (horum quo illustrior virtus, eo infestius nomen erat) in Scotia commorantibus morte plecterentur: eadem pœna damnati, qui eos hospitio exciperent. facta etiam in singulis ciuitatibus potestas, vt magistratus libros, qui fidei Scoticæ aduersarentur, flammis addicerent. & Lyndesius cum suis ferocis vir ingenij, qui Aberdoniam Papismo, vt iactabat, expurgare decreuerat, libros omnes rubris characteribus notatos promiscue, & absque delectu vel examine combussit: inter quos plurima Pontificij, Cæsarijq; iuris volumina periere. Venerat circa hæc tempora in Scotiam Gulielmus Simpelius Simpelij baronis frater; vir si quis alius, bellicis

Leges cōtra Sacerdotes.

Ad Ann. 1687. Simpelius in Scotiā à Philippo II, mittitur.

licis laudibus, Catholicæq; religionis professione longe clarissimus. Hic à Philippo II. Hispaniarum Rege (qui celebrem illam classem, qua maiorem oceanus nunquam viderat, contra Angliam tum parabat) ad Iacobum, secretiora quædam negotia pertractaturus missus: huius aduentus solatij plurimum Orthodoxæ veritatis professoribus attulit: percrebescente clàm rumore, de nuptijs cũ Isabella Hispaniarum Infanta contrahẽdis regem cogitare, deque instauranda in Britannia Catholica fide seria agitare consilia. Verum quidquid de harum rerum veritate fuerit factum post paucos dies Hispanicæ classis naufragiũ, aliam ac sperabatur, longeque diuersam rerum faciem magnamq; mutationem dedit. coniectus quippe in carcerem Simpelius, quem pluribus ante honoribus auxerant, diuinoque plane beneficio mortis periculo ereptus, cui postridie destinabatur, viuit etiamnum in Catholici regis aula, Deo charus, gratus bonis, & longæua senectute iuxta ac meritis clarissimus. cuius celebrem in afflictis pro Catholica veritate popularibus subleuandis industriam, & liberalitatem nulla non ætas loquetur. pia hæc optimi senis studia ad miraculum pene iuuat promouetque Dux Gaspar Gusmanus Comes Oliuerius, vir certe omnium scriptorum memoria dignissimus: qui Hispanici Imperij columnas inaudita generosæ mentis fortitudine, &

Ad Ann. 1588. Hispanicæ classis naufragium.

prudentia quasi Alcides alter sustinet. Absit scrito inuidia, de Hercule speciosa multa audimus; Gusmani opera theatrum habent terrarum orbem vniuersum, nosque spectatores. Si cælum Herculi poetarum fabulæ ob laborum meritum tribuerūt. cœlum profecto Gusmano præclara Christianæ pietatis studia, constansq; in diuinis promouendis voluntas reserabit. Sed cum angusta nimis hæc pagina tanti viri laudibus sit, ego ad meos redeo. missus in Daniam Marischalliæ Comes, qui nuptias inter Iacobum & Annam Daniæ regis filiam, stabiliret, grauissima interea in catholicos persecutionis excitata procella, hanc cum promiscue in omnes desæuire viderent Huntlæi, & Erroliæ Comites, nec tutum sibi nisi in armorum præsidio refugium esse, adscitis Crafordiæ Comite, & Forbosio barone exercitum conscripserunt: ne nudi & imparati ab hæreticis, qui frequentes Regem Aberdoniam venientem stipabant, opprimerentur. & quo omnis rebellionis abesset suspicio, misere supplices, qui Regem precarentur, vt nobilibus fidisque subditis aliqua saltem Catholicæ veritatis profitendæ daretur facultas. *Scire enim se optimum Principem, non proprio ingenio, sed pessimorum apostatarum consiliis, ad seuera contra Orthodoxos edenda decreta, inductum. nec quidquam miserius dici posse, quam tot clara regni capita, seditiosorum ministrorum, quibus, nec doctrina nec virtus, nec legitima vocatio autoritatem conciliaret libidini subia-*

Catholici arma capiunt.

Postulata Catholicorum.

subiacere; hanc nulli magis quam Regi timendam experientiam docuisse. Quare liberaret se impia tyrannide, ac fidei proceres quotidianis eriperet periculis. non longa deliberatione opus esse iuberet solummodo rex, se reliqua curaturos. Iacobus cum nec illa quæ petebantur recusare, nec tutum concedere existimaret. Comites tantum ad arma deponenda hortatus est: cum facilius esse diceret probare, quam exequi quæ ipsi vellent. Comites certe vbi regem sine manifesto discrimine e sectariorum manibus eripi non posse intellexerunt, dimisso exercitu, qui regium numero longe superabat, ab incœpto destiterunt. Plus nimirum valuit apud Catholicos viros Principis salus & securitas, quam propria. *Catholici iussu regis arma deponunt.*

Rex vt Edimburgum rediit, morarum, quas Marischallus in cōducenda in Scotiam regina nectebat, impatiens, ipse in Daniam traijcere decreuit. Sed procellarum vi in Noruegiam delatus, Vpslouij Daniæ regem sponsamq; conuenit. celebratis ibi regio more nuptijs, in patriam cum coniuge reuersus est. promissa reginæ, quæ Luthera-na hæresi imbuta erat (hæc autem toto cœlo à Caluini secta differt) conscientiæ libertas. Sed acris ingenij Princeps, cum nec patria dogmata satis probaret, odissetq; Scotica, de Catholica religione, cuius nullus omnino in Dania vsus est, inquirere coepit. ac tandem opera Huntlææ Comitissæ, aliarumque nobilium catholicarum fœmina- *Ad Ann. 1589. Rex in Noruergiā delatus. Regina fit Catholica*

minarum ad æternæ veritatis notitiam perducta in dominicæ prolis sortem transijt: quam Robertus Abercrombius ex Societate Iesu fidei mysterijs piè instructam hæresi absoluit: quo viro ad expiandam conscientiam quandiu in Scotia mansit vsa est. Reginam vbi Catholicam sciuere ministri, ijs iniurijs affecere, quas nec priuatæ conditionis mulier æquo animo tulisset. Rex omnia dementiæ nomine apud coniugem excusans, eam solum monuit, vt cautè sua sacra perageret: cæterum, quam crederet optimam, eam sequeretur pro arbitratu suo religionem. longum esset omnia recensere, quæ vel ad sua deliria stabilienda, vel ad catholicam fidem euertendam excogitarunt ministri: cum in singulis conuentibus in nulla re magis, ac nouis condendis contra Catholicos legibus, occuparentur. Et Robertus Brusius Puritanorum (quod genus hominum ineptissimum ab alijs etiam hæreticis habetur) coriphæus, strenuè in comitijs adlaborauit, vt Dominica dies in feriã quartam, aut sextam, & quadragesimæ ieiunium in autumnum transferretur: ne quid puris Dei cultoribus (hæ sunt Caluinianorum in loquendo elegantiæ) cum Papistis commune esse videretur. hæc quidem à prudentioribus risu excepta, sciscitantibus puta ecquid terra, aqua, aut aere; cum Papistis promiscue vterentur? Sanxere nihilominus, & edictum extorsere, quo crimine læsæ maiestatis

Ministri Reginam vexant.

Ad Ann. 1592.

Brusy dementia qui diem Dominicã & quadragesimam immutare tẽtat.

T damnan-

damnantur, tam Sacerdotes, quam qui Sacerdotibus hospitium præbent.

Ad Ann. 1604.

Argadius in Catholicos arma mouet.

Non legibus contenta ministrorum rabies Argadiæ Comitem, magni animi adolescentem, regia potestate ad exscindendum per Scotiam Catholicum nomen armant. hic conscripto decem mille, & amplius hominũ exercitu, celeritate maxima in Catholicos progreditur. horum Principes Huntlæus, & Errolius Comites, ne inulti perirent, ad arma confugiunt: sed multorum clientum amicorumq;, vt in rebus desperatis fieri solet, auxilijs destituti, vix mille, quos religio mouerat, sub signis habuerunt. diuino potius auxilio quam humanis viribus freti in aciem prope Glenliuetum descendunt. D. Francisco sacer erat pugnæ dies, à quo Erroliæ comes nomen habet, milites expiatis animarum sordibus, sumptaq; Eucharistia galeas cruce ornant, hæc fidei militiæq; tessera fuit. Huntlæus qui de hostium multitudine certior redditus erat, differendum in præsentia prælium, atq; expectanda subinde auxilia suadebat. Verum Errolius, cuius insignia merita nulla vnquam ætas silebit, multis grauibusq; rationibus ostendit moram suis perniciosam, hosti salutarem fore. tum ad circumstantes conuersus, bono animo esse iussit: se enim bene de victoria sperare, ac primam aciem ducere velle. *nam quantum nos hostes numero*, inquit, *tantum nos illos animis, ac causæ æquitate superamus. illi tu-*

Huntlæus et Errolius fidei causam suscipiunt.

Errolij ad suos animãdos oratio.

multuarijs populationibus assueti, nec ulla militari disciplina efformati, ubi primos ordines turbauerimus terga dabunt. vestrum contra vix ullus est qui & militis & ducis partes, ubi opus fuerit, obire nesciat. illi alieno imperio ad arma compulsi, nec supplicium si fugiant, nec præmiũ si vincant à quoquã expectant: nobis vero, quibus necessitas extrema hæc remedia suggessit, aut vincendum fortiter, aut gloriosè moriendum est. Verum licet mori in tam nobili prælio optandum esset: cui, precor, bona nostra, cui coniuges, & charissima liberorum pignora relinquimus? an horum barbariei, quorum immanem crudelitatem, regionum, quas transierunt, vastitas testatur? absit: tam infelicia omina auertat Deus: qui si ullis unquã Scotorum armis fauerit, hodierno profecto die nobis deesse non poterit. quid enim aliud iam superest, quam, ut pollutis sacris, euersisq; altaribus ex hominum etiam pectoribus catholica maiorum fides euellatur? quod ne fiat Christi in primis, calitumq; fauor; tum virtus ac fortitudo vestra efficiet. Et quia longiore oratione vos alloqui tempus prohibet, ipse exemplo meo docebo quid ab uno quoque expetam.

Pugna catholicorũ cũ Hęreticis ad Glẽliuetum.

Iam in conspectu erant hostes, qui barbaro clamore Catholicorum paucitatem spernebant. Errolius dispositis suorum ordinibus, duo tormenta bellica in aduersam aciem displodi curauit, ediditque non leuem in conferta multitudine stragem. tum cum equitum præstantissimis in hostium agmen inuectus, nullas strenuissimi imperatoris partes omittit, qua sui inclinabant opem ferre, qua cedebant hostes instare, laudando strenuos, tardiores adhortando, fessos excitando, quacunque incedebat,

debat, globum nobilissimorum militum secum ducens, viam suis aperire. iam cum peditibus aduenerat Huntlæus: ad quos hostis conuersus tela confertim mittere occepit. inde equitibus pugnandi pausa facta. Sectarij vbi nouis se copijs opprimi animaduerterunt, paucitatisque nostrorum, & multitudinis suorum immemores (vincere enim potuere pene ociosi, & aliud agentes, si in acie tantum immoti stetissent) effuso cursu terga vertentes proiectis armis, & vestibus, seminudi in vicinos montes profugiunt. Et quamuis plurimum laborauerit Argadius, strenuissime partibus suis functus, vt seruatis ordinibus se reciperent, nihil profecit. ex hostibus plurimi, e nostris octodecim tantum desiderari. aliqui victoria vtendum, rectaque ad regem promouendum exercitum, qui felicibus successibus creuisset sine dubio, suadebant. Sed comites, apud quos sacra erat maiestas regia, satis habuerunt periculum à capitibus suis depulisse. ea in pugna cecidit Achindunius baro Huntlæi comitis patruus, vir fortitudine, & genere clarissimus. Errollius plurimis acceptis vulneribus, tibiaque equi quo vehebatur lateri ferrea teli cuspide affixa, non nisi confecta pugna & parta victoria, aut eximi sagittam, aut vulnus obligari passus est.

Huntlæi aduentu inclinat hæreticorum acies.

Catholicorum in Victoria moderatio.

Intellecta hac suorum clade ministri (qui antea dum certa Catholicos debellandi spes videbatur, Deum illo prælio probaturum, cui religioni fauceret,

Ministrorum in Catholicos rabies.

ret, in suggestis ac concionibus publicis insolenter iactabant) ad Regem conuolant, pessima quæq; in Comites, ac vniuersum Catholicum nomen criminati: nec ab impijs conatibus desistere, donec duo Scotiæ decora rebellionis damnati, eorumque bona fisco regio adiudicata essent. tum quod nemo septentrionales regni partes, vbi comitum autoritas vigebat, ad eorum bona occupanda progredi auderet; Rex ipse instigantibus Puritanis profectus, Strabologæum Huntlæi, & Slanesium Errolij munitissima Castra à fundamentis dirui iussit. eadem cum Huntlæo, & Errolio publicationis bonorum pœna mulctatus Angusius Comes, egregius Catholicæ veritatis assertor. Sic tres nobilissimi Scotiæ Proceres vno eodemque tempore bonis exuti ob Catholicæ fidei professionem exularunt. Angusius, quod primariæ dignitatis apud Scotos munus est, procedenti ad Comitia regi coronam præfert. Huntlæus hæreditario iure regiam præturam in pluribus prouincijs exercet. Errolius Magnus stabuli comes est; notus apud exteras nationes potentiæ autoritatisque gradus. hic non foris quam domi ab hostibus tutior, (magnarum enim virtutum, magnæ plerunque calamitates sociæ comitesque sunt,) dum in mentito serui habitu ex Hollandia, quo eum tempestas detulit in Brabantiam cogitat: eximia, quæ in vultu lucebat & maiestatis plena

Comitum proscripta bona.

Tres præcipui Scotiæ proceres ob fidē exulant.

Errolius ab Hollādis captus Stratagēmate euadit.

na comitate proditum, à Canfirensibus captum Elisabetha Angliæ Regina ab Hollandis contra gentium ius impetrauerat: & certo iam supplicio destinauerat. Sed pridie quam in Britanniam nauigandum esset, Errolius centurionem, cæterosq; Anglos custodes suos splendido epulo acceptos, ac iteratis Lyæi haustibus confusos insigni stratagemate decepit: nam ipse simulata vicissim ebrietate in stratum, quasi ex vino capitis grauedinem somno leuaturus, negligentius se proiecit. tum vbi conuiuas, tam sui quam captiui oblitos, altum stertere animaduertit, solus per posticam euasit; relictis famulis, quorum cura fuit omnia familiæ ministeria pari lautitia exhilarare, ne dolum proderent. Sic conscensa Scotica naue, quam sors obtulit, incolumis ad suos, miranda diuini numinis ope adiutus, redijt. Angusius, & Huntlæus diuersis quoq; temporibus in patriam rediere.

Dum comites exularét, vix dici potest in quantam audaciam insolens ministrorum nequitia creuerit; quod nullã superesse in Scotia potẽtiam putarẽt; qua impiæ temeritatis gradus sisti posset. Sic eiectis regno Orthodoxæ fidei strenuis propugnatoribus, ad cæteros opprimendos sese accingunt. hac in parte dum regem qui plures catholicos pub licis ac priuatis adhibebat consilijs, expectatione sua inuenissent segniorem, quasi furijs perciti templa, fora, & plateas seditiosis querelis impleuere.

Ad Ann. 1696.
Ministrorum audacia.

V Regem

Eorũdem querelę in regem.

Regem purioris Euangelij pertæsum, Papismo iam palàm fauere: frustra in populo erudiendo laborare verbi Dei ministros, frustra vitas suas Papistarum inuidiæ obijcere: quos rex non modo viuere sineret, sed præcipuis dignitatibus ornaret. Se Deum hominesq; testes vocare, fidei causā non à se, sed à Rege proditā. Vnus erat Alexander Setonius contra quem cõmune & consentiens ministrorũ omniũ odium apparebat, ac querelæ non obscuræ spargebantur. hic, ex nobilissima & Catholica Setoniorũ comitũ familia, Romæ multis annis vixit, virtutis nõ minùs, quam pietatis studiosus, in patriam redux, cũ generis nobilitate, ac prudẽtiæ laude clarus esset, Regi in paucis charus fuit. à quo opulẽtis prædijs auctus supremi Senatus Præses primum, tum magnus Scotiæ Cãcellarius euasit. in eo munere tãtam iustitiæ integritatisq; famam adeptus est, vt morientis, funus luctu publico ornatum fuerit. hic ante annos quatuor, dum animam ageret, coram frequentissima procerum multitudine, ipsisque adeò inspectantibus & audientibus hæreticis nonnullis, & ex ministrorum factione primarijs; orthodoxam veritatem palàm & constanter professus asseruit; se nihil in vita æquè pœnitendum egisse, quam quod remissiorem & minus acrem in vera fide profitenda, vt Principi morẽ gereret, se exhibuerit. hæc nõ sine lachrymis loquutus, adstãtes rogauit, vt testes essent, ipsum in Catholica Romana Ecclesia mori. quæ addidi vt Scoti mei illum virum imitentur morien-

Alexãder Setonius Scotiæ Cãcellarius.

Eius obitus.

morientem, quem viuentem tantopere mirati sunt. Ego intereà ad Puritanos reuertor: quorum effrænem audaciam dum ego narro, tu detestaberis pie lector. Valterus Baquanqual, magnum inter Ministros nomen, postquam regem senatumq; conuicijs pro concione onerasset, Edimburgenses Ciues supplex rogauit, vt ad horam diei decimam in templo nouo, quò frequentes Ministri venerant, præsto essent; reformati Euangelij plurimum interesse, ne è fidelium numero vllus desideraretur. illi partim religionis studio; partim rei nouitate perculsi, ad templum nouum tanto numero conuolarunt, vt vix quisquam, præter imbellem mulierum ac infantium turbam, domi maneret. Ibi Gulielmus Vatsonus, qui cum Lyndesio barone in curiam, ad Euangelij negocia cum rege regijsq; tractanda, missus erat, pluribus questus negatam sibi regis præsentiam, ac reiecta superbe à Senatoribus fratrum suorum æqua postulata. Tum Robertus Brusius, Puritani ministerij columen, magna vocis contentione ad conferiam multitudinem conuersus, ostendit quanto in periculo, famulorum Dei existimatio versaretur, quantaq; reformato Euangelio ruina immineret à Rege & iniquissimo Senatu, nisi maturè strenuèque periclitanti Ecclesiæ à fortibus viris subueniretur. Et Alexander Vasius, vt ministris promiserat, in columnæ gradu eminens, porrecta manu inclamat:

Minister seditionē mouet in regem.

Brusius ciues in regem concitat.

Vasij temerarium dictum.

V 2 hoc

hoc brachium Gedeonis diuina iura vlturum sequimini. quibus verbis tanquam œstro. conciti e templo ad arma prouolant Edimburgenses. vnus omnium sed confusus clamor erat, pro Deo & Ecclesia opem poscentium. Sic plateas forumq; audacissimus quisque compleuerat: apparebatq; vim Curiæ illatum iri, nisi opificum tribunus, regiorum adhortationibus motus, suos vt Deo & Regi adessent monuisset. Ita Curia à furentium inuasione liberata. hærebant nihilominus in foro seditiosi: quibus cum duces, nō animi ad quidlibet audendum deessent; Edimburgensis arcis Præfectus, maioribus aliquot tormentis bellicis Vrbi obuersis, vt foro excederent, impetrauit. nec hic finis fuit. Nam Robertus Brusius, scriptis ad varios Regni Principes literis, eorum auxilia, ad Dei & Ecclesiæ causam protegendam, sollicitauit. Hamiltonio vero summam rerum & imperium disertæ obtulit. sed ille, data regi quàm à Brusio acceperat Epistola, insignem ministrorum in legitimum Principem detexit perfidiam. vocati paulo post Edimburgum Ministri ad rebellionis scelus diluendum, crimine læsæ maiestatis damnati sunt. Et licet iubente rege facinoris abolitionem impetrauerint, Puritanorum tamen ad hodiernum vsq; diem fidei inusta rebellionis nota inhæret.

Edinburgenses ad arma volant.

Brusij epistolæ ad Proceres.

Ministri Maiestatis dānati.

Ad Ann. 1597.

Rex quo impiam illam ac formidandam sectam (quam Sathanismum Caluinistarū vocare solitus

erat)

erat.) sine armis opprimeret: nouam statuit administrandæ Ecclesiæ formam introducere: nã cum hactenus inter nouatores democratia obtinuisset, vt omnes ministri pares haberentur: effecit anarchia illa, quod in omni ferè eiusmodi populari regimine vsu venire solet, vt nihil nisi mera confusio esset: quæ ipsi regi, & politiæ ciuili nunquam non molestiam & turbas concitauit: hæc mala vt tolleret Rex, autoritatem omnem & regendi potestatem paucorum arbitrio permisit: constitutis per Scotiam Episcopis Sectarijs, qui reliquis omnibus ministris gregarijs iure summo præessent. Angusium præterea, Huntlæum, & Errolium Comites, vt nouus Puritanis metus incuteretur, in integrum restituit. & Huntlæus cum Hamiltonio Marchionis titulo auctus. non prius tamen pessimæ Sectæ vires in Scotia fractæ & debilitatæ, donec Iacobus Angliæ Regno hæreditario iure succedens, potentissimæ gentis accessione roboratus, penitus stabiliuit & firmauit Episcoporum autoritatem, & festis diebus pro more Anglicanæ Ecclesiæ decretis (quod grauissimum Puritanorum flagellum est) flexis genibus frustum illud panis in cœna quo Eucharistiæ loco vtuntur sumere; quadratos pileos, indumenta linea, atq; organa musica, quæ vt sacrilega in Sacerdotibus Catholicis olim damnarunt, ferre coegit. Secundum Puritanorum rabiem acerrimum fuit Roberti Cæcilij, qui Elisabethæ Reginæ

Rex Ecclesiæ Scoticæ faciẽ mutat.

Proceres Catholici in integrũ restituuntur.

Ad Ann. 1598. Cæcilij im

pium cōmentū ad uersus Catholicos. Reginæ à ſecretis erat, in Catholicos, tam Scotos quam Anglos, odium. hic inter cætera profligatæ impietatis ſcelera, exploratorem & emiſſarium ſacrilegum, Remis in Anglorum Collegio diu nutritum, ſacroſq; Eccleſiæ ritus probe edoctum (cuius opera in prodendis Catholicis Anglis diu vſus fuerat) in Scotiam miſit. ille Orthodoxi Sacerdotis nomen, perſonamq; mentitus, quidquid Catholici proceres in Deum hominesque peccasſetit, ipſis crimina ſua ex Eccleſiæ præſcripto fitentibus, Cœcilio prodidit: Cœcilius Regi. cui licet minus grata eſſet exteri hominis in Scotiæ rebus inueſtigādis diligentia, habitis de indicio gratijs, rem vtcunq; tranſegit, aut ſilentio tranſmiſit. Verum de Angliæ imperio ſecurò rege, & inſtante vrgenteque vaferrimo illo Cœcilio, ſæuiſſima pro fide tempeſtas in Anguſium, Huntlæum, & *Ad Ann. 1608.* Errolium, vt alios omittam, exorta. Anguſius, vt aſſiduarum vexationum redimeret acerbitatem, in *Anguſius exulat in Gallia.* Galliam profectus, (quorum regno ipſius maiores Turonenſem Ducatum, dignitatemque magiſtri equitum obtinuerunt ob inſignia Duglaſij nominis merita) in exilio, quod libens pro Chriſto ſubierat, vitam tandem magna virtutis & pietatis fama meritiſq; celebris, Lutetiæ Pariſiorum clauſit: migrante ad creatorem, vti ſperamus, pura anima, corpus ad D. Germani in ſplendido tumulo quieſcit: bona vero Gulielmo filio (quem

patre,

patre, patriaq; dignum, atq; Duglasiæ gentis germen nobile omnes fatentur) cesserunt. Huntlæus Marchio in Stirlini castro pluribus annis detentus, Errolius Edimburgensem arcem pro carcere habuit: vbi præclarum sibi in fide Catholica profitenda constantiæ monumentum, alijs ad imitandum exemplum reliquit. Hos Iacobus Rex, frustra reclamantibus ministris, nullius culpæ reos liberari tandem iussit. Viuit etiamnum vterq; in Scotia; atque vtinam diu, quod enixissimis atque calidissimis votis boni omnes desiderant. Sunt præter hos alij e prima nobilitate Catholicæ veritatis studiosissimi: nam Argadiæ comes magnus iustitiæ præfectus primariæ inter suos potentiæ, post Glenfildæam pugnam Romam veniēs Orthodoxæ veritatis luce illustratus, diu in Scotia secreta fidei professione latuit: relicta demum patria in Belgio cum Scotorum legione Catholico Regi cōtra Batauos rebelles magna fide inseruit: alibrum publicata nomina, & laudes, nisi ipsi iustis de causis latere cuperent, cum vberem mihi ad narrandum materiem, tum magnū Scotiæ ad gloriam cumulū adferrēt. Sed eorum quos publico hoc elogio insignes in hunc censum refero, adeo omnium suffragijs contestata, vindicataque, ac conspicua fuere certamina, vt sine crimine taceri nequeant. Inter hos Fintræus, Ladilandus, & Bonitonus barones iure optimo numerari merentur: de quibus

Hūtlæus & Errolius ad carceres dānati.

Argadiæ Comes fit catholicus

Tres barones celebres.

crude-

crudeliter occisis cum sperasset triumphum ministellorum impietas, sibi sectæq; suæ posteris, æternum infamiæ & damnationis trophæum fixit. Accusatus Fintræus, quod de Hispanis in Scotiam conducendis consilia habuisset, capite plexus est. Ladilandus cum non obscura in se Prædicantium odia cerneret (quibus vt Catholicum hominem reum agant causa nunquam defuit) eorum inuidiam, in Hebridibus insulis delitescens, annis aliquot declinauit. donec Andræas Cnoxius Pasletensis Ecclesiæ Minister facinorosis quibusdam homicidis (qui causa priuatarum inimicitiarum domum prope Glasgoam cum duobus infantibus immanitate inaudita combusserant) pesuasit, vt in Ladilandum conspirarent: facta prius spe certa, prioris criminis veniam à Rege, quem atrocitas sceleris plurimum offenderat, impetrandi. illi quouis facinore impunitatem empturi, Elsæam insulam, vbi Ladilandum latere intellexerāt, arcta obsidione cingunt, ipsumque nihil simile cogitantē ex insidijs adhorti, plurimis transfixum vulneribus obtruncant. Sic horrendum flagitium capite fortissimi viri expiauit impia ministrorum pietas. Bonitonius Regi, Reginæ, totique aulæ ob morum elegantiam gratissimus ministrorum iram in se prouocauit, quod Catholicam virginem nobilitate claram, Barbaram Grayam, coniugem duxisset: illi matris, quæ hæresi infecta minorem natu

Fintræus capite plexus.

Ladilandus occisus.

Bonitonius falso crimine dānatus.

natu filium impensius amabat, in baronem odium accenderunt: ita vt de maiore exhæredando immitis mulier cogitarit. quare hic subtractas clanculum ex paternis ædibus Iuris sui, & prædiorum tabulas in securo locauit. quod factum licet omni crimine vacaret, ei tamen fraudi esse voluerunt. in carcerem deiectus, vbi nullis promissis, aut minis ab Orthodoxa fide seduci potuit, securi percussus interijt. iniquam sententiam ad Ministrorum præscriptum confictis mendacijs mater crudelis, detestantibus immanem feritatem iudicibus ipsis, extorsit: in cuius manu, quamuis esset filium seruare vel perdere, nullis tamen, aut Reginæ, aut nobilium matronarum precibus, ad sanam de filij salute mentem reuocari potuit. Tantum enim apud impiam viraginem valuere hæresis furiæ, quibus agitabatur, vt siccis oculis filij mortem intueri mater, & æquo animo viri præstantissimi occasum fœmina exposcere ausa sit. huius coniux benignitate maxima à MAPHAEO tunc Cardinale BARBERINO gentis protectore suscepta, Romæ piè obijt. relicta filia virgine, quæ liberali eiusdem Principis cura, in Monasterio S. Susannæ ampla dote persoluta sacro flammeo velata, nunc pro VRBANI OCTAVI Pontificis munificentissimi, ac totius BARBERINAE gentis salute, assiduas ad Deum preces fundit. Margarita VVoda baronis soror, ac clarissimi viri Iacobi Grayi Toparchæ

Mater filij necem procurat.

Bonitoni vxor Romæ piè obijt filia fit monialis.

Soror vidit Carpētoracti.

X

parchæ de Schiues vxor, fratris ſtudio ad fidem Catholicam traducta, diu inter nobiles reginæ Annæ puellas cum vixiſſet, ſanguine, modeſtia, pudicitia celebris, tandem ſolum vertit, viuitque Carpentoracti FRANCISCI Cardinalis BARBERINI benignitate & præſidio fœlix.

Miniſtrorum in Catholicis vexãdis ſtudia.

Quia de Miniſtrorum ingenio facili fœcundoque ad rationes perdendorum Catholicorum inueniẽdas multa hactenus mihi dicta, vniuerſaq; in poſterũ ſcriptione narranda eſſent, non erit abs re, aut ſine lectoris fructu, vna opera ſemelque defungi labore præcipuarum fraudum, & artificiorum capita detegendi: vt intelligatur, quam ſint in malo perſpicaces acutique tenebrarum filij, & hæreſis propagatores.

Fidelitatis iuramentum.

Inter alias Catholicæ religionis peſtes, in primis eminet, ex Anglorum legibus & conſuetudine in Catholicis affligendis ad Scotos corriuatum, fidelitatis regi præſtandæ ſiue, vt loquuntur, Allegantiæ iuſiurandum: magna Catholici fundi, multos annos, in Britannia calamitas. Ita enim autoritatem regiam cum illa quæ D. Petro eiuſque ſucceſſoribus à Christo conceſſa eſt poteſtate, Iuramenti Architectus Sathanas plenus artificio & ſubdola verborũ formula, cõfundit & miſcet: vt altera ſalua alteram perire neceſſum ſit: paratos vtiq; de Catholicis triumphos promittens: quos fallax iuramentum ſi reijciatur rebellionis, ſi admittatur impietatis laqueis con-

ſtrictos

ſtrictos tenet. dura profectò conditio; quæ homines peccare cogit, vel in Chriſtum, qui Pontificiam Maieſtatem tāta autoritate in terris muniuit, vt eius decreta in cœlis rata eſſe voluit; vel in regē, cuius legitima in ſubditos iuriſdictio Deum ipſum autorem habet. vtriuſque imperij iura Dei filius ſuo in Euangelio probauit, ſed vtriuſque fines & terminos diuino illo oraculo fixit & diſtinxit. *reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*. hiſce machinis orthodoxam veritatem oppugnāt Caluini aſſeclæ Scotiæ miniſtri: quibus acriores & magis gnauos, in regia dignitate, & maieſtate conculcanda, regibus ex ſolio deturbandis, nulla vnquam ſecta, nulla conſpiratio, aut peperit, aut habuit: nulla ætas aut vidit, aut audiuit. nec longe abiero, aduoco teſtes Geneuam, Rupellam, Motempeſſulanum, aliaſq; per Galliam ciuitates; in quibus recenti memoria caſtigandis Chriſtianiſſimus Rex Ludouicus XIII. gemina ſibi caput corona; nominis inter homines, vitæ æternæ inter cœlites cinxit. Sed dolendum eas copias hæreticorum improbitate rebellibus coercendis impendendas, quas æquum fuit in pellenda ex Europa Mahometica tyrannide occupari, florentique imperio Chriſto reſtituendo, quod fieri tantis viribus, & potuit, & debuit. Notum etiam eſt in remotiſsimis orbis terrarum plagis quas tragœdias defectio Bataua impietate nutrita, excitauerit. &

Nouatores rebellionē vbiq; fouent.

Puritani Aberdoniæ conueniunt An. 1600. nostratibus Puritanis eadem certe voluntas, solæq; opes & facultas ad rebellionem defuere: qui conuocata Aberdoniæ Synodo, inscio rege regijsque (quod si vllis mortalibus cauendum, tum ipsis in primis, qui vocationem suam, doctrinam, autoritatemque solis Regentium Regnique decretis & legibus sartam tectam in Britannia tuentur) serio inter se, de Ecclesiarum suarum libertate egere: quibus dies dicta, vt Senatui habitæ contra Regis edicta conuentionis rationem redderet. *Maiestatis crimine damnatum.* Maiestatis criminis rei, ac tandem damnati in varios carceres detrusi fuerunt. Sed nec pluribus experimentis probata toties hæreticorum perfidia, nec cognita Catholicorum erga Principes obseruantia valuit, ad leniendos efferatos animos, aut cohibendos, in acerbissimis contra Catholicæ religionis professores, more Anglico, ferendis edictis. *Scotiæ, & Angliæ leges contra catholicos conspirāt, licet in reliquis discrepent.* subit certe sæpenumero mirari qui fiat, vt Scoti, Anglique, qui ciuilium legum inter se societatem tantopere auersantur, iurisq; communionem respuunt, tantis animorum; conatibus: iunctis nihilominus cosilijs in tanta religionis varietate, & contrarietate in Catholicum nomen conspirent. *Aliæ leges in Catholicos et eorum liberos.* inter cæteras leges fuere. Vt nobilium filij Pædagogos nonnisi ab Episcopis approbatos haberent, qui si in exteris regionibus ad orthodoxæ veritatis professionem transirent, omni parentum subsidio destituerentur. Vt ministrorum censuræ quoscunq;

cunq; à paterna hæreditate adeunda prohiberent. Vt deniq;omnes qui Catholicam fidē digna Christiano homine constantia profiterentur, infames exleges, & rebelles esfent, dicerenturq;.

Floret nihilominus inter Scotos ad hodiernum vsque diem, Catholica maiorum fides; in eorum præsertim pectoribus, qui cæteros sanguine, & doctrina,& virtute superant. atque si vlli sint eo in regno de Rege ac Republica benemeriti; illi profecto Orthodoxa veritate probe instituti,eiusq; professione clari sunt. hos diuinarum Scripturarum oracula, ac salubria Catholicæ Ecclesiæ decreta docent, quid Deo,quid Dei in populis moderandis locum tenenti Principi tribuendum sit. Catholica certè religio, non armis, vt Mahometana atque hæretica impietas, sed diuina virtute mundum debellauit: Regumq; duritiem non legionum fortitudine, sed cœlestium orationum vi emolliuit. faxit Deus, vt preces, quas pro Caroli Regis totiusq; Britanniæ salute perennes fundūt Catholici Scoti,à pio misericordiæ patre, totiusq; boni munifico largitore Christo exaudiantur. Atq; hic præsentis opusculi finis esset, nisi me illorum virtus retraheret, & moneret, ne indicta relinquātur, qui inter sæculi huius angustias deprahensi, strenuam in popularium suorum curanda salute Ecclesiæ operam nauarunt: in his præter laudatos primas partes iure sibi vendicat Iacobus Betonius

Floret Catholica religio in Scotia.

Viri aliqui de religione benemeriti.

Iacobus Betonius.

Glas-

Glasgoensis Archiepiscopus: qui nascenti in Scotia hæresi adolescens diu restitit: neque piæ causæ in Gallia, quo solum vertere coactus est, defuit. nam decerpta parte, ex annuis Sacerdotiorum, quæ possidebat proventibus, Collegium alendis Scotis instituit dotauitq; Parisijs octuaginta, ni fallor, librarum Gallicarum millibus. hic nullis promissis aut rationibus induci potuit, vt Ecclesiæ suæ iura, aut titulum in hæreticum hominem deriuari & transferri pateretur: cuius administrationem, vno supra quinquaginta annos, omni conatu sibi vendicauit. moriens vero vniuersam Ecclesiasticam supellectilem, apud Patres D. Brunonis depositi iure reliquit, cum Catholica religione breui, vt ipse animo concipiebat, Glasgoam transportandam. *Ioannes Leslæus.* Ioannes Leslæus Rossensis Ecclesiæ Præsul Mariæ Stuartæ à secretioribus consilijs, vbi proditam ab ingratis subditis Reginæ suæ libertatem vidit, Romam commune bonorum refugium profectus, voce scripsisq; fidei causam propugnauit. *Gilbertus Brunus.* Gilbertus Brunus Noui Cœnobij Abbas, interdicto publico religionis Catholicæ vsu & exercitio, apud familiares viuens, cum magno animarum lucro, catholicis sacris diu operatus est: tandem proditus exulare iussus obijt Parisijs. *Ionnnes Fraserius.* Ioannes Fraserius Nouioduni Abbas, multa Catholico viro digna ingenij bene culti reliquit Scoticè, latineq; scripta monumenta. *Gilbertus, Knedus* Gilbertus Kennedus Mona-

Monastica professione insignis, in monasterij sui ruderibus, Cassilio comite, virum ex Kennedæa gente & sanguine ortum, protegente, vsq; ad diem obitus vixit, tanta apud hæreticos ipsos reuerentia, ac probitatis opinione, vt solus litium, quæ inter vicinos oriebantur, arbiter caperetur. eum Ministri grauibus vexarunt iniurijs, omnibus tandem libris, supellectile, ac rebus sacris spoliarunt, ea tamen animi moderatione, & compositione pollentem, vt ad centesimum ætatis annum peruenerit. Iacobus Balandenus Morauiensis Ecclesiæ Archiediaconus, in celebri Sorbonæ schola Magistri laurea donatus, sūmo studio popularium suorum animos hæresi laborantes, cum scribendo, tum disputando conatus est liberare: comitemq; habuit honoris & laborum Iacobum Langæum. *Iacobus Balandenus et Lãgeus.*

Extant Ioannis Coluilli acres ad Sectarios adhortationes, quæ posthumam nominis gloriam autori, lectoribus magnos animorum fructus pariunt. *Ioannes Coluillus.*

Iacobus Chynæus Arnagiæ baronis Frater, legum autoritati cedens, opem, quam Scotis in patria ferre nequijt, in Gallia & Belgio nauiter tulit. mortuus est Tornaci, vbi eius Ecclesiæ magnus Pœnitentiarius, vt vocant, diu fuerat, bonis ex asse legatis Duaceno Scotorum Seminario. Vir fuit raræ eruditionis, magnæque prudentiæ, & varijs tam in Philosophia, quam in Mathesi subtiliter eleganterq; scriptis, & publicatis operibus nobilissimus *Iacobus Chynæus.*

ad fratrem libello, graue hæresi [illegible]
suis etiam electus, vt Generali ordinis Præposi-
to in Societatis moderatione adsisteret: quo in
munere ita vixit, vt non sine maxima sanctitatis
opinione Romæ sit mortuus; relictis in Romano
Collegio dignis æternitate ingenij monumentis,
quæ nimis diu publicæ vtilitati debentur. Edmun- *Edmũdus Hayus.*
dus Hayus ad eiusdem dignitatis gradum inter
Societatis religiosos euectus, ita rerum agendarum
scientiam, cum doctrina & pietate coniunxit, vt
posteri se plurimũ ex ipso in omni vitæ genere pro-
fecisse fateantur: hunc secutus gentilis Ioãnes *Ioannes Hayus.*
Hayus Dylgitæi baronis frater, spretis vitæ pericu-
lis, in patriam ad hæreseon zizania euellẽda profe-
ctus, non indignam se tanta stirpe sobolem ostẽdit.
Quid de Iacobo Gordonio seniore dicam, Huntlæi *Iacobus Gordonius*
Marchionis patruo? qui opulenta relicta hæredi-
tate, ac neglectis ijs qui familiæ iure debentur ho-
noribus, elegit abiectus esse in Domo Dei. hic in
Scotiam rediens postquam Ministros aliquot corã
rege, suscepto de religione certamine, deuicisset, in
exilium missus, multa in secessu illo de cõtrouersis
fidei capitibus scripsit, quæ magna Catholicorũ vti-
litate passim teruntur: tandem post publicam diui-
narum literarum professionem, ac varios per Gal-
liam prouinciarũ apud suos administrationes, lon-
gæuus senex ad cœlestem patriam migrauit, bonis
omnibus sui relicto desiderio. Robertus Abercrom- *Robertus Abercrombius.*

 bius

bius Annæ Magnæ Britāniæ Reginæ, priusquā in Angliam proficisceretur, à confessionibus fuit; primusq; in Sarmatiā patribus suis viam aperuit. Sed

Gulielmus Christonus.

Gulielmum Christonum aliorum pene omnium studia charitate in patriam, si non superasse, æquasse profecto nemo prudens negabit. cuius insignem memoriam in Louaniensi Scotorū Seminario augendo, ornandoq;, quod Duacū postea traductum est, nulla ætas delebit.

Gulielmus Mordocus

Gulielmus Mordocus ex eadem congregatione sacerdos, à Morauiæ Pseudo-episcopo cum omni Sacerdotali apparatu captus, ac Edimburgum ductus, constanter carcerem & vincula pro Christo passus est. demū vt Ministrorum iræ satisfieret, prolata in eum mortis sentētia, tum per plateas tractus, eodē habitu quo in sacrificio vtebatur indutus, in sanienti plebi ludibrio fuit. Sed cum sacras vestes sibi detrahere, ac in ignem, qui in medio foro lucebat, inijcere, vt viuus ipse euaderet, iūberetur; malo, inquit, innocēs mori quā sacrilegio contaminatus viuere. hoc respōso frendens ex adstātibus insolentior Puritanus quidam, Dei Sacerdotem impia dextera percussit, lictoresq; detracta indumenta in flāmas proijcere iussit. Mordocus vero mutata in exiliū mortis sentētia Mussiponti obijt.

Patricius Andersonus.

Patricius Andersonus non habitum solum, vt cœteri, sed patriam quo tutior lateret dissimulans, Gallum enim & moribus & sermone dixisses, deuios multos in viā veritatis reduxit, nec

paucos

paucos in ea nutantes confirmauit. quare adeo exosum Sectarijs viri nomen fuit, vt omne in ipso perquirendo studium consumerent: quorum furori prudentia singulari aliquandiu se subtrahēs, in palæstram denuo redibat, nec ante pugnarum pro Ecclesia & laborum finem fecit, quam vitæ; ab æterno agonotheta ad coronam Londini euocatus. Gulielmus Ionstonus, post impēsos aliquot Archiducum fratrum in Germania instituendi annos, in Scotiam traiecturus, veneno ab hæreticis sublatus fuit. Ioannis Ogilbæi viuentis strenua cōtra hæreses certamina; nobilisq; post equuleum, & octo dierum vigilias morientis triumphus, Scotos docuerunt, quid agere patiq; possint humana mēbra Catholicæ religionis præsidio armata. De Gulielmo Elphinstono nobili pioq; adolescente scripsit fusę Hieronymus Platus in libro de bono status religiosi. Georgium Mortimerum magnæ spei iuuenē, magna præstantem, & maiora in posterum de se pollicentem immatura mors Scotiæ abstulit. De Muffetto, & Grino non sine doloris sensu scribo; quorum ille in Scotia carcerem expertus, Augi in Gallia obijt: hic in Germania multorum in docendo, scribendo, disputando studiorum sudoribus inclytus. Illustre fuit in Seraphica S. Francisci familia Forbosiorum fratrum, ac nobile in vera pietate studium: quorum virtutes libellus, qui Alter Alexis titulo legitur, luculenter enarratas cōtinet. Rogerum

Gulielmus Ionstonus.

Ioannes Ogilbæus.

Gulielmus Elphinstonus.

Georgius Mortimerus.

Muffetus et Grinus.

Patres Capucini.

Forbosij fratres.

Rogerus Lyndesius
rum Lyndesium, miti ingenio, erudita & prudenti modestia labores suos sacros inter Catholicos dispensantem, complures annos Scotia suspexit, & vnicè amauit. Et Ioannem Grayum ex D. Dominici familiaribus, suus pro fidei confessione sanguis cœlitum choris inseruit. Bonauentura Hepburnus D. Francisci de Paula sodalis, cum omnia scientiarum comparasset adiumenta; quibus opprimi hæresis solet, inter cœtera variorum idiomatū & linguarū adeo gnarus euasit, vt paucos pares neminem superiorem hoc viro videsit nostra ætas. Atq; hæc rudi, crassoq; incultæ orationis filo de gente mea contexui, vti ex magno præstantissimorum hominum numero, cōmentanti mihi pauculi in mentē memoriamq; venerunt. Nolim autem putet, aut interpretetur quispiam silentio meo factam esse iniuriam illis, quos indictos prætérijt festinās stylus, meritis iuxta claros: nam, & hos accuratiori lucubrationi, & iustæ si Deus vitā, & otium dederit, reseruaui historiæ; cuius nunc primas, & tenuesq; lineas adumbraui: vita functorum, quam Viuorum laudes persequi, inuidorum latratibus minus expositū & opportunūm existimaui. mors aut approbatores, aut æquiores spectatores dabit virtutum encomijs. faciam certè intelligant omnes nunquam Scotiæ defuisse, ex quo Catholicam religionem est primum amplexa, fortissimos Christi athletas: nunquam viros omni virtutum & erudi-

Io: Grayus Dominicanus.

Bonauentura Hepburnus minimus.

Autoris excusatio.

tionis gloria inclitos: nec causæ quicquam esse, quare vlli nationi fidei Catholicæ constantia, aut animos excolendi studio cedat.

Sed næ ego homo ingratissimus sim, si Scotorum Christo militantium certamina & adoreas referés, taceam quorum consilijs prudentia & cõmeatu ad has pugnas fortiter pugnãdas sint instructi & excitati, æternitate dignissima Principũ nomina: quos Scotia Patronos benignissimos venerata est semper, hodièq; veneratur purpurati Collegij lumina. Adfuit Scotis, & vniuersam gentem maxima prudentia & amore protexit clarissimum Romanæ togæ decus Nicolaus Caietanus procellosa illa & dubia rerum tempestate; qua Maria Regina in teтris perfidæ Anglæ carceribus contra ius fasq; detéta, hæresis per Scotiã impune vagari, & venenatas radices agere cœpit; Catholiciq; Præsules coacti sunt solum vertere ob fidei orthodoxæ professionem. Nicolai tamen prolixo in Scotos studio factum est, vt nec exulibus ad vitam deessent necessaria, nec studiosæ literarum iuuentuti insignis virtutis palæstra. Est, eritq; æternum grata Clementis Octaui apud Scotos, & in pretio ac veneratione memoria, qui Cardinalis cum diu gentem patrocinio ornasset, Pontifex liberalitatem quoq; suam instituto in Quirinalis decliui Collegio, probaré voluit. Paulum Quintum rerum nostrarum defensorem vidimus Cardinalem, posteaque Pontificis

Scotiæ Protectores.

Nicolaus Card. Caietanus.

Clemens VIII.

Paulus V.

piam manum opportune aliquoties ſenſimus: cuius tamen præ cæteris in nobis complectendis curæ & benignitati, hoc in primis nomine nos plurimum debere fatemur, & remotiſsima omnis Scotorum poſteritas fatebitur, quod gentis noſtræ tutelam BARBERINORVM FAMILIAE cõmendarit, ad Scotorum res in tutiſsima olim portus ſtatione collocandas, nunquam interitura fundamenta ieciſſe certo ſperamus. MAPHAEVS enim BARBERINVS Lutetiæ primo Pariſiorum, apud Regem Chriſtianiſsimum Apoſtolicæ Sedis nuncij munere fungens, ſuſceptis Scotorum cauſis, inſita quadam aduerſus nationem benignitate, afflictos propugnauit: ſuaq; autoritate à miſerorum ceruicibus iniurias ſæpe depulit; beneficijs & liberalitate Principe dignis auxit. eiuſque domus virtuti ob religionem profugæ, & palantibus literis amœna tutiſsimaq; ſedes, & aſylum fuit. Cardinali poſtea, tantopere creuit cum dignitate ſtudium, erga pietatem exulantem, & confligantem cum anguſtijs eruditionem, vt quamuis grauiſsimis, ob ſummam ſapientiam, Reipublicæ Eccleſiaſticæ negocijs præpeditus detineretur, non tamen intermiſerit in Scotis protegendis voluntatem & labores; admirantibus, & laudantibus omnibus beneficentiam, nulla re magis, quam virtutis & muſarum laborantium amore & miſeratione prouocatam. hauſerunt ex perenni iſto fonte non

Maphaeus Card. Barberinus.

pauci,

pauci, in primisque largiter Georgius Strachanus, Thomas Demsterus, & Ioãnes Barclaius, cuius clarũ apud omnem posteritatẽ erit nomen. Et quamuis pauciora inter Cardinales sacerdotia possideret nullus inueniretur; nullius tamen maior, vberiorq; animus, aut profusior manus in faciẽdis pro Ecclesiastica dignitate ornanda sumptibus, siue in Italia, siue in Gallia versaretur. numerantur enim supra centena aureorum millia ante purpuram de patrimonio familiari expensa; nec vllius Principis liberalitatem lacunæ tantæ sarciendæ admisit. Quare non immerito euecto ad Pontificiam celsitudinem VRBANO OCTAVO, communibus votis & vnanimi cõsensu FRANCISCVM BARBERINVM in patrui locum deposcentes Scoti, faustissimo orbi terrarum omine celeusma concinarunt. *Frãciscus Card. Barberinus.*

Vnica Romanis aquilis imperia Thule
BARBERINI apibus subdere iura petit.
Scilicet illæ vngues cunctorum in damna tulere:
Subsidium hæ cunctis mellea dona ferunt.

hac tandem fœlicitate macta nunc Scotia gloriatur Dei optimi Maximi misericordia, & BARBERINORVM in Scotos benignitate, se illum videre Pontificem, quem habuit multos annos patrẽ, & defensorem. eo iactat se protectore & Mœcenate, cuius sæpe etiam adolescentis illustres fuerunt præclaræ in Scotos beneuolentiæ significationes.

cationes. In huius boni societatem anno superiore lœta deuenit Anglia, vt coniunctæ eiusdem insulæ ambitu, & subditæ eidem principi nationes, & domiijsdem malis oppressæ eiusdem protectoris patrocinio defenderentur. Nec dubitamus, quin fœlicibus adeò auspicijs, & sapienti Rectorum ductu, in Ecclesiæ matris sinum conuolans Britannia, æternum BARBERINORVM pietati diligentiæque in Catholica religione promouenda monumentum, & de extirpatis erroribus trophæum ad omnem posteritatis memoriam fixura sit.

FINIS.

INDEX.

A

Z Balthe-

INDEX.

Crafo-

INDEX.

Hus-

MA-

M.

N.

O.

Orca-

FINIS.

